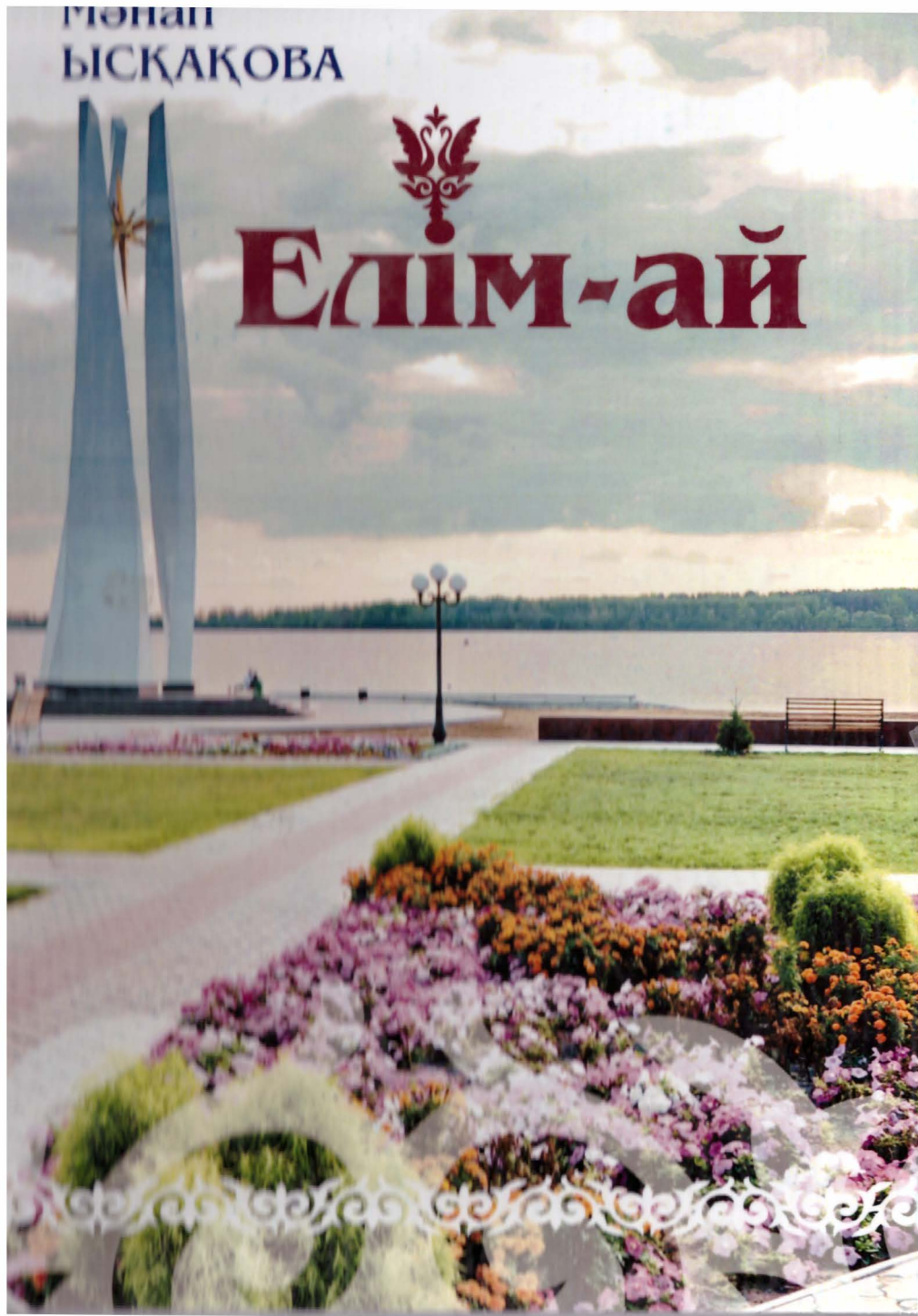

Мәһір
ЫСҚАҚОВА

Елім-ай

книжной ра-
боте от лкан
с канцелярии
теплыми.
12/1 - 2012 г. Башкиров.

5.06.198

1.10.286

Мәнап
ЫСҚАҚОВА

ЕЛІМ-АЙ

Жыр жинағы

Петропавл қ.
2011 ж.

"ҚЫЗЫЛЖАР ОҚЖ" КММ

УДК 831 (621)
ББК 87 Каз-5-3
Ы 62

Ы 62 **Елім-ай.** Жыр жинағы. Мәнап Ысқақова. Петропавл қ., Издательство «Северный Казахстан», 2011 ж. - 224 б.

ISBN 978-601-7247-30-2

УДК 831 (621)
ББК 87 Каз 5-3

Сіздердің назарларыңызға ұсынып отырған бұл еңбегімнің 1-бөлімі «Өмір белестерінің өңделген түрі». Отанға, елге, халыққа деген махаббатым, ыстық сезімім.

2. «Аналар - асыл жандар» бөлімінде замандастарыма, әріптестеріме, өнер адамдарына арнаған сәлемім.

3. «Елім-ай!» Бір кезеңдерге белгілі себептермен тілден, діннен, салт-дәстүрден, салт-санамыздан көз жазып қала жаздағанымызға өкініш білдіру.

4. Бастауыш мектептің оқытушысы болғандықтан жас ұрпаққа деген жүрегімнің лүпілі.

5. Табиғат және адам – бір тұтас, сабақтас, табиғат тал бесігімізге деген сүйіспеншілігім.

ISBN 978-601-7247-30-2

© Мәнап Ысқақова, 2011
© Издательство «Северный Казахстан», 2011

АЛҒЫ СӨЗ ОРНЫНА

Бүкіл ғұмырын жастарды тәрбиелеп, білім бұлағынан сусындатуға арнаған Мәнап Қабдошқызы облысымызға белгілі ұлағатты ұстаз болумен бірге үлкен ақын.

Өмірде көргені көп, оқыған - тоқығаны мол ақын апамыз соңғы он шақты жалдар төңірегінде өндірітіп өлең жазып, поэзия сүйіші көпшілікті салиқалы да сыйқырлы жырлармен тәнті етіп келе жатыр.

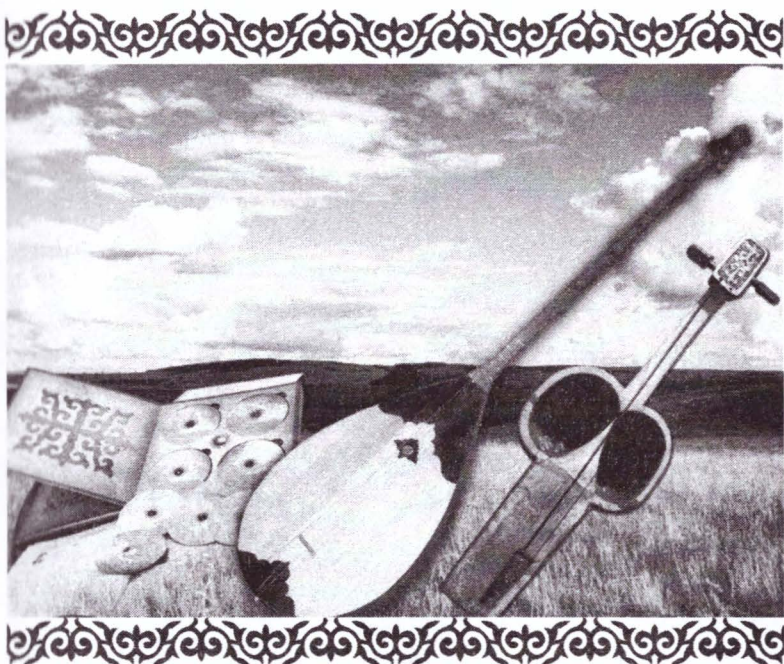
Ақын жырлармен тақырыбы да әр алуан. Өмірдің өзіндей. Онда қуаныш та, өкініш те, сағыныш та, құштарлық та- бәрі бар.

Халқымыздың ғасырлар бойы жүрегінде, жадына, сақтаған асыл қасиеттерін, салт-дәстүрлерін, әдет-ғұрыптарын жыр тілінде өрнектеп оқырмаған жеткізуде ақын апамыз алдына жан салмайтын су жорға іспеттес. Ол өлеңдердің бәрі де мән-мазмұны, тіл оралымы жағынан көкейге қона қалатын дүниеліктер.

Ақынның алғашқы жыр кітабын оқырман қауым жылы қабылдағаны белгілі. Мәнап Қабдошқызының үшінші кітабын да жыр сүйер көпшілік қуана қарсы алары анық.

Мүтәллап ҚАНҒОЖИН
ақын, Қазақстан Жазушылар
Одағының мүшесі.

ТУҒАН ӨЛКЕ ӘН ЖЫРЫМ

ХАЛҚЫМНАН АЙНАЛАЙЫН АРДАҚТАҒАН

Халқымнан айналайын ардақтаған
Мерейің үстем болсын артсын баған.
Ұсынба қамқа тон мән зерлі шапан,
Бір ауыз жылы сөзің артық маған.
Өнерді сүйе білген менің халқым,
Ақ пейіл, жомарт жүрек, жүзі жарқын
Нарық келіп тынысты тартылтсы да
Жайбасар баяғыдай, аңқау қалпың.
Өнер, жігер, батырлық бәрі де бар,
Сенен туған хас шебер, сері мен сал.
Мен далаңның кішкентай бөлшегімін,
Арнаған бұл тартуым, хош керіп ал.

БЕСКӨЛ ВАЛЬСИ

Жасыл орман жайқалатып,
сыбдыр қағып,
Даласынан сылаңдап Есіл
ағып.
Солтүстіктің сұлуы-ақ
қайыңдар,
Өзгертіп тұр өлкемді
нұрға малып.
Қарағай, қайын таласа,
Көз жауын алар қараса.
Ауасы мөлдір,
Жанға жай жер бір,
Бескөлім менің тамаша.
Мал жайылып Есілдің
саласына,
Еңбекшілер дән сеуіп
даласына.
Іргелі бір-ел болдық
берекелі
Көрші қонған Қызылжар,
қаласына.
Мәдени өмір қайнаған,
Жүздері жарқын жайнаған
Өр ұлттың жасы,
Қосылып басы,
Шырқатып бүгін айтады, ән.

БЕСКӨЛ АУДАНЫ

АҚ ҚАЙЫНДАР

Ақ балтырлы қайындар,
Көктемге құшақ
Жайындар-
Қысылсаң қысқы суықтан,
Жадырар жазда жайың
бар.
Майысып желге шайқала,
Тербелесің жай ғана.
Сырғаларың сыңғырлар,
Нұрға толды айнала.
Не деген әсем келбетің,
Жүректің қылын тербеттің.
Сұлулықтың төркіні,
Көркейтіп тұрсын жер
бетін.
Қара менің мөлдіреп,
Желегің жасыл желбіреп.
Саяңда тұр қос ғашық,
Жүректері елжіреп.
Ақ қайындар, қайындар,
Сұлулықтан жаралдың.
Тозбасын мәңгі ажарың,
Тарқамасын базарың.

12.04.95 жс.

ШАШУ

Шашайын жырдан шашу, Қазақстан,
Жеткенде арманыңа көп аңсаған.
Тынымсыз елі үшін еңбек еткен
Көп алғыс, зиялылар, көш басталған.

Жанартып Әнұраны, Елтаңбасын,
Орданың домалатып өрге тасың,
Айбынды ұлт нышаны биік болып,
Ақ жолы әділеттің жарылғасын.

Көк туың шаттық туы болсын көпке,
Ой-арман шарықтасын құстай көкте.
Туған тіл, ата салтын дамыта бер,
Шаңырақтан әділеттің нұрын төк те.

Міржақып, Әлихан мен Ахмет, Мағжан,
Елінің еркіндігін еткен арман.
Аңсаған армандарын жалғастырып,
Ұйқыдан қазақ елі енді оянған.

Киелі қазағымның шаңырағы,
Көп жылдар төмен болып аңырады.
Ежелгі ата-баба салты тозып,
Жұтады туған жердің атырабы.

Аз күнгі қиындыққа жасымайық,
Табыстан бас айналып тасымайық.
Достық, бірлік, ынтымақ, ерең еңбек
Еліне Қазақстан осы лайық.

Алтау ала болмасын- бірлік берсін.
Қазақ қандай екенін әлем көрсін.
Тізгініне берік бол, азаматтар,
Арғымақ әрсаладан үздік келсін.

Ай, жұлдыз, қыран бүркіт әм пырағың
Жарық берсін, самғасып, артсың бағың
Ел нышаның пір тұтып көтергенде
Төбем көкке тиюге қалды шағын.

САФУАНҒА

Кей адам шыңға шыққан шыңардайын,
Мәуелеп бүршік жарған көктем сайын.
Тамырын терең жайып, күнді сүйген,
Нұр сеуіп атырапқа тұрар дәйім.

Сафуан сол шынар ғой жар басында,
Жетпістің қонақтаған жартасына.
Қаламың мұқалмасың жорға жүйрік,
Дейміз Сәбең, Ғабеңнің жалғасына.

Болашаққа жол ашқан Инеш қандай,
Сыр-сезіммен тоқылған өрім талдай.
Шынайы ақ махаббат туын тіккен,
Мақтанам, жерлесім бар Сафуандай!

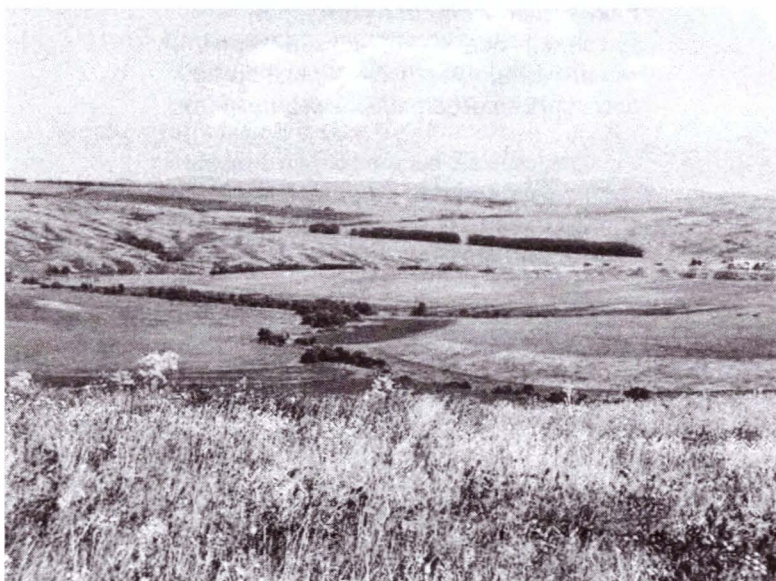
Құрбаны қиын жылдар болған Қарғаш,
Өкініш өміріне болған жалғас.
Адасып тура жолдан шалыс басқан,
Жастыққа тән кетелік кеткен алғаш.

«Жыл құсы», «Өмір нұры», «Мәжнүк тал».
Перзенті қытымыр өлке Мезгіл де бар,
Даланың суретін сөзбен салып,
Адамның жанын езіп, қылатын зар.

Сезінген ағалардың алақанын,
Жырланған жүрегінде өмір әнін.
Туған жер құшағына алды қысып
Мәтелеп өзі ұшырған балапанын.

ХҰСНИ-ҚОРЛАН

Хұсни Қорлан қазақтың әсем әні,
Ән арқауын сабақтап өмір мәні.
Жүрек тербеп Қорланды шырқағанда,
Шығыстан ақ махаббат атқан таңы.
Әнге балқып жартаста отыр қыран,
Шаңқ етіп кер далаға салып ұран.
Қос қызын Маралдының көркем болып,
Қанатын қомдап-қағып аласұрған.
Сар далаға құйылып күміс әуен,
Бұлбұл үні қалықтап гүл тербеген.
Табиғатпен үндесіп сезім тербеп,
Қалықтап тұр сұлу ән «Қорлан» деген.

ЖЕЛДИІРМЕН

Дөң басында қалықтап қанат қағып,
Қалт жібермей бағдарын желдің бағып.
Ескерусіз, елеусіз қалған көптен,
Желдиірмен тұр өткеннің отыр жағып.

Бір кезде ел ырысы болған диірмен,
Қызыл бидай қойнына толған диірмен.
Ұн үккізіп алуға кезек күтіп,
Басына атты-жаяу қонған диірмен.

Қыюы қашып сықырлап өмірі озған,
Жел мен суға мүжіліп әбден тозған.
Қанаттары мұнды бір саз шығарып,
Көненің көзіндей боп қолын созған.

Еске салып өмірдің өткендерін,
Дегендей- осы менің жеткен жерім.
Асып-таста, ұмытпа, көкірек керме,
деп тұрғандай зырылы желдиірменің.

РЕСПУБЛИКА КҮНІНЕ

Қас басын қиыншылық жылдарында,
Өзің тандап өмірдің сырларын да.
Зердесі зерек, ойы ұшқыр, елге қамқор,
Салауат-жігер берсін ұлдарыңа.

Қашанда өмір күрес азабы мол,
Тар жол, тайғақ кешуден тасабың жол.
Халқың болсын біртұтас шымболаттай,
Бір жағадан бас шығып, бір жеңнен қол.

Жұмбасаң саусақтар да бірікпейді,
Сын-сағат адамдарды іріктейді.
Нарықтың қыспағынан қысылмауға,
Ақылмен ой түйіндеу дұрыс дейді.

Намысын жоғары ұстап туған тілдің,
Ел тарихы салт-дәстүр туын ілдің.
Жастарға сеніп Отан болашағын,
Үйретіп әр саладан беріп білім.

Емендей берік болсын Қазақстан,
Көк байрақ қайрат берсін қолға ұстаған.
Жас бала қара қазан қамын жеген,
Азаматтар сау болсын көш бастаған.

ПЕТРОПАВЛ ПЕДУЧИЛИЩЕСІНЕ

Училище қымбатты ұям менің,
Өзіңнен бастау алған қиял- сезім.
Білім қуып ауылдан келдім саған,
Мөлдіреген жастық шақ, ұяң кезім.

Ақ арманды желкен қып қала бардық,
Айыр, құрек орнына қалам алдық.
Оқуды соғыс үзген жалғастырып,
Ұстаздықты ниет қып қалап алдық.

Ұстаздар Жанахмет, Ғалей аға,
Әшім Бабайұлы мен тәтей Сара,
Ел жастарын білімге жетеледі,
Себеп болған дамуға ақыл-сана.

Жағаған оқытатын қазақ тілін,
Өткен-тарихтың біл деп сырын.
Орыс тілін біздерге Ғалей аға,
Ежелеп үйрететін көрмей тыным.

Қазақ, орыс, татар мен азербайжан,
Тәрбиесін аудармай бір бағдардан.
Отанның болашағы жас буын деп,
Үміт қып елден келген балалардан.

Жақсылыққа баулаған ұстаздарым.
Ержеткен соң түсіндім ұстаз жанын.
Бірің бар, бұл өмірде бірің жоқсың
Арнадым өздеріңе жыр дастанын.

Ойлаймын үміттерін ақтадық деп,
Дақ салып сіздерге атақ тақпадық деп.
Кешегі бізге берген тәрбиенді,
Қартайғанша жүректе сақтадық, - деп.

ЕСЕЮ ЖЫЛДАРЫ

Училище-ұямнан қактым қанат,
Жастықта болған шығар істер ағат.
Есею жылдарының жалынында
Шыңдалып, қалыптасып, жігер- талап.

Бейкүнә сәби сезім балаң күндер
Аңкылдақ, еліктегіш алаң күндер,
Көз салып жігітке қыз, жігіт қызға,
Уақыт ұрлап өткізген сараң күндер .

Кіршіксіз жүрегіміз ақ болатын.
Кезді аңсап басқа келіп бақ қонатын.
Албырт сезім- от сезім ойлатпады
Қаталдық та бар-ау деп сақ болатын.

Мөлдір сезім махаббат барын білдім,
Он сегізді жайқалып қызыл гүлім.
Опасыздық, зұлымдық, тұрақсыздық,
Алдау-арау дегеннің естіп үнін.

Училищем бас ием рахмет айтып,
Сенен тілеп өмірге қанат жайдық.
Кемелденген мезгілде бас қосылып,
Бір күні жас дәуреннің келді қайтып.

Кеше сұлу жас едік мөлдіреген,
Жүрегі бозбаланың елжіреген.
Салихалы, сабырлы әже болдық,
Қара шаш аппақ болды желбіреген.

Түлеп ұшып көбейсін ізбасалар,
Өнер қуып кезің ғой қырдан асар.
Эстафета береміз қолдарына,
Жас ұстаз, қарт ұстаздың орнын басар.

ЖЕҢІСТІҢ 45 ЖЫЛДЫҒЫНА

Сыйлаған бізге жеңіс майдангерлер,
Ауыр жүк арқалаған есіл ерлер.
Отан үшін қан кешіп, жалын құшқан,
Зұлым жаумен сайысқан ардагерлер.

Өмір менен өлімнің ортасында,
Кеудесін тосқауыл қып қорғасынға.
Жүргенде ел шетінде, жау өтінде
Көрсеткен мол мейрімділік жолдасына.

Жылдан жылға азайып қатарларың.
Барады-ау деп айтуға баталмадым,
Кешегі қанды шайқас куәгері
Сөнбесе деп тілеймін жанарларың.

Аға ұрпақ көп жасасын көңілге жай,
Сап түзеп жеңіс күні- 9 май.
Жерінде Ауғаныстан ерлік еткен,
Өсірген із басарың өзіңе сай.

Қырық бес жыл өтіптісодан бері,
Бөлінсе деп бахытқа Совет елі
Берлинде Жеңіс туын желбіреткен,
Жас ұрпақ мақтан етсін ардагерді.

Жер ана жарлыстардан сілкінбе деп,
Күннің көзі күлімде, нұрынды сеп
Полигондар от шашпай тынышталсын,
Бомбалардың дүмпуі шықпасын тек.

26 апрель 1990 жыл

МАҒЖАН ЕСКЕРТКІШІНЕ

Өткіздік дүбірлетін Мағжан тойын
Ақынның айғақтады ақыл-ойын.
Ескерткішін аялап, шашып шашу
Туған жері ұлына ашты қойнын.

Ұрпаққа сын көзімен қарап ақын
Ой түюге еместей асығатын.
Аңсаған арманымды жалғастырап
Бар екен-ау дегендей туыс жакын.

Салтанатты отаулар ақ шағала
Жараса конған екен осы араға
Ақынның рухына тағзым етті.
Жиналған ел қарық болып тамашаға.

Ақындрың айтысты, сөз таласы
Кемеріне сыя алмай той арнасы.
Қыз қуу, аламан бәйге, балуан күрес
Дүберледі Сасық көл айналасы:

Жаксының жаксы сөзі жүз жыл азық
«Жаманға жаксы дейді алтын қазық»
Қазақтың кең даласын аралады
Өр тілді ақын Мағжан баурын жазып.

Көп үшін жайлыпты ақ дастархан
Қазақпыз ғой кең пейіл, көңілі дархан,
Елінің елдігіне риза болып
Күлімдеп тұрғандай бір ақын Мағжан.

«Өр тілің, өткір тілің» жарқылдаған.
Дән риза болып отыр халқың саған
Қайта оралып қоныптысың тұғыраңа,
Қайырлы құтты болсын ақын Мағжан.

ОТЫЗ ЖЕТІНШІ ЖЫЛДЫҢ ҚҰРБАНДАРЫНА

Қаһарлы отыз жеті қарғыс атқан
Ақ ниетке қаралап күйе жаққан.
Елдің жоғын жоқтаған зиялылар
Зұлымдықтың торынан орын тапқан.

Қатал жүрек сезбеді адалдықты,
Ар алдында арамза болған мықты.
Айырмй ақ-қарасын азаматтың,
Зорлықпен қанаттарын қайырыпты.

Нелер жандар қапыда кетті арманда,
Кері сапар түспеді бір барғанға.
Адамшылық тапталып аяқ асты.
Жақсылар тап болыпты зар заманға.

Отыз жеті қаралы есімдегі,
Ұрпаққа оны тарихқа кешірмеді.
«Халық жауы» атанып зиялылар.
Ұзақ жылдар естілмей есімдері.

Тарихтың тас жабылған беттерінде,
Тұншығып талай есім кетпеді ме?!
Ақтың болар,- деді ғой- құдайы жак,
Қуандық жариялық жеткеніне.

Онда мен түсінбейтін бала екенмін,
Білмедім Қарлаг, Алжир бар екенін,
Суреттерін жыртып ап оқулықтан,
Айтатын ол адамдар «жау» екенін.

Бір үрей ел аралап күні-түні,
Сөйлесе ата-анамыз шықпай үні.
«Үндеместер» кетіпті түнде алып,
деп сыбырдап отырар болып мұңды.

Құдай атын атама аузыңды жап,
Дәмге бата жасама, қолыңды тарт.
Тіс жарып сыр шығарма, бақ аузыңды,
Өз жолыңды білгің деп- қоятын шарт.

Қоян қорқақ жалтақ боп өткен өмір,
Үміт оты ақталмай кеткен өмір.
Ақ шашты ана, асыл жар, сәбилерді,
Заржылатып, күйреткен неткен өмір.

НКВД дегенде барлық адам
Теректің жапырағындай қалтыраған.
Тұншығып ақ әділет жер бетінде,
«Жау» деген атқа ұшырып бассaq қадам.

«Сонша жауды ұста» - деп міндет қойған.
Тып-тыныш шаңырақтарға салып ойран.
Бірін-бірі көрсетіп кей арамза
Жазықсыз нелер жанның көзін жойған.

Кім солай айдап салған бірді бірге,
Жол берген сүйегі жоқ қызыл тілге
Қой терісін жамылған арсыз бөрі
Жасырын арамызда әлі жүр ме?

Тарих жатыр өткеннің қозғап бәрін
Жазықсыздың жариялап көрген зарын
Жазылсын мәрмәр тасқа алтын менен
Ардақты есімдерді боздақтардың.

Бескөл. 2 маусым, 1990 ж.

АҚ ТІЛЕКТІ НИЕТТІ АНАМЫН МЕН (Жан жарасына айналған Семей жеріне арнаймын)

Бастады ғой зиялылар жол басын,
Осы үнді барша халық қолдасын.
Болашағын ойлап елдің қамыққан,
Аяулы ұлдар - Мұхтарым мен Олжасым,
Токтатылсын ядролық жарлыстар!
Аналардың ұраны қолға ұстар.
Сілкіндірмей киелі Абай жерін,
Бомбалардың дүмпуін тоқтатындар!
Қырық жыл солқылдатты Абай жерін,
Жағдайымен санаспай қалың елдің.
Кім жауап берер екен ар алдында,
Өміріне кемтар туған сәбилердің.
Ажал арбап ананы, балаларды,
Қанша жыл ауыр сырқат таралғалы.
Тынымсыз тірлік кешкен ұлы Абайдың,
Рухы мен жан-жүрегі жараланды.
Айыптыдай жерің кеңдігіне,
Полигондар от шашып келді міне
Жан жарасы болыпты ата мекен
Қазаққа берген осы теңдігіме?
Бомбалар сахарада жарылды-ай кеп
Ауаға ажал шашып, от себелеп,
Көк шалғын. Жоңышқалар күлге айналып.
У мен оттан күрсініп жер тітіреп.
Іштен тындық кезінде айта алмадық,
Неге дертті ем іздеп қайтармадық?!
Су тартылып, тұз басқан ел қайғысын,
Көре тұрып, көз жұмып байқамадық.
Азабы Нагасаки, Херосима,
Қайда деп-қазақ жері – келді мұнда,
Тумаған ұрпақтарды уландырып,
Қызыл қаны айналып аппақ уға.
Қандай рахат Ана мен бала күлген,
Ақ тілекті, ниетті анамын мен!
Дені сау ұрпақ келсе өмірге - деп,
Жаутандаймын үмітті жанарыммен.

МІНЕЗ

Мінездің бізде түрі көп
Сан алуан әр қилы.
Мінезсіз бірақ адам жоқ
Жалыны жанды шарпиды.

Асаудай алып қашатын
Теңіздей тулап тасатын.
Дауылпаз, даукес мінез бар
Көбігін көпке шашатын.

Сыр шашпай жүгін арқалар
Болса да кейде дүние тар.
Жер қозғалса қозғалмас,
Сабырлы салқын мінез бар.

Ашуы шашпаң шарт етіп,
Сынып кетер сарт етіп,
Ақ қабақ деген мінез бар,
Қайтатын тез жарық етіп.

Түлкідей күліп арбайтын,
Жанынды жанып қайрайтын,
Жүз жанбайтын мінез бар,
Аңқауларды алдайтын.

Торғын жаулық кепкенше,
Шыдап шама жеткенше.
Бәрінде қабыл алайық,
Өмірден өтіп кеткенше.

ОҚУШЫЛАРЫМА

Есімде біріншіге келгендерің,
Сонымнан балапандай ергендерің,
Енді біз шын оқушы болдық бүгін,
- деп шаттанып класқа енгендерің.

Әліппесін оқыған жаны сүйіп,
Ұстаған боқшалары жерге тиіп.
Ғылымның алғаш басып баспалдағын,
Көрінді сонда сенен парта биік.

Күн шуағы есетін сөздеріңнен,
Адалдықтың желі есіп өздеріңнен.
Желбіреп ақ бантиктер, ақ фартуктар,
Балалық ұшқын ұшып көздеріңнен.

Балада жоқ өтірік- айла деген,
(Үлкендер ғой айлалап пайда іздеген)
Қанатсыз періште ғой жас балалар,
Ондай болу біздерге қайда деген?!

Он жыл оқып мектепте білім алып,
Балғын дәурен балалық артта қалып.
Қарлығаштай әр жаққа кеттін ұшып,
Қатпаған қанаттарың жүрме талып?

Өтті жылдар! Шәкіртім сен ер жеттің,
Білім қуып қияға самғап кеттің.
Ал мен болсам аяқтап ұстаздықты,
Құрметті дем алатын жасқа жеттім.

Бағдар берер оң менен солдарыңа,
Әрқашан алаңдайтын жолдарыңа.
Қайда жүрсең, тілектес бір адам бар,
Ұстатқан алғаш қалам қолдарыңа.

ЖЕР АНА

Жердің беті адамдардың тұрағы,
Қуат, күш ап өмір сүріп тұрады.
Жер кіндігі қасиетті бар тартатын,
Жерден жанар еңбегіңнің шырағы.

Жер ана көпті көрген көзі көне,
Шыдайтын көп нәрсенің тезіне де.
Жер беті, жер қойнауы, жер жемісі,
Қуат беріп келеді сезіміме.

Біреу туып жатады. Біреу өліп,
Бәрі де жүгінеді жерге келіп.
Денеден саулық кетіп жетсе қаза,
Тыныштайсың жер-ана қойынына еніп.

Өмірде туу барда, өлу де бар,
Өлмесе жердің беті болар еді тар.
Өмірден тірілердің жер бетінде,
Тек қана біреуі артық деген сөз бар.

Жер ана жаза бассaq кешіреді,
Өмірге баулып, шындап өсіреді.
Еңбек етсең ерінбей, күтсең баптап,
Беретін көп адамға несібесі.

Адам үшін ақ жүзін басты әжім,
Сыйға тартты көктем, күз, қыс пен жазын.
Қан төгіс болып жатыр кей елдерде,
Кешірші, кешір бізді жер анашым.

1993 жыл.

ТУҒАН ЖЕР

О, туған жер. Белес-белес белінде,
Неше ғасыр ізі жатыр жерінде.
Қандай бақыт, сенде туып, сенде өсу!
Маған ыстық сенің салқын желің де.

О, туған жер. Көп ұлынның бірімін.
Сен арқауы менің айтар жырымның.
Сен бәйтерек терең жайған тамырын,
Сен-Ордасы өнер, білім, ғылымның.

Домбыра ұстап сені ғана жырлаймын,
Сені айтудан, сағынудан тынбаймын.
О, туған жер, сәлге сені ұмытсам,
Бар қасиеттен, адамдықтан жүрдаймын.

О, туған жер. Бабам басқан топырақ
Қорғап жаудан қолға найза, сойыл ап,
Еңіреген «Елім-айлап» ерлері,
Өтті өмірден парыздыр орындап.

О, туған жер. Бабам тері төгілген,
Қарасымен, хандарымен, бегімен.
Аты шыққан өшпес тарих қалдырған,
Жауын жеңген намысымен, кегімен.

О, туған жер. Жүрегімсің, жанымсың,
Ұятымсың, ожданымсың, арымсың.
Тіл тағдырын, ел тағдырын ойлайсың,
Тыным таппай жас ұрпақтың қамы үшін.

О, туған жер. Биік болсын байрағың,
Елтаңбасы, Әнұраның- айбарың.
Дербестігі берік болып, өркениетті ел болсын,
Жеңіс желпіп Қазақстан айдарын.

ТУҒАН ЖЕР

Алғашқы рет інгәләп үнім шыққан,
Тал бесікте тербеліп, күнім шыққан, туған жер,
Тұсауым да кесіліп ақ тілекпен,
Топырағыңда қаз басып, тілім шыққан, туған жер.

ҚАЙЫРМАСЫ:

Туған жерім, панам менің,
Өркендеген өзінде санам менің.

Боқша арқалап мектепке дара барғам,
Әліппемді ішіне сала барғам, туған жер.
Алғаш басып білімнің баспалдағын,
Ұстазыммен жүздесіп, сабақ алғам, туған жер.

ҚАЙЫРМАСЫ:

Туған жерім, панам менің,
Қалыптасқан өзінде сана-сезім.

Жылу берген жүрекке ана тілім,
Тәрбиелеп өсірдің, бердің білім, туған жер.
Қасиетіне бас ием атамекен,
Сен-деп батып, тек-сен деп шығар күнім, туған жер.

ҚАЙЫРМАСЫ:

Туған жерім, панам менің,
Өркендеген өзінде санам менің.

БУРАБАЙҒА САПАР (Тілекке)

Күздің бір маужыраған күні жайлы,
Кез еді демалуға тым ыңғайлы.
Алтын күз аясында әсерленген,
Бір көріп қайтпақ болдық Бурабайды.

Арқанның «Жерұйығы» Бурабайдың,
Бауырында өскен сұлу қарағайың.
Мөлдіреп көз тартатын табиғаттың,
Бірінші көргендейміз барған сайын.

Бурабай жерің көркем, суың тәтті,
Әсемсің - тамандырған адамзатты.
Сәкендей сөз зергері болсам егер,
Әсерлеп жырлар едім табиғатты.

Аралап ну орманды келеді жол,
Алатын бұл сапардан әсерім мол.
Секілді қыз тастаған күміс теңге,
Жарқырап жатыр міне Бурабай көл.

Бейне бір суы мөлдір көздің жасы,
Құм менен көмкерілген көл жағасы.
Көңіліне тудырады тәтті қиял,
Сәбеңнің суреттеген Жұмбақ тасы.

Көкшенің мұнарланған көгі қандай,
Табиғат бұлттан өрнек тоқығандай.
Үнсіз тек Оқжетпе ске тұрдым қарап,
Қайталап «Ботагөзді» оқығандай.

Қараймын «Жұмбақ жалау тұрма екен» деп,
Мұңаратқан түсі қызыл шыңба екен-деп,
Аңсаған азаттықты сұлу Бота,
Мекендеп Оқжетпесті жүр ме екен-деп.

Қиялым қонақтады шың басына,
Көз салдым өткен өмір тұлғасына.
Тығылып тас түбінде жатты Алексей,
Асқар мен Ботагөз тұр шыңбасында...

Мөлдіреп махаббат тұр таразыда,
Шыңдалған зар өмірдің азабында.
Айтамын алғысымды Сәбеңе мен
Қалдырған Ботагөзді қазағыма.

Есіме Сәкенді алмай тұралмадым,
Өзімен ала кеткен мың арманым.
«Арқаның кербез сұлу Көкшетауын»
Қызықтап ақын-аға жүре алмадың.

Аққа қара жақса да дұшпандарың,
Шығарды жалған жала күл талқаның.
Жырлаған жүрек тербеп Бурабайдың,
Қызығын көріп жатыр ұрпақтарың.

Айтып ең «шың басына жетпес» - деп-оқ,
Бурабай жерің жәннат теңдесі жоқ.
Дем алып, тамашалап табиғатты,
Марқайып, өсіп қайттым, көңілім тоқ.

ҚАЙТАР ЖОЛДА

Бұрылдық зиратына Көккетаудың,
Бұл жерді мекендепті біраз қауым.
Ескерткіш туыстардан орнатылған,
Алады әсемдігі көздің жауын.

Тап-таза, күтімі мол екен зират,
Өткенді қалған жандар тұр-ау сыйлап!
Әкеліп балаларға көрсетейік -
дедім мен жақсылардан алсын ғибрат.

Суретін көріп тұрдым талай сырбаз,
Кезінде көп жолдаспен болды-ау сыйлас.
Қойнынан қара жердің орын тепкен,
Алғаны бұл өмірден тек құлыптас.

Өмірде аты қалды, өзі кетті.
Түсі суық сұм ажал қуып жетті.
Мейлі кім болсаң дағы жетеді ажал,
Алуға келгенде сондай епті.

Өмірді шешетін көп теоремасы,
Әркімнің жеткенінше өз шамасы,
Ал енді «өлім» деген аксиома,
дәлелді керек етпес қағидасы.

Бұл өмір ұстатпайтын бір қашаған,
Ұстап көр ауыздықтап келсе шамаң.
Бір жас деп есептейік жақсы күнді,
Болайық Лұқман дайын «мың» жасаған.

Көкшетау мен Бурабай,
Қазақтың көркем жерлері,
Жүзі жылы, ақжарқын,
Меймандос қой елдері.

Көкшенің көк торғынындай табиғаты,
Еріткен ет жүректі, жанға тәтті.
Аялап көңілінде сақтап келем,
Өзіңе деген ыстық махаббаты.

Ерекше құрмет тұтам Көкше жерін,
Әніне арқау еткен Ақан Серің.
Аралап сай саланы жаңғырығы,
Дүбірі естілгендей Құлагердің.

Жыр құмар Көкше елі әуел бастан,
Ән қалқып төгілгендей қара тастан.
Өнерлі Сары Арқаның қалың елі,
Тудырған сан алуан сырлы дастан.

Бір батыр жер аралап бара жатқн,
Ну орман, так менен көл жүгі артқан.
Көкшеде сол байлығын шашып алып,
Жыя алмай ғафаланып ойға батқан.

Шаршаған Жеке батыр қалған жатып,
Кетіпті тәтті ұйқыға әбден батып.
Қазіргі күнге дейін жатыр ұйықтап,
Көкшенің көкрегінде тас боп қатып.

Қарағай, ақ қайыңмен қосып басын,
Шығыпты Оқжетпестің жарып тасын.
Қарағай- бейне жігіт ер тұлғалы,
Ал қайың ерке сұлу айтқан назын.

Қай жігіт тыңдамайтын қыздың сырын,
Жырласа махаббаттың мәңгі жырын.
Ерітіп ер жігіттің от жүрегін
Алғызып ақыл менен ерге тілін.

Сан сырлы махаббаттың өткен жері,
Сызылтқан сыбызғысын арқа желі.
Қазақтың аяулы ұлы Ақан Сері,
Өлгенше жоқтап өткен Құлагерді.

Шабысы Құлагердің жерді жарған,
Ақанның жүрегіне қайғы салған.
Үстінде құсақ көлдің қалықтайды.
Тараған бұл төңірекке аңыз-арман.

Аңызға тұнып тұр ғой Арқа жері,
Сыбырлап жыр ғып айтып самал желі.
Аралап Көкше жерін күңіреніп,
Жүргендей Құланы іздеп Ақан Сері.

Майысып қарағай мен қайындары,
Бас иіп көңіл айтып терек-талы.
Сырлы әуен самал желден есілгендей,
Жоқтаған Керкұланы Ақан зары.

Бауырында Бұқа таудың әсем қала,
Үйлері бой түзеген ақ шағала.
Дегендей түтін тартсаң майлы шығып,
Алдында жатыр міне дархан дала.

Арқаның бір жұтуға самал желін,
Қызықтап Бурабайдың 80 көлін.
Арнайы іздеп келед ұрпақтары,
Көруге жеке батыр жатқан жерін.

Ұйықтап бер Жеке батыр алаңдамай,
Өзіңе арнап әлі аңыз талай.
Жазады саған арнап жыр-аңызын,
Өнерлі ұрпақтарың жеріңе сай.

Қыялдап Көкше саған жазған хатым,
Сүйегім Қызылжарлық Мәнап атым.
Жүректен ақ қағазға жыр боп түсті,
Шынайы саған деген махаббатым.

1988 жыл.

ТЕЛЕДИДАРДЫҢ 30 ЖЫЛДЫҒЫНА

Отызды тастап артына,
Қызылжардың теле-сі,
Әлі де көп алдында,
Алатұғын белесі.

Жас журналист, дикторлар,
Зиялы қауым сөз тыңдар.
Атой берсін алдында,
Өткен өмір елесі.

Соғыс жайлап балдырған балалықты,
Сыйғызды бір қауызға бар тірлікті.
«Ұзын құлақ» арқылы еститін ел,
Әр жерде болып жатқан жаңалықты.

Ол кезде шым үйде жұрт отырады,
Бұрқылдап жер еденнің топырағы.
Аядай бір бөлмеде күн кешетін,
Ата, ене, келін-бала, қозы-лағы.

Кеш болса қазандықта от жылтылдап,
Анамыз май шам істеп жағып шырақ.
Інір түсіп болған соң, мал қоралап,
Үлкендерге береміз оқып кітап.

Қалқаман-Мамырқызбен, Еңлік-Кебек,
Баласы ер Кебектің батыр Ермек.
Аңыздан аяулылар келер еді...
Қозы көрпеш, Ақбаян, сұлу Жібек...

Дастандар алуан түрлі жаттап өстік,
Таршылық соғыс салған бастан кештік,
Ерте ержеттік, шыңдалдық еңбекпенен,
Армандап, жарқын өмір көрсек дестік.

Ал қазір көп бөлмеге жиһаз жиып,
Жарқырап Ильич шамы нұрын құйып.
Көгілдір от, радио, теледидар,
Еншіге «Жигули» мен «Волга» тиіп.

Бұрап қалсаң тетігін теледидар,
Тамылжып күй, шырқалып ән, айтыстар.
Туған тілде көреміз нелер ғажап,
Телефильм, телемост, тележырлар.

Өмір мәнді зиялы қауымымен,
Ал қауым өзі тұрған дәуірімен.
Сіздерді құттықтаймын мерекелі,
Өнер, білім, техника дамуымен.

Тұрмыс жақсы дейміз біз шүкіршілік
Көңілге келмесінші күпіршілік.
Өткелі көп өтетін өмір күрес,
Тыныштықты тілейді бар тіршілік.

Кедей байға жетем деп, бай құдайға,
Мейманамыз кей кезде тасымай ма?
Өткен өмір тарихы есте болып,
«Тәубеге» келген жақсы осындайда.

СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН

Мерейтойға

Талаптың ерттеп мініп арғымағын,
Арттырған үн қағаздың мерей-бағын.
Солтүстіктің зиялы жігіттері,
Көтерген осы газет шаңырағын.

Көбісі бұл дүниеден кетті өтіп,
Өмір заңы, жас буын жетті өсіп.
Қолға алып бастамасын ағалардың,
Жалғастырды жас буын талап етіп.

Шығады төл тумамыз Қызылжарда,
Қанағат, ризамыз қолда барға.
Облыстың шарайнасы жүз көрсетер,
Бетің қисық болса егер өкпе барма.

Ұжымның қол басшысы сізге Бақыт,
Нарық қысқан туса да қиын уақыт.
Үн қағаздың көп болсын оқырманы,
Күресе бер сенімнің отын жағып.

Талап ескек, ақ қағаз болсын дария,
Зуласын ұшқыр қалам үнмен алға.
Желкендей желбіресін жол көрсетіп,
«Солтүстік Қазақстан» Қызылжарда.

Шашубай «Сырсандықта» жылдар тулап,
Басып көр сыр пернесін Сәкенге ұқсап.
Бүгінгі мен өткенді жалғастырып,
Өлең-жыр шағалаша жатсын шулап.

Р.С. (Бақыт Мустафин)

ҚАЗАҚСТАНҒА

Кең байтақ Қазақстан алтын орда,
Аңсаған еркіндікті алдың қолға.
Көтеріп республика шаңырағын,
Түстің сен егеменді сара жолға.

Сары арқа, сары жайлау, сары далаң,
Кең байлығың әркімді еткен алаң.
«Ұрысы күшті болса иесі өліп,
«Менің жерім» деуге әркім құмар болған.

Кең дала түгін тартса майы шыққан,
Алқабын алқа таққан мөлдір шықтан.
Шабындықты көз жетпес сар даланы,
«Тың жер» деп айдар тағып бағындырған.

Жомарт жүрек, ақ көңіл момын халық,
Даласындай кең пейіл, ашық-жарық.
Мәрттігін жарым құртты жарып жеген,
Кезінде қалағандар бар пайдаланып.

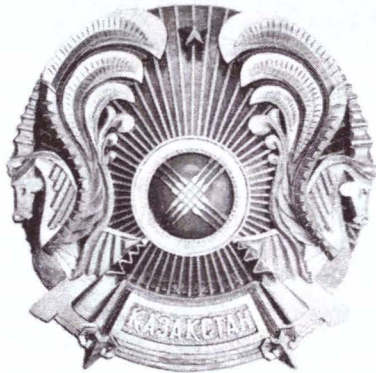
Жердің сырлы-сұлу аңыз туған,
Жер бусанып, тау билеп аққан судан.
Үйір-үйір көп жылқы, ақтылы кой,
Жайылып шүйгін шалып, жусан қуған.

Ну орман, күміс көлді атырабын,
Көз тартып мен мұңдалап шақыратын.
Білмейтін тарылуды мінезге бай,
Қонақжай, кең дастархан көпшіл халқың.

Ақ көңілдік кей кезде қылады-ау мерт,
Тартылып жайлауыңды шалғандай өрт.
Ұмытып салт-дәстүрді, тілді дінді,
Кездесіп қала жаздады-ау бір ауыр дерт.

Төл тілім қайта түлеп жаңарғанда,
Қуанбаған қазақта адам бар ма?
Көк туын Қазақстан төгілдіріп,
Тігеміз әрбір биік қамалдарға.

Туған жер, атамекен, ақыл-ойым,
Саяң самал желпиді, жылы қойның.
Атанған егемен ел Қазақстан,
Қайырлы құтты болсын мерей-тойың.

НҰРСҰЛТАНҒА

Күн болып шығып республика көгіне,
Қиын кезде жол бастайтын еліне.
Қарбаласқан мынау ауыр заманда,
Абзал басшы керек қазақ жеріне.

Жақындап келе жатыр сайлау күні,
Сын сағатта естілер шындық үні.
Президент сайлаймыз бірінші рет,
Қоғамды басқарудың жаңа түрі.

Сабырлы, парасатты, салқын қанды,
Еңбегі адал халқына, сөзі мәнді.
Еліне қызмет еткен көрмей тыным,
Сайлаймыз, әрине, біз Нұрсұлтанды.

Қилы заман өтіпті басымыздан,
Соның бәрін көтерген өмір-дастан.
Бүгін міне ел болдық егеменді,
Тілін, дінін қайтарған-Қазақстан.

Еліне жалғастырған әлем үнін,
Ғарышқа да ұшырда қазақ ұлын.
Әлем танып жатқаны қазақ елін,
Нұрсұлтанның еңбегі, міне, бүгін.

НҰРСҰЛТАН - БІРІНШІ ПРЕЗИДЕНТ

Құрыштан құйғындай бір түр - тұлған
Ең бірінші Президент Нұрсұлтан.
Анаңыздың аруағына бас ием,
Дана жүрек, халқына қорған, ұл туған.

Көк жүзінде қалықтаған ұраны,
Сарықаның сары белі тұрағы.
Ертегінің еліндей боп өзгерген,
Астанада Бәйтерегің тұрады.

Сізге саулық тілейді Есіл жағасы,
Нартәуекел деген елдің ағасы.
Ақ қайыңдар өлкесі сәлем жолдайды,
Тілейміз табыс Әбіш ағай баласы.

Қызылжардың топырағы торқа киелі,
Жайқалған астық күннің нұрын сүйеді.
Өндірістің әр саласын қамтиды,
Халқына деген жолдамасы жүйелі.

Болашаққа сеніммен қарап бар халық,
Бірлік болса, ырыс артар - ол анық.
Өлкеміздің көш керуенін жетелеп,
Алғы сапта тұрсын Серік Біләлов.

06.05.2010 жыл

* * *

Кім оятқан мүлгіген сар даланы,
Жан кіргізіп жаңартқан Ақмоланы.
Төрткүл дүние таныды қазақ елін,
Шам шаһары дерсін сен Астананы.

Есіл де өзгерді ескі тонын шешіп,
Жарқырап айдарынан желі есіп.
Көк байрақ биіктерде желбіреді,
Ғаламат ғимараттар жатыр өсіп.

Тамырын терең жайған Бәйтерекке,
Алып құс мекен еткен ұя салып.
Қалықтап көк жүзінде жас қыраны,
Ұлы өзгеріс сезінді біздің халық.

Еңбегі елге елеулі сөзі мәнді,
Парасатты, сабырлы, салқын қанды.
Көп ұлтты тең ұстаған таразыда,
Қолдаймыз әрине біз Нұрсұлтанды.

АЛМАТЫЛЫҚТАРҒА

Армысың ақ Алматы бердім сәлем,
Жылуын жиғандайсың барлық әлем.
Татуға қызыл шеке алмаларын,
Ызғарлы Солтүстіктен саған келем.

Сәлем ал Алматының адамдары,
Өмірде сәтті болсын қадамдарың.
Егеменді ел болып сапта тұрсын,
Көзбен көріп заманның жаңарғанын.

Көз салсақ Қазақстан өткеніне,
Тарих боп жылдар жылжып кетпеді ме?!
Атақты ғалымдар да, ақындар да,
Елі үшін ерен еңбек етпеді ме?!

Шоқтығы Оқжетпестей биік тұрған,
Ерекше дараланып өзге шыңнан.
Жастарға үлгілі-өнеге болып келед,
Жаралған ақыл-ойдан алып-тұлғаң.

Тас теріп, балға соғып жол бастаған,
Қалды ма тау жоталар сен баспаған.
Тынымсыз жер байлығы ашқан іздеп,
Кешегі Президент Қаныш ағаң.

Өмірді Жезқазғаннан қол үзбеген,
Жас ғалым Қарсақпайда көп ізденген.
Жезді, Кеңгір, Сарысу- суын ішіп,
Атақты Ұлытаудан кен іздеген.

Шарласаң көркем өнер сай саласын,
Ғажайып тарихың бар бай қаласың.
Өткені боларлықтай елге мақтан,
Қазақтың алсаңдағы қай баласын.

Кезінде тамсандырған Париж халқын,
Қазақтың мақтанышы Әміре ақын.
Табиғат берген өрен даусыменен,
Танытқан французға қазақ атын.

Жүргенов, Темірғали, Мұхтар аға,
Күн жетпес еңбегіне берсең баға.
Көтерген төл театр шаңырағын
Берік қып керегесін керіп жаңа.

Қанабек, Құрманбекпен Секе сері,
Алғашқы қарлығаштар өнердегі.
Манарбек, Әнуарбек, Ғарифолла,
Жезтаңдай Қазақстан әншілері.

Өнерге көз жүгіртіп ойлай қара,
Қазақтың мақтанышы биші Шара.
Көркіне өнері сай мың бұралған,
Суырылып қатарынан шыққан дара.

Ақ бейнең шыққан күндей жайдары наз,
Жаралған сахна үшін жан өнерпаз.
Сайраған Жетісудың сандуғашы,
Қыз Жібек, Баттерфляй, Ажар-Күляш.

Рабиға, Рахима мен Жамал апаң,
Өнер де өшпейтұғын орын алған.
Тарихтың қойнауынан жеткізеді,
«Бізге таныс дауыстар»-тыңда балам.

Ризамыз өнеріне Әминаның,
Сомдаған ана рөлін Сәбираның.
Кеудемді шаттық неге кернемейді,
Оқысаң жыр жолдарын Фаризаның.

Алматы көркем өнер орталығы,
Әр ұлттың баласына ортақ үні.
Халықтар достығының символы боп,
Табысты бола берсін әрбір күні.

Арнадым жүрегімнен жыр Алматы,
Жайқалған жасыл бағы гүл-Алматы.
Ызғарлы теріскейден келгенімде,
Қарсы алып жылуыңмен тұр Алматы.

Апрель 1992 жыл.

НЕГІЗГІ ЗАҢ (КОНСТИТУЦИЯ)

Безбегенге салынғанда үміт-қауып,
Ақ жолы әділеттің жолын тауып,
Боратып аппақ күміс Ақпан қарын,
Бәйгеден келді арғымақ оза шауып.

Тәуелсіз ел болғанда Қазақстан,
Өмірге жолдамасы қолға ұстаған.
Бар халық екі жылдай талқылаған,
Бекіді бүгін міне- Негізгі заң.

Қамтыған өркендеудің бар саласын,
Тудырған депутаттар көп таласын.
Мемлекеттік тіл болды-қазақ тілі,
Қуантпайды қазақтың қай баласын.

Өмірге жас еліміз қаз басқанда,
Алтын күн шаңырақтан нұр шашқанда.
Тұсауы да кесіліп дербес ел боп,
Бір жұлдыз жадырады көк аспанда.

Кірпіш болып қаланшы еліңе сен,
Сыңға алғанда өтпелі мынау кезен.
Халық қамын ойласа қамқор болып,
Әр азамат ақ адал еңбегімен.

Самғасын көк жүзінде жас қыраның,
Елтаңба, Көкбайрағың, Әнұраның.
Аңсаған арманыңа бұрдың бетті,
Жемісті болсын, елім, әр қадамың.

28.01.93 ж.

ДАЛА ДАСТАНЫ

Даламның бір ұзатылған қызымын,
Үлкендердің тастап кеткен ізімін.
Әжімденіп тозған жердің бұл кезде,
Айтып көрем көп қасиетінің тізімін.

Балалығым өтті дархан далада,
Желі бесік, жөргек болған сәби балаға.
Жүдеу тартқан табиғатты көремін,
Содан түскен жүректе бар жара да.

Ерке болдық кең далаға біз жастан,
Тізе берсем далам еді-ау жыр дастан.
Жалаң аяқ, түріп алып балақты,
Кезуші едік көк шалғынын шық басқан.

Ауадан бір жұпар иісі келетін,
Дала бізге бар байлығын беретін.
Қызыл жидек, қарақатын, мойылын,
Кездер болды-ау шелек-шелек теретін.

Қызғалдағын өріп тақтық алқа қып,
Өсіп тұрған шабындықта жайқалып.
Ақ селеуін жел тербетіп, толқытып,
Теңіздейін жатушы еді шайқалып.

Көз жасындай мөлдір көлі, жылғасы,
Аққу қонып, тыраулаған тырнасы.
Көкте құсы, жерде малы мыңғырған,
Сұлу еді-ау даламның сол тұлғасы.

Дәрі-дермек дегенді біз білмедік,
Дәрігерге барамыз деп жүрмедік.
Сау боп өсіп, өттік өмір мектебін,
Өнерге де, оқуға да үлгеріп.

Оқу-білім жігін жазбай қабысып,
Жеңге арқылы қол өнер мен табысып.

Кесте тігіп, құрамасаң құрақты,
Қалады деп жауырының жабысып.

Әжелердің басын қарап беретін,
Сөз қайырмай айтқанына көнетін.
Аңқау едік, қулыс-сұмдық білмеген,
Ертегіні шындай көріп сенетін.

Қарттар өтті жер қасиетін білдірген,
Топырағын тұмар етіп ілдірген.
Түгін тартсаң майы шыққан даланы,
Қу тақыр қып, кім тоздырған, бүлдірген?

Бұрқырған жуаң менен жусаның,
Көз ұшында салың қағып нұр-сағым.
Жайнап жатқан далаңды кім игерді,
Тамыр үзіп, жарып жердің құрсағын?

Ақ көңілің аңғалдыққа жол берген,
Кендігіңді пайдаланды кез-келген.
Байлығыңа сұғанақтар сұқтанып,
Ырысыңды тартып алып жеп келген.

Еркіндік ап шықты күнің бір бұлттан,
Қасиетің кем қазағым қай ұлттан.
Жер шарына танытып жүр атыңды,
Көш бастаған азаматың Нұрсұлтан.

Көпті көрген қариясымын даланың,
Дала десе бір жасарып қаламын.
Азайғанда кемді күнім ұрпаққа,
Қасиетін кең даланың жазамын.

Атамекен - керіліп жатқан кең дала,
Төрт түлік мал төсін жапқан ен дала.
Өгіз айдап, соққа салып, дән еккен,
Бір кішкентай бөлшегіңмін мен дала.

СОҢАУ АЛЫС
КҮНДЕРДІ САҒЫНАМЫН
Өзімнің 30 үйлі ауылым 1 майға,
оның жомарт жүрек адамдарына арнаймын

Біздің ауыл отыз үй қазақ елі,
Арасында ақ қайың тұрар еді.
Талай қызық шертетін өмірінен,
Табиғатпен сырлас қып әкем мені.

Міне- дейді- илеуі құмырсқаның,
Таныс бол өмірімен бұл ұстаның.
Күнгей жағын орманың мекендейді,
Шаруақор түсінетін тұрмыс мәнін.

Құркұлтайдың ұясын қара, балам,
Бесіктей жел тербейді ілген талдан.
Аяғымның астынан абайсызда,
«Быр» етіп құр ұшқанда қорқып қалам.

Келеміз содан кейін айдын көлге,
Базарлап құстар сайрап жатқан жерге.
Қамыс-қоға тербеліп сазды әуенге,
Өткізіп жатқандай бір сынақ-көрме.

Көл бетінен жыртылып құс айрылып,
Күміс әуен шашырап көлге тұнық.
Көк жүзін шарлап құстар шалықтайды,
Қанаттары талғанда жерге түсіп.

Тұрар еді аспанда ән шайқалып,
Демалып отырмыз бозға барып.
Аяқ бассañ тыпырлап шіл, бөдене,
Байқамай тыныштығын қозғап алып.

Боз арасы құстарға тұрар толып,
Ұядан ұзап кетпей шыж-быж болып.
Сары ауыз балапанын, қорғау үшін,
Отқа түсіп кетердей ұшып-қонып.

Кей ұяда шұп-шұбар жұмыртқалар,
Жұмбақ сыры әркімді еткен құмар.
Жел тербеткен ақ қаудан арасынан,
Алыс кетпей сығалап құстар тұрар.

Ұя бұзба - дейді әкем - жұмыртқа алма,
Көп қарама тесіліп, көзің салма.
Құстар безіп кетеді, шошынады,
Олардың мекеніне жақын барма.

Қырға шықсың бұрқырап жұпар исі,
Шөп арасы өңшең бір әнші-күйші.
Жарасып мейрамы да, сайраны да,
Табиғат толып, пісіп, жырлап тұрды.

Қалықтап алдыңды орап ұшып бәрі,
Жанап өтіп қарлығаш адамдарды.
Ауыл үйге көрші бор ұя салған,
Ерке құстар бұл күнде қайда бәрі?!

Айтам бәрін неге мен өткен шақта?!
Құстар неге сиреді бүгін баста.
Жылқышы, шіл, бөдене, құрлар қайда?!
Кім болды дерт таратқан табиғатқа?!

1989 жыл.

КРАСНОЯРСК-ДУДИНКА-КРАСНОЯРСК
САПАРЫНА, ЕНИСЕЙДЕ.

Сібірдің мақтанышы Енисейін,
Ұмытпай еске ұстармын көпке дейін.
Қарт өзен көргені мен түйгені көп,
Өзіңмен қазақшалап кеңесейін.

Енисей жатырсың ба, есен-аман,
Есілден сәлем алып келдім саған.
Жарасқан өр бейнеңе жасыл орман,
Тау мен тастан өрілген сұлу жағаң.

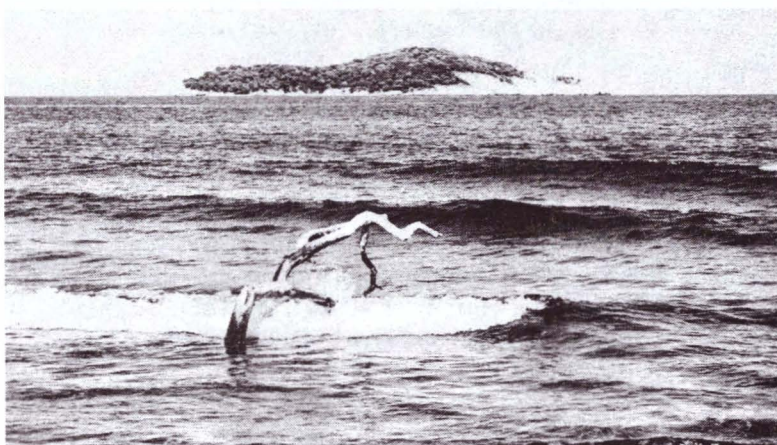
Ит тұмсығы өтпейтін қалың тайга,
Игергенге түсетін көп қой пайда.
Сол себепті Енисей жалғасына,
Бір қалашық орнапты қызыл сайға. (1628)

Тез өскен сол қалашық қала болып,
Ерлікпен бастан кешкен нелер жорық.
Белгілі үш төңкеріс куәгері,
Паналатқан талайды көзден қорып.

2.ТЕПЛОХОД «БАЙКАЛДА»

Ақ кеме су бетінде қалықтайды,
Жүзуі бір қалыпты жанға жайлы.
Толқынды толқын қуып, жарға соғып,
Су шашып жарысуға жалықпайды.
Шағала қанатымен толқын ұрып,
Шаңқылдап, бірде жылап, бірде күліп.
Қасиеті бар екен-барометр,
Дауыл бар ма, жел бар ма тұрған біліп.
Жағалап ақ кемені кетпей жырақ,
Зар қағып жел өтінде аласұрад.
Байқұс құс су бетінен таппай азық,
Шаңқылдайды адамнан көмек сұрап.
Мөлдір су, торғын аспан, әсем жаға,
Төбеңде қалықтайды ақ шағалы,
Төркіні сұлулықтың деп ойлайсың.
Енисей өзенінен басталама.
Әйгілі Красноярдың платинасын,
Кемемен жүзіп өттік су қоймасын.
Атақты әнге қосқан Бирюсаның,
Қызықтап көрдік әсем тамашасын.

3. КРАСНОЯРСКИДЕ-ЖОЛДА

Қонақ боп Красноярдың қаласына,
Салынған Енисейдің жағасына,
Арнайы жолаушы үшін даярланған,
Орнықтық «Турист» мейманханасына.

Жасыл қала жайқалған терек-қайың,
Сібірдің оқтай түзу қарағайын.
Жер ауып Петрбордан келгендердің,
Аралап көріп өттік мекен-жайын.

Қаланы көмкеріп тұр Саян тауы,
Жайқалып етегінде бақша бауы.
Сол тауда аты әйгілі трамплин,
Білетін спорт сүйер барлық қауым.

Сібірдің желі суық даласына,
Жер ауып Красноярдың қаласына.
«Святой Николаймен» Ульянов,
Жол шеккен Шученский селосына.

Ангара мен Енисей тоғысқан жер,
Шахарын Енисейск көрдік біздер.
Шарлаған Семен Дежнев, Витус Беренг,
Айдауда болған мұнда декабристер.

Көңілде нелер сұрақ тұрды түйін,
Көргенде Туриханск жайы-күйін.
Сталин, Спандарян, Сверловтың,
Сақтапты сол қалпында музей-үйін.

Ғажайып табиғаттың сырыменен,
Күн көзі батпайды екен күніменен.
Қарсы алды Нептун және Русалка,
Сібірдің аппақ мөлдір түніменен.

Мәңгі мұз тоң боп қатқан даласына,
Тұрмыс ауыр Игарка қаласында.
Тоң жібесе ауытқып толқиды екен,
Үй салу қиын адам баласына.

Шалғайда Таймыр атты жарты аралын,
Жолбасшы аралатты музейларын.
Тұманды тундрада қызықтадық,
Дудинка, Норильск қалаларын.

Жер ауып келген жандар сапарына,
Арналған ескерткіш көп шаһарында.
Арқалап азапты өмір қор боп өткен,
Кездесіп Сталиннің қаһарына.

Ну орман іші толған байлық қоры,
Ақ түлкі, тиін, сусар, қабылан бөрі.
Тайгада мекендейді азулы аю,
Аңшының қауыпты екен жүрер жолы.

Үлкен жерден шалғайда жатқан мекен,
Қиындық әр жағдайда көреді екен.
Айына бір алады газет, журнал,
Азық-түлік жеткізіп самолетпен.

Енисей қойның толған байлық екен,
Бай өзен болар ма екен сенен өткен,
Суында ряпушка, стерлядь, налим минтай,
Осетр-бізше қызыл балық деген.

Тамыз-1990 жылы

АУЫЛ

Ауыл десе алар баурап,
Еске түсер балалық.
Туған үйің, өскен аулаң,
Жаттаулы есте ап-анық.

Ауыл-деген әке-шешен,
Атаң, әжең, нағашың.
Ауыл- деген жылы сезім,
Жүректі баурап алатын.

Асық атып, ойын қуған,
Алтын бесік ауылым.
Әрбір күні қызық думан,
Сарқылмас ойын-сауығым.

Тапал тамның мұржасынан,
Көк түтіні шалқыған.
Самал желмен қыр басынан,
Жусан исі аңқыған.

Ауылым менің ауылым,
Өткізген күндер тәуірін!

ЖЕҢІСКЕ ҚАЛАЙ ЖЕТТІК ТЫЛДАҒЫ ЕҢБЕК

Есімде 41-дің сол бір күні,
Күн жексенбі, июньнің 22-сі.
Соғыс деген ауыр сөз түршіктіріп,
Халыққа деген алып қайғы-мұңды.

Соғысқа кетті аттанып азаматтар,
Келеді үш бұрышты жазғын хаттар.
Аралап қарақағаз ауыл үйді,
Күн сайын естіледі жаманаттар.

Қаралы зарлайды ана ұлын жоқтап,
Қалғандай қасіреттен өмір тоқтап.
Үзіліп сабағынан түскен жастар,
Есем қой ол жүректер қайта соқпақ.

Жас ару жарын жоқтап егіледі,
Қайғысы жас боп көзден төгіледі.
Сеземіз жас болсақта елдің халін,
Қабырға сынбай ғана сөгіледі.

Шал-кемпір, жесір әйел, бала-шаға,
(Қатал соғыс бізбенен санасама)
Нан керек әлге қуат беретұғын,
Жер жыртып, дән себеміз полосаға.

Жұмылып Отан үшін, Жеңіс үшін,
Еңбек қып, жан аямай салып күшін.
Кәрі жас бір кісідей еңбек етіп,
Мақсат боп жақындату жеңіс күнін.

Базары балалықтың қалды кетіп,
Бір күнде қалғандаймыз біз ер жетіп.
Қолға ұстап мүйіз жіпті өгіз айдап,
Қосылып үлкендермен еңбек етіп.

Елдегілер көрседе өзі ашаршылық,
Майданға жөнелтілді азық-түлік.
Жіп иіріп бөкебай, қолғап тоқып,
Арулар жігіттерге кисет тігіп.

Елде жұрт ерте тұрып, кеш жатады,
Бел шешпей таң атады, күн батады.
«Немен сен көмектесің соғысқа?»-деп,
Суреттен Отан-ана тіл қатады.

Сонымен 45-тің жетті майы,
Көп күткен зарықтырған жеңіс айы.
Тазартып жердің бетін зұлымдықтан,
Шешілді Жеңіспенен соғыс жәйі.

Мінекей солай келген бізге жеңіс,
Бірдей боп қайғы-қасірет еңбек-егіз.
Қымбатқа түскен бізге – 9 май,
Ерлік қып жас-кәрі бәрі тегіс.

Ел аңсап күтті ерлерді батыс жақтан,
Шырқалып жеңіс әні дабыл қаққан.
Жарылмай қуаныштан тұрды жүрек,
Отанға деген ыстық махабаттан.

1975 жыл

ЖЕЛТОҚСАН ОҒИҒАСЫ

Желтоқсан желі тыным таппай ызылдап,
Көп сауалға жауап бер деп тұр сұрап.
Түрің қазақ, тілің неге өзгеше,
Тіліңді сенің алды екен, кім ұрлап?!

Қазақ деген қабырғалы елің бар,
Тарихың бар, шыққан ата тегің бар.
Тілің, дінің, салт-дәстүрің, ата-анан,
Кіндік қаның тамған туған жерің бар.

Өз жеріне өгей болдың неліктен?!
Басқа жақтан әлде ауып келіп пе ең?
Өзгені зор, өз ұлтыңды қор санап,
Ана тілің құрбандыққа беріп пе ең?

Қаның қазақ, болғанмен тіл басқаша,
Ар сөйлейме, жүректің қылын баспаса.
Әділет туын көтеретін келді күн,
Жабулы қазан, жабулы қалар ашпаса.

Тон жағасы болады, ел ағасы,
Әр халықтың болмайма өз бағасы.
Басшы болып халыққа жол бастайтын,
Қазақтың болмаған ба бір баласы...

Деген сауал жүректерде туындап,
Желтоқсан желі тыным таппай шуылдап.
Балғын жастар шықты сонда алаңға,
Жауап іздеп, ақ әділет туын ап.

Он екіде ашылмаған бір гүлі,
Жастар еді, бейбіт шыққан бұл күні.
Зұлымдар бұрап бұрымынан қыздарды,
Жігіттерді темір күрек жерге ұрды...

«Бір шүрегей» айдыңға келіп қонды да,
Бөтен елге пана болып онды ма?
Есіктен келіп төр менікі-дегенге,
Төгіліп кетті, ел шыдамы толды да.

Міне осындай желтоқсанның арқауы,
Шейіт болған балғындырды бар қауым.
Қара күштің құрбаны-дейді кінәсіз,
Талап етті, заң жүзінде ақтауын.

ЖЕЛТОҚСАН ЖАҢҒЫРЫҒЫ

Қанды көйлек, қаралы едің желтоқсан,
Жаралы жүрек тарихқа шындық үн қосқан.
Неден қандар жанды бүгін шырақ боп,
Ақтық-шындық ақталып шықты көп тоқсан.

Албырт жастық жасқанып неден тұрады,
Өз жерім, елім, теңдігім-толды ұраны,
Қанды шеңгел уысында құрбан болған жастардың,
Жарық боп алды, жұмақтан болсын тұрағы.

Жүректері айналды бүгін ақ гүлге,
Бірақ гүлдің жармады шешек бір күнде.
Ашылып отыр шымылдығы шындықтың,
Ұзақ күрес, көп ізденіс үстінде.

Алынып айып. Орнатты шындық тақтасын,
Жас ұрпақ үшін жарқыратып бақ тасын,
Ілгенде көңілім толқып тұрып тіледім,
Мұхтардай ұлдың тәңірім әркез сақтасын.

ҰЛЫ ӨЗГЕРІС

Таң алдында жарқырап Таңшолпаны,
Күмбір күй, әуеледі асқан әні.
Көкжиектен жаңаша көтеріліп,
Өзгерістің келеді алтын таңы.

Бесігіміз түзеліп, тіл жаңарып,
Санада ұлы өзгеріс болғаны анық.
Ой арнасы қазақша тулап, толқып,
Туған тілде сөз-бұлақ жатыр ағып.

Аялап, ардақ тұтып өз анасын,
Өзгертіп өмір таным көзқарасын.
Ұрпаққа ризамыз өнер қуған,
Көргенде бойжеткенін, бозбаласын.

Прагада бір қасиетті жер бар. Ол-Ольшанский зираты. Чехославакияның белгілі бір ірі қайраткерлері жерленген жерге 1945 жылдың 8-9 майында Праганы жаудан азат етуде қаза болған Совет жауынгерлері де жерленген. Зиратта қазақ азаматтары да өте көп. Олар, халық, бейбітшілік, Отан үшін қанын, жанын қиған ерлер. Совет Одағының Батыры Жүнісов деген адам да бар екен. Осы өлең жолдары шетте қалған қазақ азаматтарына арналды.

ТАҒЫМ

Жол түсті Прага мен Будапешке,
Көргенім Прагада қалады есте.
Зиратын Ольшанский араладық,
Гүл шоғын қою үшін жерлестерге.

Бір минут үнсіздікте тұрдық сапта,
Жеткізілдік ел сәлемін азаматқа.
Күрескен өмір үшін, ұрпақ үшін,
Сақтауға бейбіт өмір адамзатқа.

Чех достар күтеді екен қабырларды,
Кіршіксіз ақ мәрмәрлар жарқырады.
Мызғымас мәңгі ұйқыда жатқан ерлер,
Біз қойған гүл шоқтарын қабылдады.

Деп тұрдым жайлы ма екен бұл тұрағың,
Не сәлем елге айтасың деп сұрадым?
Қымбатты қаным бірге бауырластар,
Жамылған чех жерінің топырағын.

Жел болып сыбырлады елге сәлем,
Сұрайды тыныш па деп барлық әлем.
Соқпаған жүректердің сағынышын,
Дедім мен-Отаныма айтып берем.

Оқыдым аттарыңды құлпы тастан,
Алтындап мәрмәр тасқа ойып басқан.
Белгісіз солдатта көп жалпы есіммен,
Тарихтың өшпейтұғын бетін ашқан.

Үзіліп түсіп жатты көзден жастар,
Тек үнсіз тұрды қарап мәрмәр тастар.
Қара көз қарындасың Европада,
Бас иді зиратында бауырластар.

Аялап алақанмен әр тастарын,
Жазам деп сендерге арнап ән дастаным.
Тербетіп аруағынды тұрдым жылап,
Бір аунап түстіңдер ме қандастарым?

Көрмедің әсемдігін бұл қаланың,
Ішпедің мөлдір суын Влтаваның.
Тудыңдар Қазақстан топырағында,
Тұрсыңдар ерлері боп Праганың.

Намысын қорғап қалдың өз еліңнің,
Жамылдың топырағын Чех жерінің.
Ел түгіл Европаны азат еткен,
Тарихта өшпес даңқы ерлерімнің.

Қызықты көре алмаған ұрпақ көрер,
Әркім-ақ рухыңа тағзым етер.
Келе алмас бірақ бәрі Чех жеріне,
Арналған дұғалары желмен жетер.

Топырағың торқа болсын азаматтар,
Атыңды аңыздай ғып ұрпақ жаттар.
Басыңа жоқтау айтқан қазақ қызы,
Зираттың Олышанский еске сақтар.

Сағыныш сезім алып мен кетемін,
Көңіліме түйгенімді жыр етемін.
Қазақтың шетте қалған жігіттері,
Дұға оқып аруағыңды тербетемін.

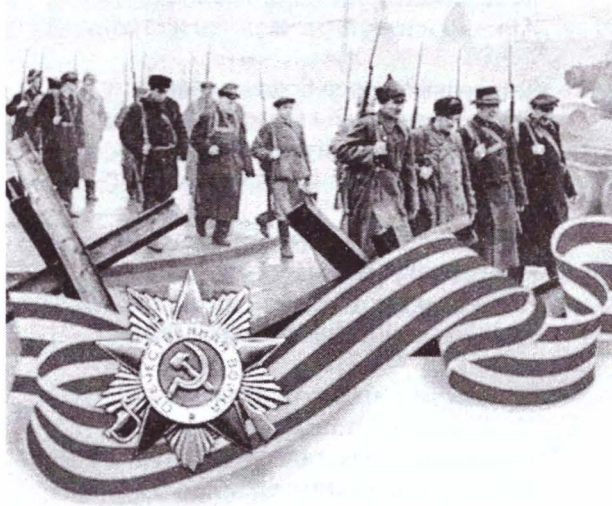
Бұйырған топырақта қаласың сен,
Кешіріңдер, Отаныма кетемін мен,
Қазақтың шетте қалған жігіттері,
Иіліп рухыңа тағзым етем.

Бір уыс топырақты кетем алып,
Қастерлеп сақтап қоям елге апарып.
Кешегі аталардың ерлігіне,
Бүгінгі жас ұрпақтар болсын қанық.

Прага, 1978 жыл

ЖЕСІРЛЕР

Апайымыз хадиша Абдрахманова, Әйтімжесіріне,
сол сияқты қарияларға арнаймын.

ЖЕҢІСКЕ-50 ЖЫЛ

Мың тоғыз жүз қырық бірде,
Қасірет келді қауымға.
Азаматтар кеуде тосып,
Соғыс деген дауылға.
Бір кісідей бәрі аттанды майданға,
Ұлы Отанын қорғап жаудан қалуға.

Қиыншылық салды соғыс бар жанға,
Хабар күтіп, қараумен көз талғанда.
Жауынгердің үш бұрышты хатынан,
Қымбат дүние болған емес қалғанға.

Зар жылайды, күңіренеді қара жер,
Топырағыңа сіңіп жатыр қан мен тер.
Қара қағаз ауыл үйді аралап,
Күн-күн сайын көбейді елде жесірлер.

Сол жесірлер жар күтуден талмады,
Қайыспады түссе де өмір салмағы.
Өгіз айдап, жер жыртты олар соқамен,
Дән себеді майысып он бармағы.

Сол жесірлер елде қамқор бар жанға,
Тал тармады аш өзектер талғанда,
Қар үстінде бидай соқты,
Қол диірменмен ұн тартты,
Сөйтіп азық жөнелтті олар майданға.

Сол жесірлер қара қайғы төкпеді,
Бел шешпеді, маңдай тері кеппеді.
Отан үшін, Жеңіс үшін, ел үшін,
Жесірлердің аян тылда ерен еңбек еткені.

Шаңырағын шайқалтпаған жесірлер,
Үлкендерге кейіс қабак байқатпаған, жесірлер.
Ата-баба салтын сақтап күте білген, қарттарды,
Жылыумен жетілген еді жетімдер.

О, жесірлер жастай солған сұлулар,
Соғыс жылдар қанып ішкен уын зәр.
Махаббатсыз, азаматсыз күн кешкен,
Сол жесірлер мәңгі жас боп тұрындар.

Көрдің бүгін елу жылдың озғанын,
Мөлдіреген жас едің ғой онда тым.
Қиялыңа қанат беріп, күш берген,
Қан майданнан қайтпай қалған боздағың

1995

ҚЫЗЫЛЖАР (Әкемнің әңгімесі)

Арқаның желі ызғарлы даласында,
Ақ қайын тал теректің арасында,
Жүрекке жылу берер бір қала бар,
Қымбат-ақ солтүстіктің баласына.

Есілдің суы тасып даласына,
Молшылық әкелген сай саласына.
Дейді екен қыдыр жайған дастарханың,
Қызылжар қасиетті қаласына.

Әкем айтты: - Көрсетем әсем шәһәрді,
Халқы көп құмырсқадай қан базарлы.
Ауылдан аттап шықпай жүрсің балам,
Бұйырса аралатам Қызылжарды.

Кім білед қанша уақыт жүремін мен,
Шаһармен таныстырсам сені деп ем.
Халқымның ата қоныс жайлы жері,
Сүйгейсің Қызылжарды жүрегіңмен...

Көп жүрдік қой баратын қайда қалаң?
Деп әкемнің қыңқылдап тиышын алам.
“Ұзақ боп түнгі сапар көрінеді,
Жер шідерін ағытар түнде балам”.

Өндетіп доңғалағы қазақ арба,
Ат келеді бір сарынмен тартып алға.
Таң атып майдай тегіс көрінгенде ,
Бір әсем көзім түсті қызыл жарға.

Қорқамын жардан қалай өтеміз деп,
Қазір-ақ жар түбіне жетеміз деп.
Төменге ат-арбамыз кетсе жылжып,
Түбінде мына судың кетеміз деп.

Есілдің қабығы ғой-дейді әкем,
Қызарып күн нұрына әсерленген,
Салынған жарқабаққа бекіністі,
Балалар «Қызылжар» деп атап кеткен.

Көзің сал енді блам ойға төмен,
Көресің бе аққу су жар түбінне.
Ертістің бір саласы бізге құлап
Суарып жатыр жерді Есіл-өзен.

Ақмола, Көкшетау мен Қызылжарды,
Ертеден қастерлеген қазақ халқы.
Сал біржан, Ақан сері, үкілі Ыбырай,
Арқаның артық туған ақындары...

Туған жер топырағыңнан айналайын,
Жарқырап жатыр Есіл айнадайын,
Тізеңнен келер жүрсең көк шалғыны,
Жайқалып бой түзеген терек, қайын.

Қызылжар қасиетті топырағын,
Мекендеп ата-баба отыратын.
Деп әкем әңгімесін аяқтады,
Таянып қалаға да қалдық жақын.

Шерткендей әкем сырды күні кеше,
Өтіпті содан бері жылдар неше?!
Тоқтаусыз керуендеп көшпен өмір,
Енді мен сыр шертемін немереме.

Қызылжар қазақша аты бұл қаланың,
Үлкендер Алтынжар да деп қалатын.
Бүгінгі ұрпақтары түсінбейтін,
«Қызылжар» деп қазақша айтсақ атын.

Қызылжар деген, әже, ертегі ме?
Шебер-ақ әжем менің ертегіге.
Алыс па Петропавл қаласынан,
Апаршы Қызылжарға ертіп бірге.

Көп шығар Қызылжарда қызыл алма...
Немерем апар дейді Қызылжарға.
Қазақша бұл қаланың аты солай,
Тұрасың өзің балам Қызылжарда.

Есілдің орналасқан жар басына,
Бабалар ізі қалған әр тасынан.
Несі айып қаламыздың әдемі атын,
Түсірсе облыстың картасына.

КӨЛ МҰҢЫ- ЕЛ МҰҢЫ

Жанға жайлы кешкі көлдің тынысы,
Бітер емес ауылдастар жұмысы.
Мал қоралап сауатұғын сауын бар,
Жалғасады бір ісіне, бір ісі.

Өріс жаққан жоңышқалы, құрайлы,
Түгін тартсаң майлы шыққан шұрайлы.
Көкке тойып, айдын көлден қанға мал,
Күн еңкейе елге қарай құлайды.

Көл бусанып, жайқалып жас құрағы,
Жел желпісе сыбдыр қағып тұрады.
Қос айдыны жарқыраған Жартыкөл,
Болушы еді мың сан құстың тұрағы.

Қасқалдақтар ақ мандайы жарқырап,
Үйрек, қаздар ұшып қонған қаңқылдап.
Көл бетінен жыртыла құс айрылып,
Суға құлап шағаласы шаңқылдап.

Қамыс-қоға жат көздерден сақтайтын,
Балапанын ертіп құстар қаптайтын.
Тыныштығын табиғаттың қастерлеп,
Сұр мергендер көл құстарын айтпайтын.

Қызғыш құстар көк айдынның қорғаны,
Басқалардың жоқ дегендей ортағы.
Балшықшылар көл шетінен жем іздеп,
Азық еткен құмыс, сүйірік, қоғаны.

Ауыл қонған осы көлдің ұнатып,
Табиғатын суреттейтін немерені уатып.
Итала қаз, қумай тазы аңызын,
Айтар еді жырдың отын тұтатып.

Көл көркейіп біткендей бір жұмысы,
Жарасып-ақ тұрушы еді мұнысы.

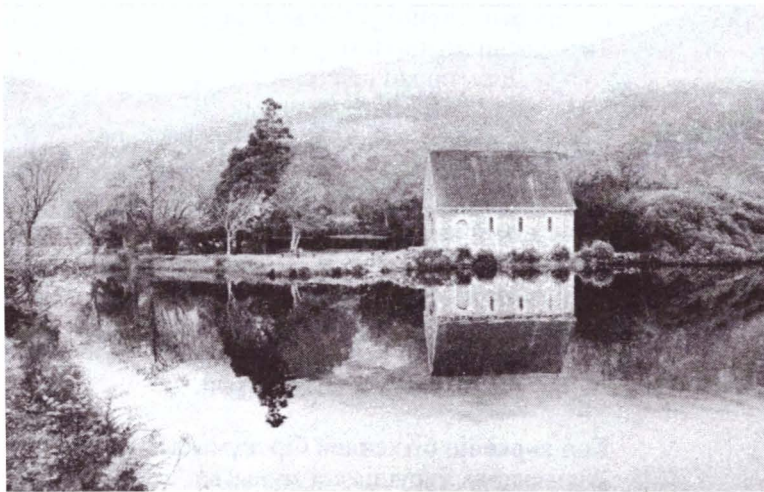
Жазды суы, қыста мұзы сол көлдің,
Біздің елдің құт-береке ырысы.

Замананың ағамымен қозғалып,
Ауыл көшті «көш» деген соң орталық.
Көл күрсініп, әуілдегі жылады,
Ел жайлаған сары белдер бос қалып.

Солғын тартты Жарты көлдің ажары,
Баяғыдай ашық емес назары!
Қамыс-қоға мұңаяды, су жылап,
Қамығады тарқағндай базары.

Жарты көлге тағылғандай бір айып,
Ел көшкенге күңіренді, мұңайып.
Өткен өмір куәсіндей ескі сөз,
Жағасында қирап жатыр бір қайық.

Шарасыздан көшсе елден жырақтап,
Тірілері қасиетінді жүр ақтап.
Туған жердің топырағын жамылып,
Өткендері қалды мәңгі тұрақтап.

ҚАЗАҚТЫҢ ҚАСИЕТТЕРІ

Ал құрметті ағайын,
Өткенге ойша көз салшы.
Салмақтың көрдің талайын,
Билігіңді қолға алшы.

Жеріңнің өзің байлығың,
Жаратшы бәрін керекке.
Туса егер жайлы күн,
Өзге байлық керек пе?

Егеменді ел болдың,
Табыстың қайта тіліңе.
Туын көтер сол тілдің,
Шеттеп қалмай бірің де.

Ұранды тастап жаттанды,
Жолатпа жаманаттарды.
Ел сенімін ақтандар,
Қазақтың азаматтары.

Үлкеннің болсын құрметі.
Кішілерің-ізеті.
Дарытайық ұрпаққа,
Қандағы қасиеттерді.

ҚАЗАҚ КІМ?

Қазақ, қазақ болғалы өмірінде,
Ерке өскен сахараның дәл төрінде.
Мал баққан кең пейілді дархан халық,
Қараған қарындастың көңіліне.

«Тамыр тартқан тарықпас» - деген қазақ,
Сондықтан мал бағуды демей азап.
Шаруаның қамы үшін көшіп қонып,
Еңбегімен күн еткен қысы жазы-ақ.

Көшуге де мал керек елмен еріп,
Малдыға малсыз қазақ болып серік.
Көштен қалып, аштықтан өлмесін деп,
Қамқор болған қолының үшін беріп.

Ойлаған ертелі кеш малдың қамын,
Малдан тапқан бір үзім жейтін нанын.
Өмір көзі тіршілік малда болып,
Малым-жаным-жерім деп атты таның.

Шөбі шүйгін жер іздеп көшіп қонған,
Ауыл маңы жарасып малға толған.
Мал-жаны аманболса, «тәубә» деген,
Келсе де қажып-шаршап ұзақ жолдан.

Төрт аяғын түгендеп амандықтың,
Бетін аулақ қылсын деп жамандықтың.
Аман ба малың-жаның ел-Отаның,
Деп қауқылдап қазақ қой қалатұғын.

Ертеден бұл амандық ата-салты,
Мал мен жан боп келетін сөздің алды.
Өнерін егіншілік игермеген,
Мал мен жанмен күн көрген қазақ халқы.

Жылы тон, түлкі тымақ, саптама етік,
Тері илеуге аналар болған жетік.

Сырмақ сырып, ши тоқып, киіз басып,
Тұрмысын көші-қонға лайық етіп.

Сайрандап кең далада қайтқан қазадай,
Мал соңында тынымсыз ала жаздай.
Шалғынды, айдын көлді, көк орайға,
Үй тігіп, көрші қонған жұбын жазбай.

Келін түссе құратын масахана,
Жас келін жүз көрсетпей ата-анаға.
Әдеп сақтап, төрге озбай инабатпен,
Иіліп сәлем беріп босағаға.

Талдан иіп сәбиге жасап бесік,
Жөргек тігіп, жіліктен шүмек тесіп.
Бөбегіне жып-жылы ұя жасап,
Тоңбасын деп жүргенде ұдай көшіп...

Мал бағып көшіп-қонған қалың елім,
Арқаның серік қылып самал желін.
Бұлт жамылып, бел шешпей, ай жастанып,
Төсек қып сахараның жасыл белін.

Адамдары кең пейіл, жеріне сай,
Жомарт жүрек, қайырымды, мінезге бай.
Сұрай-сұрай шығатын қырын бөле,
Ақ көңіл, аңқылдаған қазағым-ай.

ҚЫМЫЗ

Тәңірідей табынған жас кәріміз,
Ұлтының мақтанышы - сары қымыз.
«Қымыз» демей «ас» деген қазақ оны,
Қасиетті, киелі-ақ дәміміз.

Дертке дауа, шөлдесен сусын болған,
Оны аңсап бұрылатын қазақ жолдан.
Бие байлап, ашытып, күтіп баптап,
Әйел ана жасаған өзі қолдан.

Ас ауыз ти, аттан түс, мейман десе,
Құрметіне қалмай ма көңілдің өсе.
Ыстың исі бұрқырап сары қымыз,
Ішінде кәрлен кесе мөлдіресе.

Қымыз көптің асы, - деп бабаларым,
«Бисмилла» деп ұстаған аналарым.
«Алығыз» деп ұсыну жолдасыңа,
Қазақтың ата салты, бабаларым!

ДӘМ

Кім жасайды құрт, майды, бал қаймақты,
Сары ірімшік, қоспаны балдан тәтті?
Қайнатқан қаймағы бар тіл үйірген,
Тек қазақ жасай білер бұл тамақты.

Қабартпа, жұқа нан мен сары бауырсақ,
Қой сойып, басын салып тартып табақ.
Күйеге төс, жастарға жілік, шұжық,
Мүшелеп тарта алады біздің қазақ.

Жал-жая, жамбас, жаурын, қазы-қарта,
Жететін жылқы етін тағам бар ма?
Сен кімсің-деп жатпай-ақ ас қамдайтын,
Мырзалық бар тек қана қазақтарда.

Аналар көнек ұстап бие сауған,
Сары қымыз ашытып саумалынан.
Түтін сап, торсық, саба, күбі ыстаған,
Өнер бар ма артылған қазақтардан.

Жақсы асын сақтайтұғын қонақтарға,
(Қашан келер, кім келер,-болжам бар ма?)
Ақ дәмін ақ ниетпен жайын салған,
Уа, шіркін, кім жетеді қазақтарға!

Мінекей сондай жомарт сенің халқың,
Ешқашан ұмытпаған ата салтын.
Жас ұрпақ, ойлап өзің біл тарихты,
Қазақ боп қал, қадірле қазақ халқын.

ДАСТАРХАН

Жайылған ақ ниетпен ақ дастархан,
Кір шалмаған өтсе де нелер заман,
Ақ дәмін даяр еткен мейманына,
Қазағым қонақ жайлы, көңлі дархан.

Салтанатпен жайылған дастарханы,
Үстінде майға піскен сары наны.
Сары май, құрт пен қоспа, сары ірімшік,
Келтірер көңіл сәнін адал дәмі.

Досына, қасына да жайып салған,
Қонақты құшақ жая қабыл алған.
Ата-баба ақ жолың жалғастырар,
Сол болсын, жайылмасын ақ дастархан.

1. ҚҰРТ ҚАЙНАТУ

Шөмшек теріп, жиып және жас талды,
Аналар бір сыр шертердей астарлы,
Жер ошаққа қара қазан орнатып,
Бір игі іс-құрт қайтану басталды.

Қызыл жалын өткір сүйір тілімен,
Жылдамдықпен бірі қалмай бірінен.
Қазан түбін көмкереді от шарпып,
Құрт быжынап қайнап жатты күгімен.

Бала базар қарап қызыл алауға,
Асықпайды от басынан тарауға.
Тостағанын қасығымен ұрғылап,
Даяр отыр тәртті көбік жалауға.

Бабы келіп қазан оттан түседі,
Бейнеті мол- қасиетті іс еді.
Арқан керіп, ақ шижайып, қастерлеп,
Піскен дәмді келтіруге тізеді.

Балалықтың аңсайтын бір арманы,
Ақ ши үсті-ұрлана көз салғаны.
Хош иісі бұрқыраған қоңыр құрт.
Таңдайыңнан кетпейтін бір бал дәмі.

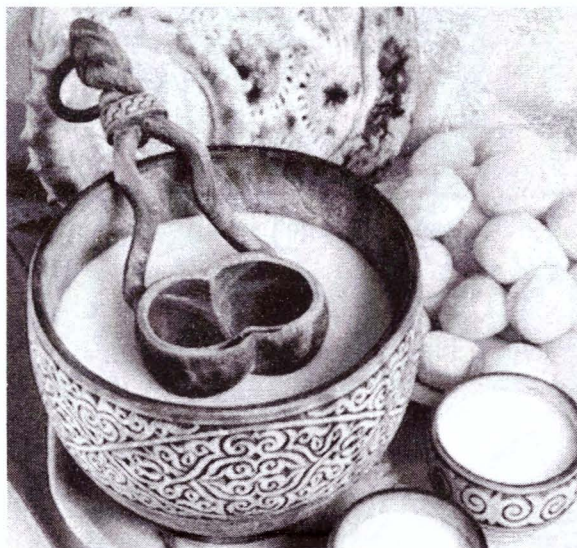
Десек болар нағыз өмір мектебі,
Бірақ, сабақ жалғастауып кетпеді.
Іркіт жинап, құрт қайнату, ши тоқу,
Жылдар өтті-ау ертегі боп кеткелі.

2.БАУЫРСАҚ

Қайнап жатты қазандықта сары май,
Аудармалап кызу отқа қарымай.
Баппен піскен торсық шеке бауырсақ,
Дастарханға түсіп жатыр тарыдай.

Сары самауыр екі иіннен дем алып,
Ақ шәйнегі шекесінде ән салып.
Мейрамдардың көңіл күйін көтерер -
Жайғаса бер кәрлен кесе қолға алып.

Ізет сақтап келін құйса қызыл шай,
Сұхбаттасып терлеп ішсең-көңіл жәй,
Көші-қонға үйлестірген өз заңы,
Сахараның қағидасы осындай.

3. ШІЛДЕХАНА

Адам келді өмірге, ашты есік,
Оюланып қиылды талдан бесік.
Ауыл- аймақ бөленіп қуанышқа,
«Берік болсын сәбидің бауы!»-десіп.

Қыз, қырқын жігіт-желең қосып басың,
Әнге бөлеп отаудың айналасын,
Шілдеhana күзетіп таң атқанша,
Ән мен жырға толтырып той арнасын.

Солай өмір есігін ашады өлең,
Көкіректе шер болса басады өлең.
Өмір өрбіп өлеңмен өркендейді,
Сәулесін зерделіге шашады өлең.

Бастауы жас өмірдің-шілдеhana,
Шілдеhana деген сөз бізде ғана.
Қанға сіңген салтымыз, жол-жорамыз,
Құрметіміз - сәбиге келген жаңа.

4.БЕСІККЕ САЛАР

Даярлап жас сәбиге жайлы бесік,
Түбек байлап, жіліктен шүмек тесіп.
Жөргек сырып, оюлап тартпаларын,
«Ақ бесігің қайырлы болсын!» - десіп.

Шебер қолдар ағаштан түйін түйіп,
Жеңіл бесік қашалған талдан иіп.
Ақ әжелер бөлейді жас баланы,
Маужырап ұйықтасын деп бөбек ұйып.

Сызылтып айтады ана бесік жырын,
Үлкендердің ақ жолын етіп ырым.
«Ел баласы болсын!» деп жаны жайсаң,
Ақ сүтімен дарытып жүрек сырын.

5. ТҰСАУ КЕСЕР

Жас бала апыл-тапыл басып аяқ,
Талпынып жүрмек болып қолын жаяд.
Өр талабы тұсалып жегізеді,
Жетіге келгенше жерден таяқ.

Бір басып екі басып сүрінеді,
Қорқақтап тұрғандағы білінеді.
Ала жіптің күрмеуін кессе әжелер,
Тұсалмай сәби алға жүгіреді.

Жүретін өмір жолы болсын жарқын,
«Тұсаукесер» - дет кеткен мұны халқым.
Тап басып үлкен жолда тура жүрсін,
Ақ тілек, орындайық ата салтын.

АТА ДӘСТҮР

Әр халықтың өзінің салт-дәстүрі,
Қалыптасқан өмірде неше түрлі.
Мән-мағыналы, рухани байлығы бар,
Шығыста сол дәстүрдің Наурыз бірі.

Көктемде жыл Наурызда басталады,
Сөгіліп қыстың соққан тас қамалы.
Бар халыққа ортақ боп Ұлыс келер,
Қуанып үлкен-кіші, жас баланы.

Оятар жерді ұйқыдан Көктем күліп,
Табиғат түлеп қалар дүр сілкініп,
Арналысқан күн мен түн тең түскенде,
Тоғысқа куә болар Наурыз кіріп.

Жылқы шығып, Қой келіп қағып дабыл,
Жаңы жылың басталып абыр-сабыр.
Жер қойнына дән сеуіп үлгерсем деп,
Байыз таппас дихандар, көрмес дамыл.

Егіске шықпас бұрын Наурыз тойын,
Өткізбек сан-алуан қызық ойын.
Қыстан сарқып сақтаған дәмін қосып,
Наурыз-көже пісіріп, сойып қойын.

Ақ дастархан жайылып тағам толы,
Ұлыста тілек қабыл болар жолы.
Өкпе-наз дүрді араздық кешіріліп,
Ағайынға созылар достық қолы.

Түн кеміп, жарық мол боп, күн ұтады,
Табиғат қыс ызғарын ұмытады.
Қар астынан қылтыйып жауқазындар,
Түйін тастар ағаштың әр бұтағы.

Тазартып кір қоқыстан ауыл маңын,
Бағбандар топырақ өндеп бастан бағын

Ақ мол болсын! Ұлысың оң болсын-деп,
Тілке тілеп қарсы алар Наурыз таңын.

Ата-дәстүр жанарын ұмыт болған,
(Ел едік мал өсіріп, көшіп қонған)
Салт түле, дін оралып, өшкен жанып,
Атырап, мерекелік жырға болған.

Наурыз-жыр, Наурыз-шаттық,
Наурыз-думан.
Жанарып дүниетаным өнер қуған.
Салт-дәстүр, әдеп-ғұрып, достық, бірлік,
Орайласып өмірге қайта туған.

1991 жыл

ӘЙЕЛ

Сыр сезімнен иіріп арқау жібін,
Сондай бір шеберлікпен тоқылған тым.
Жылулық пен сұлулық бірге өрілген,
Табиғаттың ісінен таппайсың мін.

Әйел-ана емес пе алтын қазық,
Ақ сүтімен ұрпаққа берген азық,
Жалғастырып өмірді көпір болған,
Әйел- батыр,әйел-жар, әйел-нәзік.

Болмысымен түсінген өмір сырын,
Сәбиіне сыйлаған бесік жырын.
Ер сыйлап, бала өсіріп,қария күтіп,
Ерте тұрып, кеш жатқан көрмей тыным.

Ұяндық жүзіне иман қойған әйел,
Тал бойы мейірімге толған әйел.
Шаңырақтың ұйтқысы сәні,мәні,
Құт, береке, ырысы болған әйел.

ТОЙҒА АҚ ТІЛЕК
(«Қарындасымның» әнімен)

Қырмызы гүлдей ер жеттің, қалқам,
Шуақтай жылы келбетің, қалқам.
Ұшқалы тұрсың ұяңнан бүгін,
Арманың алдан кездесіп, қалқам.

Аялап бақты анаңның қолы,
Сыйлады өмір, сезімге толы,
Аттайсың алтын босаға бүгін,
Жалғасын тауып, атаның жолы.

Мерейің өссін, бақытың жансын,
Ақ бата берсін жолыңа халқын.
Сыйлы бол түскен жеріңе қалқам,
Қадырле, сыйла қазақтың салтын.

Оныңнан күнің,
Күлімдеп тусың,
Жайнасын жаздай,
Махаббат гүлің.

Бақыттың берік,
Баянды болсын.
Алып жүр, қалқам,
Үлкеннің тілін.

1994 ж.

АЛҒАШҚЫ ҚАДАМ

(Қазақ кластарына барған балаларға)

Қаракөз домаланған қара бала,
(Толысып келе жатыр ақыл-сана)
Пешенеңе не жазды? Бәрі алдында,
Ұзақ өмір жолы бар - ғұмырнама.

Толғанда алты жасқа мектеп бардың,
Боқшаңа әліппе мен дәптер салдың.
Жігіт болдың, жинадың ойыншықты,
Қолыңа қарындаш пен қалам алдың.

Қызықтап парақтадың әліппенді,
(Әрине танымайсың әріптерді)
Білім беріп, жетелер болашаққа,
Ұстазың өз апандай жақын енді.

Кеңейтіп ой-сананды берер білім,
Күн санап ашар саған ғылым сырын.
Бастауы нелер жақсы қасиеттің,
Ол сенің ең қымбатың - ана тілің.

Осы тілде сөйлейді атаң-әжең,
Олар да сауат алған әліппеден.
Жалғайтын әкесі ата жолын,
Отанның азаматы боласың сен.

1.09.93 жс.

ОГИНСКИЙДІҢ ПОЛОТОГЕНЕЗІН ТЫҢДАҒАНДА

Балқыдым әуеніне полонездің,
Қиялымда аралап Польша жерін.
Тамылжыған мұңды әуен жүрек тербеп,
Сездім мен сағыныштың сары шегін.

Ұйып қалдым, селт етпей сәтке де бір,
Ауада қалықтайды сазды бір сыр.
Сағынышын елге деген сабақтап,
Елін сүйген ардақты тұрды бір ұл.

Отанының бүгіні мен ертеңі,
Ет жүрегін балқытады, ертеді.
Алаңдатып болашағы елінің,
Поленезі сағыныш сазын шертеді.

Келешекке үлкен үміт артады,
Ақ жүзінде сағыныштың сар табы.
Азаматтық борышым деп халқыма,
Мұңды, сазды полонезін тартады.

«Хош-хош елім, менің Польша қымбатты»
Ерлерің көп жалын атқан сымбатты.
Қоштасты ұлың, бақытыңа сенемін,
Саған деген махаббатым тым тәтті.

ЭТНОГРАФИЯЛЫҚ ШУМАҚТАР

Сағымды дала, сары бел,
Құс базары-шалқар көл.
Үдере көшіп жайлауға,
Көл жағалай қонған ел.

Ақ отауға сән берген,
Масахана, шымылдық.
Масаты кілем төрге ілген,
Босағаға ши тұтып.

Тұскигіз, сырмақ, аяққап,
Құрақ, көрпе, алаша.
Адал бақан, жұқаяқ,
Бұйымдар әсем тамаша.

Қасқыр, күзен, түлкі ішік,
Күмістеп кісе тағынып.
Етек, жеңін кең пішіп,
Қаптал шапан жамылып.

Ағаш астау, тостаған,
Торсық, саба, көнекті.
Ұмыт бола бастаған,
Заттарды білу керекті.

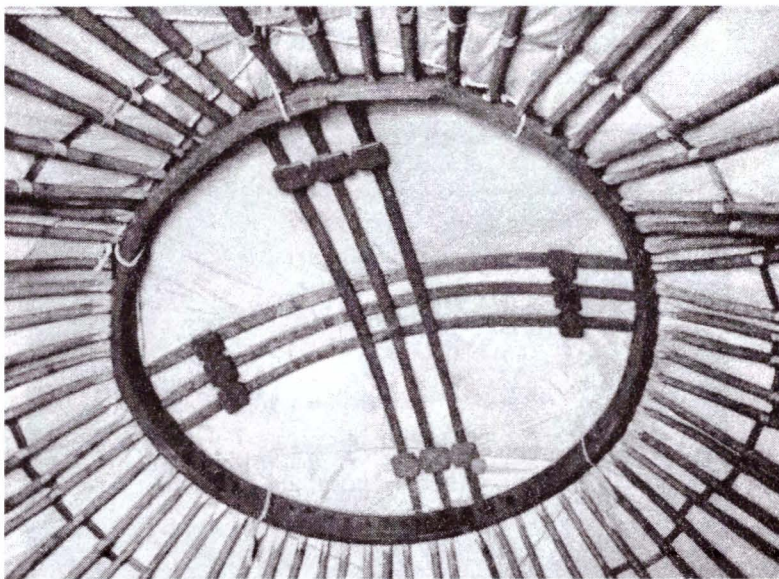
Салтанаты, сәні де,
Тамыры жатқан әріде.
Қазақ деген халықпыз,
Ержүрек, жомарт, сауықшыл,
Жарасқан жыры - әні де.

ШАҢЫРАҚ

Үй тігіп, шаңырақ құрып тұрады адам,
Мұржадан түтіні ұшып будақтаған.
Саулығын отбасының айғақтайды,
Көк түтін шүйке жүндей шумақтаған.

Өмірдің түйген талай жұмбақ сырын,
Әртүрлі құбылысты өткен ырым.
Отбасының бірлігі болса берік,
«Түтіні түзу ұшқан», - деп айтатұғын.

Әрқашан от өшпесін ошақтардан,
Береке, бірлік, тірлік өткен арман.
Ағайын тату болса ас көп-деген,
Бөлісіп қуанышты жүрек жарған.

ТҮНГІ ТЫНЫШТЫҚ

Мақпал түн жерге құлап қалды жатып,
Түн тылсым бар әлемді маужыратып.
Тіршілік тыныштыққа жатты бөгіп,
Тастаған шаруа жайы қалжыратып.

Баяулап ай жылжиды көкте қалқып,
Сәтті бір сапар бер деп үміт артып.
Жел тынып сусып-сырғып желтіп өтті,
Аялы алақаны жерді шарпып.

Шаңырақтан сығалады жарты ай келіп,
Тұрғандай бір уыс нұр маған беріп.
«Ел ұйқыда сен неге ояусың» - деп,
Келді ме, әлде болуға маған серік.

Атырап тұнып жатыр нұрға бөккен,
Бір бөтен дыбыс та жоқ ызың еткен.
Кірпіктері айқасып қамыс, қоға,
Орман, тоғай, өзен, көл қалғып кеткен.

САРЫ МАЙ

Жасалған қаймақ пенен сүттен аппақ,
Тәрбиелеп, таза ғып тұздап баптап.
Қазақтың не жетеді сары майына,
Сары алтындай қарынға қойған сақтап.

Тазартып қой қарынын ыдыс кылып,
Жуып-шайып желдетпей жай кептіріп,
Қыртыстары жазылып, тұзға шайып,
Содан кейін қоятын ысқа іліп.

Қожырын ақ қайыңның іліп алып,
Жайымен жер ошакқа түтін салып.
Терек, талды жақпайды түтіні ащы,
Биік ілер алмауға отқа қарып.

Неше жыл сақтаса да сары алтындай,
Жел қақпаған сол майдың дәмі балдай.
Тоңазытқыш дегенді білмесе де,
Үйлестірген өмірге салты сондай.

Өнерімен игерген тұрмыс жайын,
Еңбегімен дәм-тұзын еткен дайын.
Аналардың алдында бас иіңдер,
Жегенде қазағымның сары майын.

АЛА ЖІП

Айтамыз бәріміз де «алажіп» деп,
Астарын білеміз бе соның діттеп.
Ала жіппен тұсаулап жас баланы,
Әжелер кеседі оны өмір тілеп.

Жас сәби, түсінсін деп өмір сырын,
Қазақ қой әр нәрсені өткен ырым.
Ала жібін алаштың аттама деп,
Перзентің адал болсын деген ұғым.

АҚ ЖАУЛЫҚ

Ақ шатырдай ақ жаулық тартқан ана,
Қастерлеп сақтай жүріп салт пен сана.
Бір тал шашын шығармай ақ жаулықтан,
Аяғын әдеппенен басқан ана.

Қара қамзол, ақ көйлек, кебіс мәсі,
Әсемдеп сала жүріп аппақ шәрші.
Сырлы аяқтай кетпеген сыры-сыны,
Талай әйел болды ғой ел анасы.

Аппақ жаулық шағылып күн нұрына,
Ботагөз маңайына төккен шұғла.
Адамдардың анасы, отбасы берекесі,
Әйел заты сезімнен құйған тұлға.

АНАЛАР ТАҒЫЛЫМЫ

Аналар кеш жататын ерте тұрып,
Шыңдалған сан өнердің сырын біліп.
Ши тоқып, тері илеп, арқан есіп,
Жүн түтіп, киіз басып, сырмақ сырып.

Көңіліңе өнер сырын түйіп ал,- деп,
Көргеніңді зердеңе құйып ал деп.
Қыз бала шеберлікпен елге жағар,
Бойыңа бар өнерді жиып ал деп.

Жегілген ат-арбаның алдын кеспе,
Үлкендердің ақылын сақта есте.
Жетек, балта, күйенте аттама-деп,
Шебер бол пішіп-тігіп, төгіп кесте.

Өздері бие байлап, сиыр сауып,
Сүттен түрлі дәм жсап ойлап-тауып.
Құрт қайнатып, май былғап, қоспа жасап,
От жағып, нан пісіріп таба жауып.

Өнерге білімге де кенде болмай,
Көзін сатып, біреуге пенде болмай.
Табиғатпен тіл тауып, өмір өрген,
Даланың қазақ деген халқы сондай.

КИМЕШЕК

Ұлт белгісі секілді ақ кимешек,
Періштеміз қашады деп біз кимесек.
Сәндеп тігіп шықшытын кестелеген,
Қазақтың әйелі үшін орны бөлек.

Күлтеленіп арт бойы жерді соғып,
Әсемдігі тұрғандай иман төгіп.
Әйелдердің сәні мен әрі болып,
Жасқа да, кәріге де берген көрік.

Ұяңдық пен нәзіктік белгісіндей,
Болып еді- бұл күнде орын тимей.
Өзі тұрсын аты да ұмыт болып,
Келін де, бәйбіші де қойды кимей.

АЛАША

Бір үйде көрдім бірде терме алаша,
Мәртебесі палас пен тұр таласа.
Бала күнгі досыма кездескендей,
Қуанып кеттім тіпкен жас балаша.

Төселіп төр алдына жатты алаша,
Тұрдым қарап көргендей бір тамаша.
Жайнаған ашық бояу терген өрнек,
Ерекше шырай беріп тұр жараса.

Аналар өрмек кұрған қазық қағып,
Жатпай-ақ қарындашпен сызып жазып.
Жібін санап, есептеп, өрнек салып,
Инемен жатқандай құдық қазып.

Жіп иіріп, бояушы, тоқушы да,
Қылыш қағып, арқау сап соғушы да.
Өмірдің мәктөбінен сабақ алған,
Ұқсап бір ұшқыр ойлы оқушыға.

«Алаша» - шығып қалар сөздік қордан,
Тоқып көрші, келіндер, келсе қолдан,
Әжелердің ежелгі өнерінен,
Үлгі алып, жалғастырсақ болып қорған.

23.03.1989 ж.

ОТБАСЫ

Отбасы- өзгеше айтсақ үйдің іші,
Ата- анаң, бала-шағаң, үлкен-кіші.
Береке отбасында бірлік болса,
Азаматтың өркендер еткен ісі.

Бұл дүниенің жұмағы өз отбасың,
Қайнап, пісіп отында ішер асың.
Қазан аузы жоғары, ырыс беріп,
Әркімді өз отынан жарылқасын.

Досың көп боп, болмасын өшің-қасың,
Әр істе домаласын өрге тасың.
Ағайынға ел-жұртқа қадірлі боп,
Дастарханның кең болсын, отағасым.

Өлең-төсек - өз үйің орны бөлек,
Ата-баба аруағы жебеп-желеп.
Қайда барсаң сағынып оралатын,
Өз отбасың- шаңырағың- орны бөлек.

СЕЗІМ

Бір құс бар жан адамға көрінбеген,
Ұясы әр жүректің төрінде екен.
Кеңейткен дүние таным, ой сананды,
Ол көңілдің ақ құсы - сезім деген.

Сезім құсы шарпиды адам жанын,
Ойыңа ой қосылып, тасып қаның.
Көңіліңнің сыр сандығын ашып сонда,
Жүрегіңмен тыңдайсың сезім әнін.

Сыр пернесі сезімнің алуан түрлі,
Кім оны безбенге сап өлшеп білді.
Мөлдір сезім ұялап көңіліне,
Болсаң абзал бірсырлы, сегіз қырлы.

17.09.91 жыл.

ҰЙҚЫСЫЗ ТҮН

Айқаспады-ау кірпігіме, кірпігім,
Жалғыз өзім арқаладым түн жүгін.
Таң жарығы қашан қылан береді,
Таңқаламын неткен ұзақ түн бүгін.

Балалықтан бастап ойдың сабағын,
Бұрқырайды тау суындай ой- ағын.
Күн тізбегін өмірімнің парактап,
Кәріліктің қақпасын да қағамын.

Өткен күннен көп кемшілік табамын,
Неге солай япырай, деп, өкініп те қаламын.
Қырық құрақ өткен сол бір ізі бар,
Өмірімді келіп кетед жамағым.

Жамау салар ине менен жібім жоқ,
Кетті жылдар мұнарланып сағым боп.
Сілем, сілем, тау жотасы секілді,
Қолың тұрсын, көңіл жетпес күндер көп.

Ұйқы үйрілсе қабағыма деп күтем,
Қоңыр ойлар күзгі бұлттай қалың тым.
Күні қысқа, түні ұзақ қаңтардың,
Ой керуенін жетелеуден жалықтым.

АДАМ ЖӘНЕ ТАБИҒАТ

ҰСТАЗЫМА. БІЛІМ
КҮНІНЕ АРНАЛҒАН КЕШ
Жаннадан

Тәрбиешім - ұстазым,
Жақсылыққа бастаған.
Келеді саған ұқсағым,
Білім жолын аш маған.

Балбөбектер ән салады,
Тап-таза сәби үнімен.
Апайларын қарсы алады,
Құшақ-құшақ гүлімен.

Анашымдай ұстаздар,
Жетелеген білімге.
Жүрегі жылы- жаны ізгі,
Күндей жайна күлімде.

Алғаш қадам ұстатқан,
Жып-жылы жұмсақ үн қатқан.
Әліп-биді үйреткен,
Кім бар жақын ұстаздан.

Білім байлық кең екен,
Білімде жатыр берекең,
Аялаған ұстаздар,
Құтты болсың мерекең.

Шопан да, дәрігер, ғалым да,
Білім алған өзіңнен.
Есейген мектеп бағыңда,
Нәр алып асыл сөзіңнен.

Қыркүйек 2001 жыл

АНА ТІЛІ

Ана тілім, төл тілім, дана тілім,
Теңдесін жоқ мен үшін дара тілім.
Кең жазира төсінде қазақ халқы,
Біліп өскен табиғат - дала тілін.

Ана тілім, өз тілім бірге туған,
Бесік жыры жырланып қызық думан.
Мен туғанда күзетіп шілдеhana,
Осы тілде ән салып, сауық құрған.

Ана тілі парасат сана берген,
Анамның ақ сүтімен ала келген.
Жеті жасқа келгенде сауат ашып,
Әліппемді мектепке ала келгем.

Айталмаймын жәй ғана - көптің бірі,
Қазақ тілі- Ыбырай, Абай тілі.
Сәкен, Ильяс, Бейімбет қастерлеген,
Міне сонда жатыр ғой ұлылығы.

Біліп өстік бұл тілдің қасиетін,
Ана тілі қасиетті-бас иетін.
Осы тілде оқыдық ұлы Абайдың,
Қара сөзбен қалдырған өсиетін.

Ежелден білген қазақ сөз қадірін,
Сұлу сөзбен жеткізген бар мәзірін.
Неткен асыл, меруерт, сөз тізбегі,
Қазақтың алсаң дағы қай әзілін.

Сондықтан ештен дағы, жақсы деп кеш,
Ал ағайын тіліңнің тағдырын шеш.
Жастарға үйретуден жалықпайық,
Өз ойын қазақша айтар келді ғой кез.

13.01.84 жыл

КИСЛОВОДСКІДЕ (Ащы суда)

Жатырмын дем алып мен Ащы суда,
Сырқатыма ем іздеп келдім мұнда.
Атақты Ащы судың ем нарзанын,
Әрі ішіп, әрі қосты шомылуға.

Япыр-ай жер әсемі екен Кавказ,
Көркіне көңілім толып боламын мәз.
Мұз басқан Эльбрустің қос өркеші,
Мұңартып көз тартады биік жартас.

Шоқ-шоқ боп жұптасын тұр қайың-терек,
Көздің жауын алады жасыл желек.
Жүрек дертіп осында емдейді екен,
Өзге жерден ауасы екен бөлек.

Кішкентай әнші құстар ұшып-қонған,
Тоғай іші тамылжып жырға толған.
Тиіндер дос боп алған адамдармен,
Шекілдеуік шағады алып қолдан.

Неткен сұлу, көрікті Кавказ жері,
Таулы, тасы, орманды жасыл белі.
Жеріне сай жақсы екен адамдары,
Елгезек, жұмсақ қолды дәрінерлері.

18.04.88 жыл

КҮЗ-КӨҢІЛ

Қоңыр күздей көңілім,
Жазды ойлайды егіліп,
Көкте бұлттар көрініп,
Көз жасы жерге төгіліп.

Күз деген қыстың өткелі,
Жаздың жылжып өткені.
Ылғи бола бермейді,
Көңіліңнің көктемі.

27 қыркүйек 1995 жыл.

КҮЗ

Шолпысынан сөгіліп, алтын теңгелер,
Сыбдыр қағып желмен ойнап дөңгелер.
Иба сақтап, иіліп сәлем бергендей,
Майысады ақ қайындар-жеңгелер.

Қолаң шашы төгіліп беліне,
Тербеледі күзгі дала желіне.
Қайынсіңлі секілді бар шілік-тал,
Сыр шерткендей жеңгесіне төгіле.

Бас қосақандай қыз-келінмен оңаша,
Жастық жырын жырлағандай таласа.
Алаңқайда тұрдым қарап қызықтап,
Әсемдігін алтын күздің тамаша.

Қыркүйек, 1984 ж

КӨЗ

Көз көңілдің терезесі,
Сұлулықты көретін.
Өмір- отау керегесі,
Әр кез қуат беретін.

Сұлулықты көріп көзбен,
Болмысыңмен сезесің.
Көргеніңді қалап сөзбен,
Ой- дариясын кезесің.

Көзі ашық- көңіл соқыр,
Сұлулықты көрмейді.
Білгенге інжу- білмеске көмір,
Мән- мағына бермейді.

О, қайран көз,
Тұрсаң мәңгі жарқырап.
Сағым болып өтесің тез,
Өмір атты арғымақ.

27 қыркүйек 1995 жыл

КАВКАЗДА

Жолым түсіп жзда мен,
Байрып қайттым Бештауға (Пятигорск)
Таныстым ақын жерімен,
Машукты көрдім Бештауда.

Ертеректе әжесі,
Емдеткен сонда Мишельді.
Кавказдың ыстық суына,
Тастасын деп кеселді (1818)

Ержетіп Мишель - Михаил,
Жас офмцер Лермонтов.
«Өліміне ақынының»
Арнаған жырын кек тұтып.

16 жолдық бұл жоқтау,
Өткірлігі найзадай.
Қайғыға балмас бір тоқтау,
Түскендей болды найзағай.

Россияда бір дарын,
Туды солай жарқырап,
Төгіп патша қаһарын,
Ашудан кеткен қалтырап.

Жаралаған жас жанын,
Күйініп қаза шеріне.
Сол жыры үшін жас дарын,
Айдалды Кавказ жеріне (1837)

Жолай соғып Бештауға,
Кішкентай ғана бір үйге.
Өмірін жуық екі айға,
Өткізді Машук түбінде.

Қазір оны үйі деп,
Лермонтовтың айтады.
Әдеби сүйер көп қауым,
Бас иіп сонда қайтады.

Лермонтовты машуктің,
Қайғырады жартасы.
Қасірет күйін шертіп тым,
Эолова арфасы.

Болған іске каралы,
Машуктің куә әр тасы.
Печорин мен Вераның,
Кездескен грот-бар тасы.

Сол гроттан Лермонтов,
Аттанған соңғы сапарға.
Мартыновпен атысты,
Оралмады қатарға.

Сол күні жауын нөсерлеп,
Найзағай оты жарқылдап.
Көрсетілмей еш көмек,
Жатыпты ақын қансырап.

Қасірет жұтып қалжырап,
Амал таппай қас жауға.
Жүрегі достар қан жылап,
Жерледі оны Бештауға.

Рұқсат сұрап әжесі,
Патшаға талай барғанда.
Біл жылдан кейін денесі,
Көшірілді Тарханға.

Бауырында Машуктің,
Қайғылы сондай болған іс.
Қаражат жинап халықтан,
Ақынға қойған ескерткіш (1889)

Құйылған тастан жас ақын,
Оранып нұрлы тұр сағым.
Жыр сүйер көп қауымға,
Болып кеткен тым жақын.

Машуктің қара тасы да,
Ақынның жырын айтады.
Бас иіп кәрі, жасы да,
Гүл шоғын қойып қайтады.

Етегінде Машуктің,
Ақынның музейі - үйі тұр.
«Ғашықпын, Кавказ, саған тым»
деген ақын үні тұр.

Ақынның демі таусылған,
Қасірет жерін көрдік біз.
Арманда кеткен жас талант,
Бас иіп сәлем бердік біз.

1986 жыл.

ТҮС

Ояндым, көрдім неге түс жағдайсыз,
Әлде жатып қалдым ба, тым ыңғайсыз.
Жақсылыққа жорыдым, жалбарындым,
Тіледім болмағай деп бір іс жайсыз.

Қайтып мен ұйқтамадым жаттым ояу,
Өтпей қойды уақыт та, жылжып баяу.
Ет жүрегім елжіреп кетіп тыншым,
Дүние мәнсіз көрінді, көңілім қаяу.

Түріліп түн көрпесі таң ағарды,
Боз мұнар аралап сай - салаларды.
Жатырмын жаратқанға жалбарынып,
Бұл не түс, сақтай көр деп балаларды.

Көзімнің қаршығы үш төрт балам,
Анашың сендерді ойлап көңілі алаң.
Жастар ғой жағдайынды ұғама олар,
Алаңсыз жүрген болар салып сайран.

Таң атты, күнде шықты күлім қағып,
Сеуіп тұр ақ сәулесін жарқыратып.
Кірпігіме кірпігім айқаспастан,
Сүйретіліп тұрдым мен арып-талып.

Айтпастын еш пендеге ол түсті мен,
Әдет бар түсті әркімге айтпа деген.
«Түс түлкінің бұлаңы» - дейді қазақ,
Жақсылыққа жорып ем, соған сенем.

Өмірімнің бір түні өтті осылай,
Тілеймін, болмаса екен бір тосын жай.
Ойлау мен бала қамын, жолдас қамын,
Ұйқысыз өтер түндер әлі талай.

26.04.89 жыл

ҚЫС

Қыс келіп қоңыр күздің орнын басты,
Өткем жел ақ күмістен шашу шашты.
Шыңылтыр аязымен бетті сүйіп,
Желтоқсан-қыстың басы есік ашты.

Тал шілік, қайың-шырша қар жамылды,
Қайыспай қарсы алмақшы көк дауылды.
Сіресіп айнакөлдер мұз боп қатты,
Қыс билеп тіршілікті, бар қауымды.
Тұрса да қытымыр қыс зәрін шашып,
Қалыпты шана жолы қалыптасып.
Жегілген жеңіл шана бапты сайман,
Ат келед қаршылдатып қарды басып.

Жылқының қазақ үшін жолы басқа,
Азығын бұл түліктің сайла жазда.
«Жанар май» керек емес жануарға,
Шаруаңа тигізетін көмегі аз ба?

Құрметпен қарсы алайық қысты бүгін,
Жұмылып көтерейік ауыр жүгін,
Мезгілдің жаманы жоқ адам үшін,
Туады қыс кеткенде шуақты күн.

Қыс кірпігін қаққанда қар жауады,
Бет қаратпай түтеп тұр ақ бораны.
Жер мен көктің арасы бір тұтас боп,
Ішін тартып ұшқыр жел долданады.

Қаңтарда күн ұзайды қарға адым,
Қасарысар ұзақ түн санып бағын.
Ақырып ақпан келер кезегімен,
Дегендей кең дүниенді тар қыламын.

Үйіліп қар жоталар белді басар,
Аяз, боран, үскіріп ашып базар.
Қаңтар менен ақпан да тұрмас мәңгі,
Көрікті Наурыз келіп көңіл ашар.

АҚ ҚАЙЫН

Мүлгіп тұр тыныштықта бар атырап,
Маңайға жұпар иісі жатыр тарап.
Аққудай әсем, кербез аққайыңның,
Қызығып келбетіне тұрдым қарап.

Жаратылас- хас зергер соққан сені,
Ақ сүйек, көгілдір қан асыл тегі.
Көз қуантар келбеті арудайын,
Сұлулықтың төркіні тұрған жері.

Жібек желмен сырласып жапырақтар,
Сыбдырында сүйкімді әсемдік бар.
Жамылған жасыл желек иман жүзді,
Көп жылдар жайқалыңдар аққайындар,
Табиғаттың алқасы аққайындар.

12.04. 95 жыл

КҮЗГІ ЖЕЛ

Қамалып тар қапаса ала жаздай,
Тұрғандай солтүстіктің суық желі.
Жөңкіліп бұлттар көшіп қайтқан қаздай,
Тынып тұр салқын желден Арқа жері.

Қамыс басын қатырып суық шалды,
Сыбдырлап бір көңілсіз әнге салды.
Тоқтаусыз, толастамай күздің желі,
Тулатты көл бетінде толқындарды.

Шаңқылдап қанатымен суды сабап,
Шағалалар болғандай желге мазақ.
Суық желдің өтінде, көл шетінде,
Тұрдым мен күз көрнісін тамашалап.

ЖОЛДАР

Жолдар көп тіршілік те жүріп өтер,
Кездер болар үйінен шалғай кетер.
Көп жолдардың ішінде қымбат жол бар,
Ол қайтар жол сағынып елге жетер.

Иссапар ма, оқу ма, демалыс па,
Үй-ішің, ағайының қалса алыста.
Әрқашан көңілінде қайтар жолың,
Асығып жүрек толып сағынышқа.

Қайтар кезі болды деп жолға қарап,
Ақжаулықты ана отыр уақыт санап.
Көлеңкелеп қолымен нұрсыз көзін,
Күбірлеп қайтар жолға көзін қадап.

Сағынып сен қайтқанда алыс жолдан,
Төрт құбылаң түгел боп думан болған.
Ата - анаң, сүйген жарың, бала - шағаң,
Мәз майрам боп ордаңа қызық толған.

Жолдар көп жер бетінде тарам-тарам,
Ақ сапар сол жолдарға бассаң қадам.
«Жолаушының ақысы жүрсе өнеді,
Сәт сапар, жолың болсын» - деген бабаң.

ЖАЗ ҚАЙДА КЕТЕДІ?!

(Даниярға)

Немерем-әже-дейді-айтшы маған,
Құс сайрап инелігі шапқылаған.
Шегірткесі шырылдап, қайнаған құмыртқасы,
Жаз қайда кетіп қалды жарқыраған.

Мәз болдық, суға түстік, құмға аунадық,
Бір күн де ауырмадық, тымауратып.
Жалаң аяқ жар кездік, күнге күйіп,
Қармақ салып ақ шабақ біз ауладық.

Енді міне ауада салқын сыз бар,
Гүл күлмейді сезгендей барын ызғар.
Қыркүйек туып, басталды оқу жылы,
Қоңыр күз, одан кейін ұзақ қыс бар.

Үш ай жазға, балашым, ет қанағат,
Жаз жұмысын атқарып таппай тағат.
Құс қайтқанда ілесіп қанатына,
Сендерді оқысын дет кетіп қалад.

Әр нәрсеге тойымдық, сабыр керек,
Қанағатқа қарын тоқ болсақ зерек.
Жаз барып жылытады өзгелерді,
Көп сайран дұрыс па екен елден ерек.

ДАЛА

Даласында бұрқырап жұпар исі,
Шөп ішінде шырылдап әнші-күйші.
Шегіртке, бал арасы, құрт - құмырсқа,
Инелік қалықтайды бейне биші.
Қарлығаш қанатымен жанап өтіп,
Жылдамдылықпен биіктеп кей кезде төмендетіп,
Бауырымен жер сызып қалықтайды.
Көлеңкесін түсіріп жерге жетіп,
Қарлығаш құс қалықта,
Еркелеуден жалықпа.

ДАЛА БАЙЛЫҒЫ

Шелек-шелек даладан жидек теріп,
Қымыздық. Қойбүлдірген жуа әкеліп.
Қарық қылып балалар тастайтұғын,
Үлкендер «көп жаса» деп бата беріп.
Өріп тақтың қызғалдағын алқа ғып,
Өсіп тұрған шабындықта жайқалып.
Ақ селеуін жел тербетіп, толқытып,
Теңіздейін жатушы еді шайқалып.
Көп еді табиғаттың жақсы күні,
Көк аспаннан құйылып құстар үні.
Қауданды, көк шалғынды шабындықта,
Мөлдіреп маржандайын шықтың суы.
Ауыр дерт кездесетін некен-саяқ,
Табиғат өзі дәрігер болғандай-ақ.
Нөсерлеп төгіп-төгіп өтсе жаңбыр,
Су жалдап жүгіретін жалаңаяқ.
Аямаған байлығын,
Табиғат деген ай - күнің.

ТАБИҒАТ ТАМАШАЛАРЫ

Айна көлдер бетінде улап-шулап,
Жағасында жайқалып жасыл құрак.
Балапанын шұбыртып құстар қалқып,
Еркелетіп жататын толқын тулап.
Кербез аққу, қоңыр қаз, қасқалдағы,
Айдын көлдер болатын құс тұрағы.
Жат көзден жасыратын мейрім төгіп,
Желбіреп жағасында жас құрағы.
Қарауға суық көздер батпаушы еді,
Сұрмаргендер оларды атпаушы еді.

ЖАЗҒЫ ТҮНДЕ

Көл жағасы жас құрак,
Шайқалып желге сырғасы,
Айдынына күн құлап,
Назданып олар сарласты.
Қара мақпал түн келді,
Ай сәулесі дірілдеп,
Айдыңға әсем нұр берді,
Жұлдыздар тұрды күлімдеп,
Ай мен жұлдыз аспанда.
Төркіндеп келген қыздайын.
Күн нұрын ертен шашқанда,
Ұзатуға біз дайын.

АҚҚУЛАР

Күмістей аппақ аққулар,
Адамдардың көршісі.
Толқыннан тұрақ таптыңдар.
Табиғаттың- елшісі,
Ақ қанатың аппақ қар,
Ертегіден келдің бе?
Мөлдір сезім аққулар,
Біреуден зорлық көрдің бе?
Құс төресі аққулар,
Тұнық болсын айдының,
Толқынға қанат жайдыңдар,
Көрмесен екен қайғы- мұң.
Аққулар, аққулар,
Сапарыңды құптадым.
Арудай нәзік аққулар,
Жазылмасын жұптарың.

КҮЗ СУРЕТТЕРІ

Сайын дала сарғайып өңі кетіп,
Қабак түйіп қоңыр күз келді жетіп.
Қоштасқын-ақ келмейді жарқын жазбен,
Әлі де жылуынан үміт етіп.

Алтын алқап ауырлап ақ бидайдан,
(Тер төкпесең алтын дән келсін қайдан)
Астықты орып-жинап комбаиндар,
Қатар түзеп қайтады егін жайдан.

Айрылған орман – тоғай базарынан,
Тұрғандай мұң төгіліп назарынан.
Құрт-құмырсқа тығылып илеуіне,
Құс кеткен тамылжытып салатын ән.

Ағаштар шайқалады жел өтінде,
Шарасыздық табы бар келбетінде.
Жел жұлқып тұлымдарын жалаңаштап,
Шолпыларын шашылтып жер бетіне.

Аяқ бассаң сыбдырлап қу жапырақ,
Күңіретіп жатқандай бір сыңсып-жылап.
Жел ғана желпінеді ішін тартып,
Ерке-тотай тұрғандай қысты сұрап.

КҮН - ҒҰМЫР ТАҢЕРТЕҢ

Сырылып түн көрпесі күн жарқ етіп,
Мөлдіреп жанарынан нұрын төкті.
Кешегі күн айтылып өткен шақта,
Жас ару Бүгін атты келіп жетті.

ТҮСТЕ

Көз қарып, күн қаратпас келбетіне,
Сағымды сағым қуып жер шетіне.
Төгіліп кірпігінен лағым-маржан,
Шашылып түсіп жатты көл бетіне.

КЕШКЕ

Таң сәби, түс жастық шақ, кеш кәрлік,
Тыныштықты күттің бе, көп сарылып.
Бал дәурен жастық өтіп, күн қоңырлап,
Көк жиек соңғы арайға тұр малынып.

ТҮН

Күнбатты тұрған жерді жарық қылып,
Түн бұғаулап жеңді ме, салып құрық?
Қара шашын жайып сап, күн артынан,
Табиғатты биледі қараңғылық.

Күн артынан, күн өтіп ай құрайды,
Он екіайда өтем деп жыл жылайды.
Қосылып айлар, жылдар күнімді ұрлап,
Кеміріп өмірімді жұлқылайды.

Махаббатқа малынған жастық өтіп,
Көңілімді ортайтып кәрілік жетіп.
Үміт-сәуле қоңырлап, ымырт түсіп,
Қай күні батқан күндей қалам сөніп.

ҚЫЗЫЛЖАР ВАЛЬСИ

Топырағы қасиетті Қызылжарым,
Көмкерген сұлу Есіл қызыл жарын.
Майысып аққайындар суға төніп,
Айна көлдер келтіріп тұр ажарын.

Бекініс - қорған Қызылжар,
Тарихта сенің ізің бар.
Ардақтайды атыңды,
Өзінде туған ұл - қыздар.

Еңселі, зәулім үйлер бой көтерген,
Келбетің жылдан - жылға болған көркем.
Көп ұлтың жайлы мекен - қонысының,
Салт-дәстүр мәдениет өркендеген.

Сәулетті - сәнді Қызылжар,
Арналды саған ән-жырлар.
Сәбит, Ғабит, Мағжандай,
Ұлдарды берген бір туар.

Бұрандап бойжеткеннің бұрымындай,
Ертіске ынтық болып ағып ұдай.
Сабырлы, салқын сулы кең арналы,
Тулатқан толқындарын Есіл тынбай.

Мөлдіреп тамшы моншақтар,
Есілім-айнам жағаң жар.
Кең жайған саған қанатын,
Ару - қала қызылжар.

Егіліп елін сүйгендер,
Жер қадірін білгендер.
Толқынында сазды әуен,
Қызылжар вальсін билендер.

ТАБИҒАТ ТАМАШАЛАРЫ, ҚЫРКҮЙЕК

Табиғат қолтаңбасын сыйлап бірде,
Бояды жапрактары әрбір түрде.
Көңілдің басып нәзік пернелерін,
Әсемдік келгендей бір күзбен бірге.

Қайыңнан сарғыш тартқан жапырағы,
Сыбдырлап сырласуға шақырады.
Қиындау ажырату жаздан күзді,
Жер жылы сыз шалмаған топырағы.

ҚАЗАН

Сарғыш күн тұрсадағы нұр себелеп,
Көрмедім ұшып - қонған бір көбелек.
Көңілің құлазиды аңсап жазды,
Сезілсе кешкі ауадан бір салқын леп.

Барады қаздар қалқып көк жүзінде,
Қимастық бір сезім бар назды үнінде.
«Талмасын қанаттарың жолың ұзақ»
Қош достар көрісейік жақсы күнде.

ҚАРАША

Қарашада аспан тұр болып сұр-сұр,
Жөңкіліп қоныс таппай бұлт көшіп жүр.
Айрылған жапырағынан мұңды ағаштар,
Панасыз жел өтінде шайқалып тұр.

Көп күттірмей қар түсті, жерді жапты,
Өзен, көл, қарасу да мұз боп қатты.
Қыс басы басталғанмен желтоқсанда,
Солтүстікке нағыз қыс келіп қалыпты.

ЖАЛҒЫЗ ЖАПЫРАҚ

Жел жұлқырап орманды жалаңаштап,
Суықтан қалтырып тұр бар атырап.
Безек қағып, зырылдап желге жем боп,
Қалыпты бір бұтақта сар жапырақ.

Көшінен көп жапырақ қалдың неге,
Түсе алмай қойыны жылы қара жерге.
Жалғыздық тек аллаға жарасады,
Болғаның жақсы еді ғой көппен бірге.

Көңіліңе келдіме әлде күпіршілік,
Өзгелердің көргені қу тіршілік.
деп ойлай желге еркелеп тұрмақ болдық,
тағдырыңа етпедің шүкіршілік.

ТАБИҒАТТЫ ТАНЫП БІЛ

Адамдар табиғаттың бел баласы,
Табиғат әр адамға өз анасы.
Қайда барсаң аялы алақаны,
Сыйлап тұр мол байлығы, бір қарашы.

Орман-тоғай, өзен - көл жаратылас,
Тұрған жоқ па, адамға беріп тыныс.
Өмірің сол орта мен байланысты,
Табиғатты қорғамау үлкен қылмыс.

Ақ қайың сыбырлайды басын иіп,
Майысып бұтақтарды жерге тиіп.
Жырлап тұр махаббатың мәңгі жырын,
Ұшар басы көкке өрлеп күнді сүйіп.

Кербез қайың сабырлы қашан барсаң,
Жыпжылы жапырақтары қолыңа алсаң.

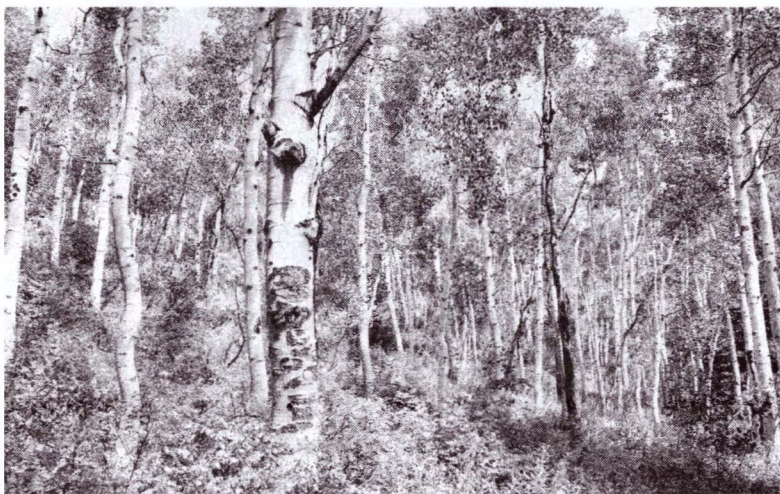
Тал - терекке ақылшы, қамқоршы боп,
Өмір жырын жырлайды құлақ салсаң.

Тату-ақ көрші қонған терек- қайың,
Ақыл қосып шешкендей істің жайың.
Жел тұрмай-ақ қалтырап жапырғы,
Теректің зәресі ұшып тұрар дәйім.

Кел адамдар, қорғайық табиғатты,
Өгейлік қып сен оған болма қатты.
«Судың да сұрауы бар» деген нақыл,
Ойымыздан көп уақыт шығып қапты.

Ну орман, өзен мен көл жердің көркі,
Жайқалса бақ, өссе гүл, елдің көркі.
Табиғатты аялдап - қамқор болсақ,
Жайқалса бақ, өссе гүл, ел көркі.

Сондықтан қамқоршы бол табиғатқа,
Ағаш ек, тазарт, қорға күтіп бапта.
Шөбің шалғын, ішер су мөлдір болсын,
«Алмақтың салмағы бар» еске сақта.

ҚАЙЫРБЕККЕ

Қымбатты Қызылжардың қаласында,
Дос-туыс, ағайынның арасында.
Жүруші ед оқу оқып бір жас жігіт,
Бір жұрты- нағашының панасында.

Болмаған әлпештеген әке-шеше,
(Өмірде кеткен шығар талас есе!)
Жүректе қалған ізі тарих, болып
Ғажайып көрген түстей күні кеше.

Жігіттің болған бірақ нағашысы,
Жақсылық жиеніне еткен ісі.
«Сен қалған Қанипадан жалғыз көзсің,
Мен риза оқу оқып болсаң кісі»

Кеткен ед білім қуып астанаға,
Болса егер, бойда талап жасқана ма?
Оқыды, білім алды, атақ алды,
Үй болды, қолы жетті баспанаға.

Жар құшты бала сүйді, достар тапты,
Ал жылдар кезегімен өтіп жатты.
Кешегі білім қуып кеткен жігіт,
Алпыстың ауылына келіп қапты.

Адамға дүние- байлық жолдас емес,
Көңілдің алданышы, уақытша елес.
«Жат жақсы сыйласуға» - дейді бірақ,
Қаны бір туыс жолы тозбақ емес.

Құт болсын мына шаңырақ керегелі,
Тойыңыз тойға ұлассын берекелі.
Жұптарың Кларамен жазылмасын,
Үлгілі ата болып немерелі.

Қазақтың есімінде көп мағына,
Бек қайырлы болсын деп ата-анаға.

Үмітпен қойған шығар әдемі атты,
Қайырбек көп жасаңыз асыл аға.

Сөзімді кешірерсіз болса қата,
Дейді ғой ұл арымас, алған бата.
Бірге өскен Ерназарда екі жігіт,
Бұл күнде қадырменді болған ата.

60 жас көп жас емес, аз да болмас,
Өмірдің қызығына адам тоймас.
Жат болмай жақын жүріп жалғасайық,
Өткен күн өкінгенмен орны толмас!

19.05.1994жыл

МАРАТ КИНЕЕВҚА

Жазасың жүректен жыр үзіп алып,
Қайтасын Сөзстанға жүзіп барып.
Зергердей жыр созасың асыл сөзбен,
Түбінен сол дарияның сүзіп алып.

Келтіріп хас шеберден сөз қыюын,
Күтесің тәрбиелеп жыр ұюын.
Қорытып қорғасындай асылдарын,
Қалайсың қабырғасын жыр үйінің.

Жып-жылы сөз санадан орын алып,
Жүрекке жыр бұлттары шөксе барып.
Ақынның еңбегінің жанғаны сол,
Малтыған сөз дариясын арып-талып.

ТАБИҒАТ ТАМШЫЛАРЫ

ТУМАН

Таң атса да көрінбей күннің көзі,
Көк мұнар шымылдығын жайған кезі.
Үп етіп жел де соқпай мүлгіп-қалғып,
Ұйқысын аша алмай жердің өзі.

Аспан мен жер тұтасқан бір-ақ тұлға,
Құстың да зауқы жоқтай айғай-шуға.
Бұлт тоқтап, жел желпімей бар табиғат,
Малынып салмақтанған су мен бұға.

Ұшып-қонған көрмейсің құс баласын,
Тыныштық табиғатқа тұр жарасып.
Қалың тұман ішінде тіршілікті,
Бір сәтке жоқ па екен деп қаласың.

ҚҰЙЫН

Жел-жөргек жылдамдықпен орап-буын,
Таңғажайып бір көрініс берді туып.
Үйіріп жолдың шаңын шыр-көбелек,
Қамшылап зырылдатып кетті қуып.

Ойнап жүрген балалар қалды сасып,
Кете ме деп өздерін құйып басын.
«Таз үйіне бар құйын, таз үйіне бар!»
Десіп шулап жан-жаққа кетті қашып.

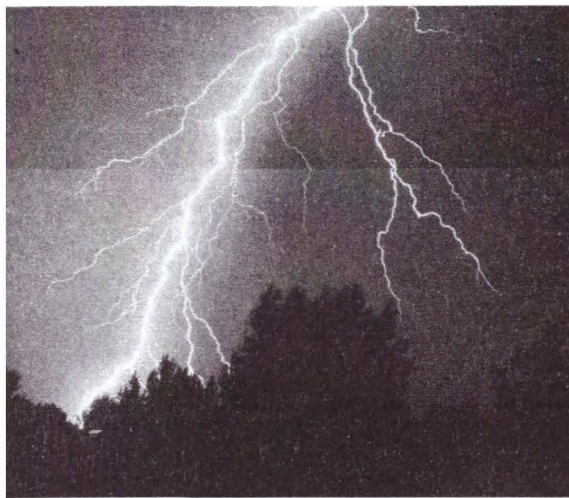
НАЙЗАҒАЙ

Құс шулап, бір өзгеріс барын біліп,
Бұлт астына күн кірді тұрған күліп.
Қабак түйіп қара аспан жел сыпырып,
Найзағай жарқ-жұрқ етті көкті тіліп.

От қамшы көкті билеп дүрілдеді,
Табиғаттың жұмбағын кім біледі.
«Тыныштығыңмен, жасаған бер»- деп анам,
Ақ сеуіп босағаға күбірледі.

Нөсер жаңбыр жаңартты жуып жерді,
Шаң-тозаңнан тазартты жасыл белді.
Мөлдіреп торғын аспан, бұлт ыдырап,
Күлімдеп кемпірқосақ шыға келді.

О, табиғат ерекше мейірімі мол,
Қамкор болып кезінде созасың қол.
Ниетің ақ, пейілің кең, жаратылыс,
Кешірші адамдарды, тілегім сол!

СӘТ САПАР, БАТЫР!
Тұйғыш қазақ космонавты
ТОҚТАР ӘУБӘКІРОВКЕ

Киелі, қасиетті қазақ жері,
Сол жерді мекендеген қалың елі.
Елінен шыққан талай хан мен қара,
Қолбасшы, батыр, палуан, әнші, сері.

Бір ұлың шығуға тұр жолаушылап,
Жарқырап маңдайынан жансын шырақ.
Аман барып, сау қайтсын туған жерге,
Қолбасын ата-баба, қара шаңырақ!

Лашындай Байқоңырды аспанында,
Алғашқы баспалдақты басқаныңда.
Самсап ұш, талмақ қанат, ақ жол болсын,
Ғарыштың төріне шық қас-қағымда.

Жұлдыздың жаркылдасын, азаматым,
Ғарышқа жазып қалдыр қазақ атын.
Қол жайып, тілек етіп, күтеміз біз,
Оралап туған жерге сәт-сағатын.

БЕЙУАҚ

Алау өтіп тыныштап, күн қоңырлап,
Аналар «бисмиллә» деп жағын шырақ.
Абыр- сабыр тіршілік тыныстайды,
Бұл кезді бейуақ деп айтад қазақ.

Шам жағып, іңір асын ішіп алып,
Көп шаруадан қажыған арып-талып,
Жатайық жә алла, ал тұрсақ еншалла,
Деп төсекке жатады ел тыныс алып.

ЫМЫРТ

Күн қонып ұясына көзін қысты,
Хабарлап еңбектегі үзілісті.
Мал жайланып шаруа дөңгеленіп,
Самал желпіп, қоңырлап ымырт түсті.

ТҮН

Мақпал қара түн түсіп жерді жапты,
Еңбек қуған шаруа тыныс тапты.
Жер ана тал бесігін жайлап тербеп,
Ай, жұлдыздар маужырап ұйықтап қапты.

«ЕҢ ҚЫСҚА ТҮН»

Күн қоңырлап үлгермей, таң білінді,
Сәл ғана саябырлап құстар үні.
«Таңды таңға ұрды да» күнде шықты,
«Сүт пісірім түн» дейді қазақ мұңы.

Табиғатты жаныңмен сезіне біл,
Онда көп ашылмаған құпия-сыр.
Жаратылыс- ордасы құс пен аңның,
Ақындарға тудырап өлең мен жыр.

КӨКЕК-95

Көекте күлімдеді күннің көзі,
Қолға алды бар билікті жалғыз өзі.
Ақ сәулесін аямай төгіп жатыр,
Қыс ызғарың ысырар енліп кезі.
Арқа- жеңі босаған шаруалар,
Ала қыстай жылуға болғандар зар,
Қалың киім иықтан сілкіп тастап,
Масайрады көктемге жан-жануар.
Ертерек ұмытылды-ау суық- ызғар,
«Күн жайлатып» кетті ғой жігіт-қыздар.

МАМЫР

Мамыр келді, мамырлап қадам басып,
Көек неге кетті-деп менен асып.
Ашуланып, қабағын алды түйіп,
Жаңбыр жауды қарменен араласып.

ШІЛДЕ

Қарақат сабағынан жерге түсіп,
Шалғында қып-қызыл боп жидек пісіп.
Таңды-таңға ұратып шілде туды,
Көк жүзін күн шарлайды талып-ысып.
Көл бетіне жыртылып құс айрылып,
Айдын жатыр бусанып қалғып-мүлгіп.
Тыныштықты бұзатын түк дыбыс жоқ.
Толып- пісіп табиғаттек тұр тұнып.
Шырылдап шегірткелер ұшып қонды,
Балапанын жайған шіл бозға толды.
Ұл-қызын қызықтаған бәйбішедей,
Көк жүзінде күн күліп риза болды.
Самалжел өбіп- сүйіп камыс болсын,
Жас құрақтар тербеліп қол бұлғасып.
Қаз, үйрек пен аққу көл айдынында,
Жартыкөл кемерінен жатты асып.

Тымықта су түбіне көзің салсаң,
Ақ шабақ шоршып ойнап, сазан, шортан.
Еркелеп жылы суға, алтын құмға,
Шілдеде тамашаға қарық болған.
Ертегінің еліне келгендеймін,
Таңғажайып жақсы түс көргендеймін.
Шілдеде маужыраған тыныштыққа,
Риза боп ақ батамды бергендеймін.

ЖЕЛТОҚСАН

Желтоқсан қыстың басы жылдың соңы,
Аяз қысып қалыңдап жердің тоңы.
Өкпек жел құбылмалы ішін тортып,
Өзгертер ауа райын онды- солды.

Ең қысқа күн, ұзақ түн желтоқсанда,
Бір күн жылдай көрінер таң тосқанға.
Күн көзін көлеңкелеп көрсетпейді,
Ұлпа қарды көтеріп жел аспанға.

Орман мүлгіп тұңғиып ойға батқан,
Бөленіп ақ бесікке ұйықтап жатқан.
Бір тыныштық далаға қар жаудырып,
Ғажайып ертегідей мұз боп қатқан.

Қыс келіп жайып салды ақ кітабын,
Безендірді ағаштың әр бұтағын.
Қар бетіне айшықты салғызды өрнек,
Жинап ап суық торғай, тоқылдағын.

Балалар жемсалғышқа терезеден,
Әр түрлі ас қалдығын береді екен.
Қар астынан жем табу есем оңай,
Құстар солай ел маңын еткен мекен.

Қыстан сақтап қалсаңдар құсты бүгін,
Еңбегінді ақтайды ертеңгі күн.
Жаныңды жадыратар сырлы- сұлу,
Естірің сан алуан құстар үнін.

ЖЫЛ ОН ЕКІ АЙ

Жыл он екі ай бөлінген төрт мезгілге,
Жазы, күзі, қысы бар көктемі де.
Алма-кезек ауысып маусымдары,
Әр мезгіл көңілге сыр сеппеді ме?

Табиғаттың қуандық көктеміне,
Жер бусанып, шөп шығып көктеді де.
Жан- жануар мәз болып арқа кеңіп,
Кезегімен жарқын жаз жетпеді ме?

Қуандық жаз жадырап жеткеніне,
Көк аспаннан күн нұрын төккеніне,
Шілде өтіп, ыстық қайтып сағым көшіп.

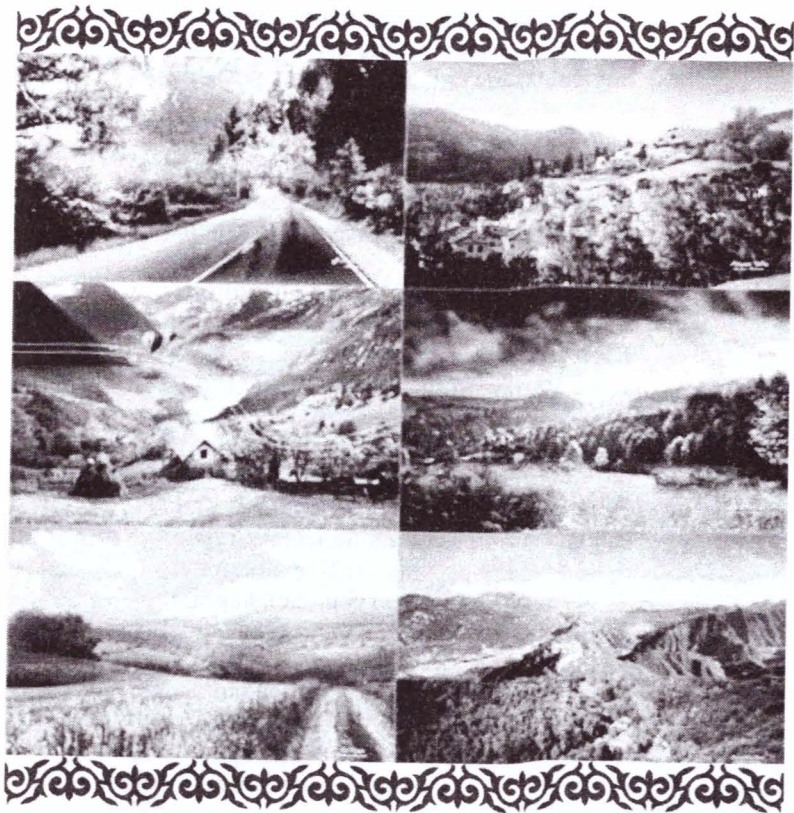
Салқын жел сипап бетті өппеді ме,
Жанға жайлы алтын күз жетпеді ме?
Егін орып, шөп жинап, қора қымтап,
Қысылмауға қыс келіп жеткенінде.

Қыс қысып қарлы боран ала келді,
Қатырам деп көк мұз ғып бар әлемді.
Қайнаған қызу еңбек жасыл белге,
Үйіліп ақ жоталар қалады енді.

Үй жылы, шаруа ток, көңіл жайлы,
Сала берсін долданып қыс айқайды.
Қаһарын төгіп-төгіп бір басылар,
Артынан болып кетер тым жағдайлы.

Мезгілдің адам үшін жаманы жоқ,
Әр мезгілдің берері, алары көп.
Жайдары жаз, қоңыр күз, қаһарлы қыс,
Бірақ сұлу көктемнің орны бөлек.

ПОЭЗИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒАТ

КҮЗ ЖЫРЛАРЫ

Табиғат қол таңбасын сыйлап бірде,
Бояды жапырақты неше түрге.
Жүректің басын нәзік пернелерін,
Бір сұлулық келгендей күзбен бірге.

Қайыңның сарғыш тартқан жапырағы,
Сыбдырлап сырласуға шақырады.
Білмейсің қоңыр күзде ауа райын,
Жер жыла сыз шалмаған топырағы.

Сарғыш Күн тұрса- дағы нұр себелеп,
Көрмедім ұшып- қонған бір көбелек.
Көңілің құлазиды аңсап жазды,
Сезілсе кешкі ауадан бір салқын леп.

Қимастық бір сезім бар назды үнінде,
Барады қаздар қалқып көк жүзінде.
Қанаттарың талмасын, жолың ұзақ,
Қош достар, көріселік жақсы күнде!

Қараша көк аспан тұр болып сұп-сұр,
Жөңкіліп қоныс таппай бұлт көштіп жүр.
Айрылған жапырағынан мұңды ағаштар,
Панасыз жел өтінде шайқалып тұр.

Көп күттірмей қар түсер, жерді жабар,
Өзен, көл, қарасу да мұз боп қатар.
Қыс басы басталса да желтоқсанда,
Солтүстікке қыс ерте келіп қалар.

ҰЗЫН САРЫ

Күн ұзарып, келгенде қара өзек шақ,
Қыстан қалған сарқылар азық-тамақ.
«Жуанның созылатын кезі келді,
Ал жіңішке үзіледі», - дейді қазақ.

Әйелдерден дастархан берекесі,
Берік болса шаңырақтың керегесі.
«Болжаусыз» қонақ та бар келетұғын,
Оның да бөлінбеген бар үлесі.

Сондықтан дәм-тұзыңды кейін сақта,
Қылыңа дуа бітсін, төгіп- шашпа.
Қосылмай кең жаясың дастарханды,
Кезі кеп «Ұзын сары» есік қақса.

ШАҢЫРАҚ

Түтіні түзу ұшқан әр шаңырақ,
Ізгілік жақсылыққа болған тұрақ.
Кір келтірмес заңына сахараның,
Отбасы, ошағына бірлік сұрап.

Достықты, сыйластықты ту қып тігіп,
Ағайынның арасын қосып бірлік.
Ақ жаулықта аналар ер сыйлаған,
Әкелерді бір ауыз сөзден ұғып.

Қалың ел, құда-жекжат, болған сыйлас,
Ұрыс тұрса-дейтін бар- ырыс тұрмас.
Шыр етіп жерге түскен нәрестеге,
Есею жылдарында болған мирас.

Адамшылық қасиетін жоғары ұстап,
От басынан үйренер үлкен сыйлап.
Ұяда нені көрсең соны ілерсің,
деп тәрбие беретін әр шаңырақ.

«Атамекен» бағдарламасы
Этнографиялық шумақтар.
Ою, өрнек, өнер.

1.ҚОЛ ӨНЕР

Кигіз басып, айшықтап сырмақ сырған,
Үлкендердің тәлімін көзі көрген.
Он саусағы майысып арулардың,
Жазирада өзіндік өнер өрген.
Кесте тігіп, әсемдеп терме терген,
Жүн иіріп, бояған, өрмек құрған.
Тұскигіз, қоржын, кілем, терме, алаша,
Жасай білген аналар өнер қуған.

2.АТАЛАР ШЕБЕРЛІГІ

Құлпыртқан сән-салтанат қазақ жерін,
Көресің бабалардың қол өнерін.
Құлпытас, күміс күмбез сүйсіндірер,
Ағаштан түйін түйген шеберлердің.

Өркезде ардақ тұтып өткендерін,
Аяққа бастырмаған жатқан жерін.
Желеп-жебеп жүрсін деп ұрпақтарын,
Нелер әсем ескерткіш салған керім.

Күмбездің іші-сыртын өрнектеген,
Көздің жауын алардай көркемдеген.
Жазылып ата-жөні, ата-тегі,
Қасиеттеген ұрпағы соңына ерген.

3.ЗЕРГЕР

Қазақтан қалған емес өнер деген,
Сән- салтанат, көркемдік камын жеген.
Алтын, күміс мәрмәрдан шеберліпен,
Әсемдік бұйым соққан-зергер екен.

Зергерлік лайықтап құрал сайман,
Тас, балға, көрік, бұрғы, егеу алған.
Білезік, алқа, сырға, жүзік, ілгек,
Қорытып, дәнекерлеп өрнек салған.

Жігіттер жорға мінсе төгілдіріп,
Таралғы, құйысқан мен өмілдірік.
Күмістеген ер тұрман, кемер белдік,
Салдық пен серілікті серік қылып.

Оқымаған аталар неткен шебер,
Зердесінде туындап нелер өнер.
Мысқалдап алтын, күміс, асыл тасты,
Қалдырған ұрпағына шебер-зеңгер.

ШОЛПЫ

Әсемдіктің бұл түрі тек бізде бар,
Сыңғырына ұялап ұят пен ар.
Қос бұрымға беретін көрік- ажар,
Шашбауына тағылған сол шолпылар.

Шолпысынан шығатын сазды бір үн,
Қимылы арулардың әсем-ау тым.
Үзбелеген теңгелік, зерлі тасы,
Сәулесіне шағылысқан ай менен күн.

Ертеден сұлулықтың білген нарқын,
Зергерлердің қолдарын дерсің алтын.
Тарихтың қойнауына көз жіберіп,
Өнерлі деп айтасың қазақ халқын.

ҚАЗАҚ ҚЫЗЫ

Қарайсың қазақ қазына,
Көңілің тойып, қызыға.
Қарақат көз, жылы жүз,
Әсем басқан сызыла.

Сүмбіл талдай, иілген,
Көрген адам сүйінген.
Шолпылары сыңғырлап,
Қос етек көйлек киінген.

Әдеппен аяқ басатын,
Шым жібектей таза тым.
Жәудіреген көздері,
Нұрлы бір ұшқын шашатын.

Он саусағы майысып,
Игерген өнер саласын.
Парасатты, әдепті,
Қазақтың қыз баласы.

Тәрбие көрген ұяда,
Тік қарамай ұяла.
Қазақтың ару қыздары,
Қонатын солай қияға.

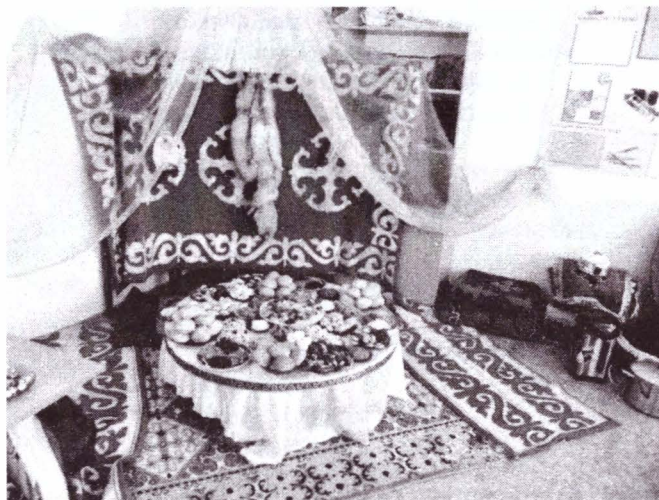
АТА-АНАЛАР ҚОЛ ӨНЕРІ

Аналар тері илеуге болған шебер,
Тон, тұлып, жылы күпі, түйежүн шекпен.
Сеңсең бөрік, түлкі ішік, құлын жарғақ,
Сары шұнақ аязда жылу берген.

Түлкі тымақ, қазақы саптама етік,
Кебіс-мәсі зерлеген көркем етіп.
Шуда жіптен иіріп шекпен тоқып,
Қол өнерге осылай болған жетік.

Ыдыстың ойлап тауып неше түрін,
Өмірдің мектебінен алып білім.
Торсық, саба, сүйретпе, көнек жасап,
Көші - қонға лайықтап өмір-сырын.

Ширатып тарамысты тілген таспа,
Қазақы қол өнердің орны басқа.
Салт қамшы, дойыр қамшы, шыбыртқы өрген,
Көш- көлікке жарасқан кәрі-жасқа.

РЕСПУБЛИКА КҮНІНЕ

Қас басын қиыншылық жылдарында,
Өзің таңдап өмірдің сырларын да.
Зердесі зерек, ойы ұшқыр, елге қамқор,
Салауат-жігер берсін ұлдарыңа.

Қашанда өмір күрес азабы мол,
Тар жол, тайғақ кешуден тасабың жол.
Халқың болсын біртұтас шымболаттай,
Бір жағадан бас шығып, бір жеңнен қол.

Жұмбасаң саусақтар да бірікпейді,
Сын-сағат адамдарды іріктейді.
Нарықтың қыспағынан қысылмауға,
Ақылмен ой түйіндеу дұрыс дейді.

Намысын жоғары ұстап туған тілдің,
Ел тарихы салт-дәстүр туын ілдің.
Жастарға сеніп Отан болашағын,
Үйретіп әр саладан беріп білім.

Емендей берік болсын Қазақстан,
Көк байрақ қайрат берсін қолға ұстаған.
Жас бала қара қазан қамын жеген,
Азаматтар сау болсын көш бастаған.

ОЙ ҮЗІКТЕРІ

Жолдар, жолдар,
Басып өтер көп жол бар,
Асфальт жол бар,
Қара жол бар.
Көп жол бар.
Батпағы мен шаңы да бар,
Өзі тар,
Сүйретілген жалғыз аяқ
тағы бар.

Айта берсең
Жолдардың көп түрі бар,
Қай жол қайда апарады
біліп ал,
Мансапқа ма, атаққа ма,
Биікке ме, белеске
Ылдиға ма, жарға ма,
Жетектейді сол жолдар.

Бәрін соның басып өту
керекті,
Сол жолдарда өніп өсіп
ержеттің,
Жұмыр жердің перзенті.

Жылдар, жылдар:
Көктемі бар, күзі бар,
Көбік шашып борандатқан
қысы бар.

Қоңыр күзде жаңбыры бар,
Сазы бар.
Жылы жақтан туған жерге
Оралған
Аққу мен қазы бар
Сағынышта сыңсып,
Салған сазы бар.

Сол жылдарда, думаны
Мен қызығы
Мол жылдарда,
Өмірдің көп азы бар,
Сүйгеніне арулардың
Айтылмаған назы бар.

ҚОШТАСУ - СЫРЛАСУ

Қош сау бол көгілдір, Көкшетау,
Көркінді қия алмай барамыз.
Күн жақсы көргенше есен-сау,
Достықпен біріксін арамыз.

Арқаның алқасы Бурабай,
Өркім-ақ құмар ғой өзіңе.
Гауһардай бедерлі көркің-ай,
Сиярлық не десем сөзіме!

Тоғыстық туыс боп енді біз,
Қашаннан бірге ғой еншіміз.
«Елге ел қосылса құт» деген,
Накыл бар қадірмен, көршіміз.

Мақсат бір, бір болсын тілек те,
Көлеңке түспесін шынайы жүрекке.
Қосылған екі өзен сияқты,
Сыр - сұхбат арада жүред-те.

Көк Көкше қол бұлғап шақырад,
Көк сеңгір аңсаған атырап.
Қызылжар - Көкшетау қауышты,
Құт болсын биіктеп шаңырақ.

24.06.97

РАЙХАН ГҮЛ

Райхан гүлі, райхан гүлі,
Еркелеткен күннің нұры.
Райхан гүлің көрген жанның,
Тербеледі сезім сыры.

Райхан гүлі - нәзік екен,
Ой тербетіп, сезім сепкен.
Нәзіктігін қорғау үшін,
Сабағында ащы тікен.

Гүлді үзуге жарамайды,
Әркім оны аялайды.
Ал аялай білмегінді,
Тікенегі жаралайды.

Гүл бар жерде әсемдік бар,
Көзбен көріп, көңлің толар.
Үлбіреген нәзіктігі,
Көңіліңе мәңгі қонар.

Райхан гүл, райхан гүл,
Саған арнап айттым бір сыр.
Табиғаттың сұлулығын ,
Аялай біл, бағалай біл.

* * *

Жігітке жарасады төзімділік,
Аруға жарасады нәзік қылық.
Сыр-сезімнен жасалып арқау жібі,
Әйелді жаратыпты нәзік қылып.

Әйел - гүл шешек жарған таң нұрына,
Әйел - ұрпақ шашатын ұлы тұлға.
Әйел - ердің серігі, қамқоршысы,
Әйел жаны малынған сезім-сырға.

Гүлді үзбе, кешікпей-ақ солып қалар,
Кепкен шөптің біреуі болып қалар.
Аруларды аяла азаматтар,
Жан сезімін жүдетпе, тоңып қалар.

ЭКСКУРСИЯДА

Қарсы алды құшақ жайып Көкше жері,
Еседі бетті сүйіп самал желі.
Өлкенің өткенімен таныссын деп,
Сапарға алып шықты келгендерді.

Жолбасшы микрофонмен келеді айтып,
«Аңыздар қашан шықты, қалай қайтып?!»
Тарихтың қойнауынан суыртпақтап,
Ақтарған сыр-сұхбатын тыңдап қайттық.

Алдыңда көгілдір- тау Көкше деген,
Созылған жоталары сілем-сілем.
Қыздың жиған жүгіндей жақпар-тастар,
Көмкерілген қарағай, қайыңменен.

Оқжетпес өр тұлғасын биік ұстап,
Сақшыға қалт етпейтін тұрған ұксап.
Қарағай, қайын, терек тасты жарып,
Шығып тұр шешілмеген бұл да жұмбақ.

Қалжырап қалғын кеткен Жеке батыр,
Ер жүрек елін сүйген өзі батыл.
Көз шырымын аламын деген оймен,
Көкшеде әлі күнге ұйықтап жатыр.

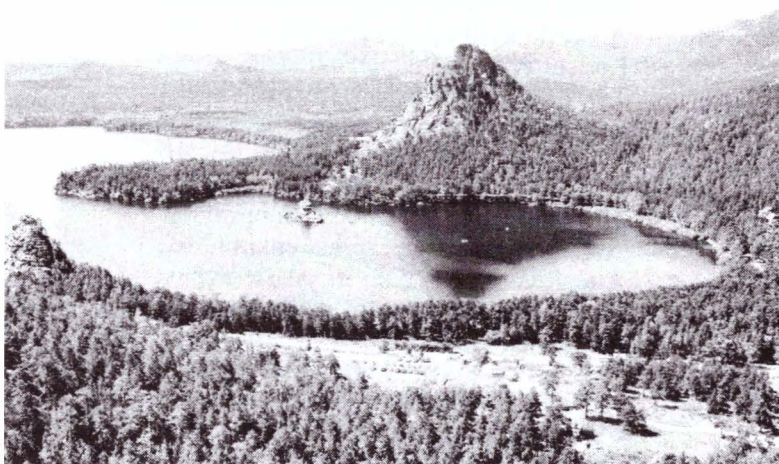
Ақбура жараланып қансыраған,
Бояған ақ шудасын қып-қызыл қан.
Бал суын Бурабай көл бір жұтуға,
Жануар аласұрып алға ұмтылған.

Жарасы от боп күйіп жанға батты,
Неге Қасым қасиетті Бураны атты.
Көкшенің көкірегінде еркін жүрген,
Ақ бура аты аңыз боп тас боп қатты.

Себепсіз аңыз-тарих шықпас тегі,
Бұл сырға Көкше жері куә - деді.
Торғын аспан, мөлдір су, таза ауасы,
Дейді екен дертке дауа жұпар желі.

Бұлттан бөрік найзағай жебені ұстап,
Оқжетпес хас батырға тұрған ұқсап.
Ақ балтырлы қайыңдар, қарағайлар,
Күн сүйген құзар тасын тұр ғой ұштап.

17.06.97 жыл

ЗООПАРКТЕ

Көкшенің аралауға ақ парігін,
Арнайы сапар жалғап бүгінгі күн.
Аспан ашық, күн көзі күлімдеп тұр,
Аңдар үшін туғандай қараңғы түн.
Қара аю санаушы еді өзін күшті,
Айласымен адамның қолға түсті.
Теңселіп тор ішінде әрлі-берлі,
Құрған тордан шыға алмай іші пысты,
Жылайды жас баладай бізге қарап,
Тар жерде аяқтарын басып санап.
Айрылған еркіндіктен бұл мықтыны,
Елжіреп ет жүрегім тұрдым аяп.
Қорқау қасқыр жүгіріп төр ішінде,
Қайғы-қасірет бар оның бұл ісінде.
Кетер еді - ау сайраңдап сардаланы,
Ал қазір күні түсіп тұр кісіге.
Қызыл түлкі мөлдіреп екі көзі,
Тілі болса даяр тұр айтар сөзі.
«Көп асқанға бір тосқан», - деген бар ғой,
Әйтпесе көпті алдайды құдың өзі.
Жалтақтап жан жағына қоян қорқақ,
Тағдырыма адам ғой болған ортақ.
Айдын көл, қалың орман, еркіншілік,
Аңсадым қорғау болған қамыс-құрақ.
Шарласам көк аспанды дейді бүркіт,
Қомданып, қағып қанат дүркін-дүркін.
Арман не, самғап- ұшып қалықтасам,
Құз-қыя болса ұям, төсегім бұлт.
Секіріп бұта-талға сары тиін,
Орман іші күнде той, күнге жиын.
Алтын тордан жақсы ғой еркіншілік,
Сау басыма сақина болды қиын.
Жүк артса көтерем деп есек сорлы.
Күшім адал, неге етім арам болды?!
Ұзақ күн торда тұру қандай азап,
Бас шайқап ақырамын онды-солды.

Тілдесіп торға түскен аңдарменен,
Тар жерді тағдыр жазып еткен мекен.
Жанашырлық таныттым-амалы не?!
Табиғаттың аясы неткен көркем.

ҚАРАҒАЙ

Оқтай түзу сымбатты өзі биік,
Ұшар басы көкке өрлеп, күнді сүйіп.
Табиғаттың еркесі, сал серісі,
Тәкаббар, майыспайды басын иіп.

Адалдық пен күштілік символындай,
Инелерін жел желпіп шайқалтып жай.
Саясы жолаушыға сая-салқын,
Дертке дауа, оттегі газына бай.

Қызы- жазы тұратын өңі таймай,
Тасты жарып шығады сол қарағай.
Кеуде керіп, кеңінен тыныс алып,
Шаттанасың көркіне қағып таңдай.

ГҮЛДЕР

Көктем келді қардың шеті сөгілді,
Көк аспаннан көгілдір нұр төгілді.
Көздің жауын алып әсем көркімен,
Қар астынан жауқазыңдар көрінді.
Ақ, күлгін, көк, көгілдір, қызыл сары,
Ашылғандай гүл- көрме, гүл базары.
Сезімінді селдетіп, көтеретін,
Қандай жақсы өмірде гүлдер бары.

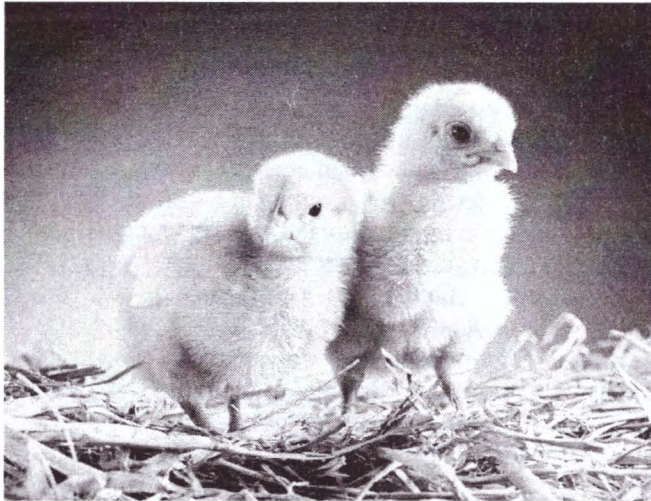
БАЛАПАН

Құстар қайтты еліне арып-шаршап,
Күзде ұшып кеткен еді әлем шарлап.
Балапан шығаруға елге келді,
Өлкесіне сағыныш әнін арнап.

Жетті құстар сары бел даласына,
Аңсаған айдын шалқар саласына.
Екеу-екеу жұптасып әбігер боп,
Ұя сап қамыс қоға арасына.

Ана-құстар күні-түні ұя басып,
Аталары қамқоршы жемін тасып.
Ұрпақ үшін жан пида, еңбегі адал,
Дем алмайды, ұшпайды баурын жазып.

Сұр мергеннен, ит-құстан сақтап аман,
Көрмесін деп кей адам пейілі жаман.
Айы күні жеткенде көк айдыңға,
Алып шықты тізіліп көп балапан.

* * *

«Таң атпайын деседе күн қоймайды»
Көңіл шіркін қызыққа бір тоймайды.
Алқындырып алпысқа келді алып,
Жастықта кәрлік барын кім ойлайды.

Күні кеше шаттана күлмедімбе,
Жалаң аяқ шапқылап жүрмедім бе,
Ер жетсем деп ертерек асықтым-ау,
Сонда жастық өтерін білмедім бе?

Достармен асыр салып ойнақтаған,
Ән шырқап, әзіл айтып, той бастаған.
Аксүйек, алтыбақан, ауыл кеші,
Бой жеттің деп жүрекке ой тастаған.

Бәрі де өтті-кетті көрген түстей,
Көш керуені шоламын ойлап іштей.
Жарқын жастық екенсің сен кінәлі,
Мас қылған, отың шарпып, шарап ішпей.

БӘТІР НАН

Таба үстіне от жағып жалындатпай,
Баппен піссін наны-деп- түтін қаппай.
Бәтір нан жаймен піскен шоқ табына,
Дейтін еді әжелер табажаппай.

Қазақтың қандай дәмді бәтір наны,
Кезінде дастарханның болған сәні.
Жерошақ, қазандыққа пісіп түскен,
Көші-қонған лайықты дала дәмі.

Қоламтаға нан көміп доп-домалап,
Әжелер тарататын деп собалақ.
Ыстық нанды беретін майға жаншып,
Отқа көмген нан дейтін оны қазақ.

Қазақтың ұмыт болған өнерлері,
Тек қана қиялымда көрем сені.
Табиғатпен тіл тауып өмір өрген,
Қазақтың оқымаған шеберлері.

Сиыр сауып қаймақ-май берген-қазақ,
Даладан, өз ризығын терген-қазақ.
Бие байлап шипалы қымыз ыстап,
Киелі ас деп тәңіріндей көрген қазақ.

«Көш көлікті болсын»-деп көшкен- қазақ,
Сары белде сайраңдап өскен қазақ.
«Бөлінбеген еншің бар, дәм-тұз дайын,
Құтты қонақ төрге оз»- дескен қазақ.

Құдасын сыйлай білген құдайындай,
Жаңғыртып салт-дәстүрін тұрған ұдай.
Ерулік, шілдехна, тоқымқағар,
Жастар тойы өтпеген жілік ұрмай.

Біреуінен бірі асыл
Халқымның асыл мұрасын,
Айтпай қалай тұрасың.

СУ

Су деген табиғаттың тамашасы,
Өмірдегі тірліктің су анасы.
Таңдайыңды жібітер шөлдегенде,
Бір тамшы су ажалдың арашасы.

Ет пен майды тоя бір жегенменен,
Қара су қасиетінді сезем, көрем.
Дән де, мал да өспейді сусыз жерде,
Судың орны бөлек қой дегенменен.

Қасиетін мөлдір су білген абзал,
Санаңа бойтұмардай ілген абзал.
«Судың да сұрауы бар», - деген нақыл,
Әрқашан есімізде жүрген абзал.

ӘЙЕЛ КӨЗІ

Секілді кәусәр толы кәрлен кесе,
Төгіліп кетердей бір еселесе.
Түпсің терең тұңғиып мөлдіреген,
Жазбады әйел көзін ақын неше.

Кірпіктер бейне құрақ жағасында,
Сыр, сезім, ұялаған арасында.
Тұнықты шайқалтатын соқса салқын,
Дір етіп дария бетін жабасың да.

Нәкес көз, қарақат көз, ботагөздер,
Көз туралы әлі көп асыл сөздер.
Малтығып тереңінен шыға алмассың,
Көз дариясына жүзетін келсе кездер.

Жұр-жұмсақ мамығымдай аққу құстың,
Жанға жылы сырларды алып ұштың.
Көз көңілді айнасы жарқыраған,
Әйел көзі иесі ерен күштің.

АҚ ЖАҢБЫР

Көк аспанды қоңыр бұлт торлап алып,
Өзіне тән әсем бір өрнек салып.
Малға, жанға, егіске пайдасы мол,
Тұрады бір жып-жылы жаңбыр жауып.

Келгендей-ақ шалғайдан арып-талып,
Сарқырап- күркіремей жай басталып.
Жұма кеште қонаға жауса жауын,
Ақ жаңбыр деп атайды оны халық.

Сабырлықпен себелеп асып-саспай,
Тамшылары ұп-ұсақ мөлдір жастай.
Жайлап жауын ақ нұрлы көктен құйып,
Тұнып тұрар табиғат сырын шашпай.

НӨСЕР

Аспан ашық, күн нұры тұр седелеп,
Мүлгиді орман жамылып жасыл желек.
Тұлқиылдан жел айдап келді-дағы,
Бір жаңбыр төгіп өтті шелек-шелек.

Тамшылары жерді ұрып тарсылдаған,
Шағылысып, күн нұры жарқылдаған.
Алақандай бұлт та жоқ, о, ғажайып,
Табиғаттың байлығы-ай сарқылмаған.

КҮЗГІ ЖАҢБЫР

Жел кеміріп, күн жалап, өңі қашқан,
Баяғыдай көк емес қоңыр аспан.
Салмағын көтере алмай төмен түсіп,
Ап-ауыр қорғасындай бұлт басқан.

Хабарлап басталарын қара суық,
Жатыпты шалқасынан жаңа ай туып.
Мал да, жан да ық іздеп бүрсендейді,
Сүмбіленің жаңбыры бетті жуып.

Орман-тоғай айрылған базарынан,
Жаздың сәні өшіпті ажарынан.
Ұялар қалыпты бос жел өтінде,
Құстар жоқ мың бұралтып салатын ән.

Жатқандай бұлттар ауып басқа жаққа,
Көш түзеп бізден қоныс аудармаққа.
Қысқа беріп кезекті күз қоштасты,
Мезгілдің бәрі бірдей адмзатқа.

ӨМІР КЕЗЕНДЕРІ

I БӨЛІМ

БАЛАЛЫҚ

Сәби боп дүниеге келер адам,
Еңбектейсін, қаз тұрып басып қадам.
Қуантып ата-ананды, ағайыңды,
Күн санап өмір танып кірер санаң.
Балауса балбыраған бала кезің,
Қулық-сұмдық білмейтін мөлдір сезім.
Шат күліп, ойын қуып, есен түгел,
Ойлысың ба көрем деп өмір тезін.
Уа, шіркін ақ періште, балалық ай,
Бал сезім сағындырар талай-талай.
Қоштасып базарымен балалықтың,
Жылжыйсың жастық атты жарға қарай.

ЖАСТЫҚ

Жастық деген арайлы таң емес пе,
Сәулесі жарқыраған шам емес пе,
Рауандап, нұрға бөлеп атырапты,
Жарық беру өмірге заң емес пе?!
Таң атпайын деседі күн қоймайды,
Күн артында түн бар деп кім ойлайды.
Жастық шақ тіршіліктің әнұраны,
Махаббатсыз, алаусыз бір болмайды.
Уа жастық, бұлаңдаңған түлкідейсін,
Көмейден төккен күміс күлкідейсін.
Жылдамдығың сынаптай сырғымалы,
Мөлдірсін, тұнып тұрған сілкідейсін.

КӘРІЛІК

Кәрілік жаңғырықсыз үн секілді,
Қараңғы ай-жұлдызсыз түн секілді.
Әсемдітен айрылған, өңі кеткен,
Базарда өтпей қалған пұл секілді.
Кәрілік- дауасы жоқ у секілді,
Жылдар бір құмға сіңген су секілді,
Жастықта шалқып жүрген тәтті күндер
Ғайып боп ұшып кеткен бу секілді.
Балалықтан бастаған қайран өмір,
Кезің қайда үзетін тепсе темір.
Бұғаулап кәрілік жеңіп алса дағы,
Кәртаймайды екен ғой шіркін көңіл.

АТА САЛТЫ

Мейман күтіп үйренген біздің халық,
Келген жанды құрметпен қабыл алып,
Қойылып сары самауыр, пісіп сары бауырсақ,
Үлгерді ана қазанға асын салып.

Қонақ келсе қазақтың көңілі жәй,
(көпшіл ғой біздің қазақ мінезге бай)
Құрметті мейманыңа даяр дәмі,
Сақтаған сары алтынның сынағындай.

Жаз барсаң сары қымыз, сары қазы,
(Қазақтан қонақ кетпес қысы-жазы)
Жасқа жілік, күйеуге төс асылып,
Үлкендерге омыртқа, жал-жаясы.

Ұзын сары келед-деп- сақтап асын,
Жолы келсе қой сойып, тартып басын.
Жатып жастық, иіліп төсек болған,
Қастерлейік халқымың салт-санасын

АНА ТІЛІ

Алғашқы қарлығаштар канат қағып,
Алтын- ұя мектептен ұшса екен.
Ояту көңіл көзін бізге аманат,
Дәстүрін ата-баба ұқса екен.

Ардақтап ана тілді ұлы-қызын,
Жас ұрпақ ішер кәусар тұнығынан.
Түсініп мән-мағынасын төл тілінің,
Құтылар «мәңгірттіктің» құрығынан.

Жас буын, өз тарихын салт-дәстүрін,
Өресі өзгелерден болсын биік.
Мәртебе ата-жолын жалғастырсаң,
Оқысаң өз тіліңнің жаның сүйіп.

Ұрпақтар жоғары ұста өз тілінді,
Өзгенің де тілін біл, тәлмай оқы.
Сегіз қырлы, бір сырлы, зор білімді,
Аяулы азамат боп өссең болды.

ҚАЗАҚ

Шүйгін жерді жайлаған,
Кигіз үй тігіп жайнаған.
Желі тартып далаға,
Құлынды бие байлаған.

Сары қымыз баптаған,
Апалар ерте жатпаған.
Ағайынға ұсынбай,
«Асынан» өзі татпаған.

Өнерге болған өте бай,
Отырмаған қарап жай.
Кигіз басып, тері илеп,
Түбіттен тоқып бөкебай.

Қымызын салқын ұстаған,
Торсық, саба ыстаған.
Сырмақ сырып, тон тігіп,
Шебер болған ұста жан.

Аналар қызын үйретед,
Тігуге қамзол, кең бешпент .
Қай қазақтың әйелі,
«Ателье» іздеп ед.

Қамшат бөрік басында,
Сыйлас жеңге қасында.
Өтетін әдеп мектебін,
Ізетті болып жасында.

Үлкеннің алдын кеспе деп,
Аттама деп жетекті.
Түс шайып «сен» деспе деп,
Әжелер солай үйретті.

Инабат, ұят, иман, ар,
Үлкенге құрмет, кішілік,
Қазағымда бәрі бар.
Дәстүрлері ежелгі,
Тек қалмасын үзіліп.

АРНАУ

II БӨЛІМ

АНАЛАР - АСЫЛ ЖАНДАР!

*Ана деген- тіршіліктің бұлағы,
Баласы оның өмірге жаққан шырағын.
Әбділда Тәжібаев*

Аналар - асыл жандар,
Ғасырды жалғастырған.
Киелі қолдарымен,
Жаятын ақ дастархан.

Аналар - асыл жандар,
Гүл болып ашылғандар.
Тербетіп тал бесікті,
Нұр болып шашылғандар.

Аналар - асыл жандар,
Ашатын бұлақ көзін.
Имандай қабылдандар,
Ананың айтқан сөзің.

Аналар - асыл жандар,
Ананың - бала жаны,
Өмірдің жұмағы оған,
Ананың алақаны.

Аналар - асыл жандар,
Жан ашыр, тілеулесің.
Ананың бауырында,
Шаттана сен күлесің.

Аналар - асыл жандар,
Қорғаушың паналар.
Анаңды сәт сайын,
Ардақта балалар!

8.03.2003жыл

МАҚПАЛ ЖҰНЫСОВАҒА

Жолдапсыз сәлемдеме апаңызға,
Дәстүр ғой берік сіңген санамызға.
Өнердің қарлығашы- Мақпал дедік,
Дәм тұз тартып келгенде қаламызға.

Сахнадан қалықтады назды үнін,
Сүмбіл талдай майысқан сұлу мүсін.
Мөлдір тамшы үзілді қара көзден,
Дегендей сезіміді іштей түсін.

Толастымай ағады өмір өзен,
Толқынында кез келер қиын кезен.
«Тәуекел түбі жел қайық»- дейді қазақ,
Берік бол қайғы мұнның түбі терең.

Жоғалттың нар тұлғалы азаматты,
Елге сыйлы ақылды, парасатты,
Жалғасы сол бегзаттың Мерейің бар,
Сабыр сақтап серік ет қанағатты.

Көп болсын, Мақпал балам, адал достар,
Табысты болсын әр кез құрған жоспар.
Тірі жан жасау керек тіршілігін,
Бұлжымайтын өмірдің өз заңы бар.

Аққудай айырылған сыңарынан,
Ішінен жол таба біл қалың тұман.
Өмірің сәнді және мәнді болсын,
Көк күмбез тұрғыза бер ән мен жырдан.

АЛТЫН СӘРУАРҚЫЗЫНА

Алтын десе- Алтынсын,
Арымас ата салтысын.
Кезегімен келіп жеткен,
Құтты болсын алпысын.

Өрмелеп білім шыңына,
Таппадың тағат шыңыңда.
Еңбекте табыс тілейміз,
Қаракөз қазақ қызына.

Отан үшін, ел үшін,
Сарып қылған бар күшін.
«Ұстаздық еткен жалықпас»
Жас ұрпақтың қамы үшін.

Ана тілді ардақтап,
Ой түйесін салмақтап.
Талмай еңбек етесін,
Отырмайсын жан сақтап.

Елдің қамын ойлайсын,
Жас буынды қолдайсын.
Еңбегің болып жемісті,
Сау саламат болғайсын.

Ұстам керек ұстазға,
Әр нәрсеге төзімді.
Жол көрсетер ұрпаққа,
Бағдаршам дер ем өзіңді.

Жеңіс болсын жолыңда,
Жұлдызың тусың оңынан.
Ұрпақтар ерсін соңына,
Түспесін қалам қолыңнан.

Қазақтың қызы қаракөз,
Түсінеді деп айтам сөз.
Шашқан шашу- білімнің,
Талаптыға болсын кез.

Бала-шаға, отбасың,
Шаңыраққа берсін сәттілік.
Құдай қосқан қосағың,
Жүріндер әр кез шат күліп.

Деңсаулық, ғұмыр тілейді,
Осы отырған бар халық.
Ақ батасын береді,
Шың жүректен ақтарып.

11.02.2009

ҚАЙНЕҢ ТАУТАБАЙ ҚЫЗЫНА

Интернатта оқыды талай қазақ баласы,
Бұл күнде бәрі алтын тонның жағасы.
Шынына білім жетелеген оларды,
Бірде сонда Қайнең деген апасы.

Бұл күнде:
Нар көтермес келесің жүкті аркалап,
Ербекпенен күн кешіп таппай тағат.
Сәкеннің шаңырағын биік ұстап,
«Бергеніңе шүкір» деп қанағат.

Келіп қапсың бұл күнде біраз жасқа,
Ойлағанға өмірдің қызығы аз ба?!
Ұлдар өсіп немерелер сыйлайды,
Ер баланың алатын орны басқа.

Денсаулық мен тілеймін, асыл досым,
Сырласым, пікірлесім, әріптесім.
Алғаның берері көп бәрі де алда,
Ағайың ел Отаның қадірлесің.

Деніне саулық берсің деп тіледім,
Қолдаса Тәңірім әлі көп жүресің.
Ел камын жеген Едіге көңілің көпшіл,
Мен сені «мать Тереза» деп білемін.

5.06.2010

АЙМАН БИЛЯПОВАҒА

Айман десе Аймансың, ақ маңдайлы,
Жыр арнап айтсам деп ем біраз жайды.
Шыдам, төзім, сабырлық сақтап өзін,
Басыңнан өткіздің сен көп жағдайды.

Еркіннің ұстап тұрсың шағырағың,
Жатсынбай Солтүстіктің атырабын.
Тағдырдың көтердің сен тартқан сыйын,
Әр қашан өссін, Айман, мерей бағың.

Ұлдарыңа ұлағат бере білдің,
Тәрбиелі ибалы келіндерің.
Немерелер бірінен бірі тәтті,
Бөленген мейіріміне ақ әженің.

Ұстаздық таңдап алған мамандығың,
Жалықпадың ұрпаққа бердің білім.
Таныттың әдебиет ұлуларың,
Толстой, Пушкин және Лермонтовтың.

Зор денсаулық тілеймін Айман ханым,
Зердеңде мол деп білем дүние таным,
Өсірген балалардың қызығын көр,
Көп жаса орындалсың ойға алғаның.

25.09.2009

ҒАЗИЗА РАҚЫМҚЫЗЫНА

Ға-зи-за атың нәзік,
Шәмшінің әуеніндей,
Бір өзін бір рудың
Әлеміндей.

Алтыңның жарқыраған,
Сынығысың,
Біз оны жүргеміз жоқ
сезбей, білмей.

Ақ халатты абзал жан
бола білдің,
Дәрігер антың тұмардай
мойның ілдің.
Елден келген интернат
Балаларын,
Өз балайдай қарадың,
Күте білдің.

Өмірден бақытыңды
Ала білдің,
Жұсып пен Зылихадай
Өмір сүрдің.

Немерелер, балалар,
Келіндерге,
Қасиетті ақ әже
Бола білдің.

Бақытты қарттық тілеп,
Жолдағаным,
Жырға қосу әзірше
Қолда барым.
Екеуміз бір топырақтың
қыздарымыз
Бақ, ғұмыр тілеп саған,
Жыр арнадым.

БОТАГӨЗ ЖАҒЫПАРҚЫЗЫНА

Жыр жолдапсың үзіп
алып жүрегіңнен,
Әр сөзіне қайран қалып,
түсінемін жүрегімен.

Аппақ қайын,
Терек пен тал,
Жырларыңда бәрі бар,
Қаһарлы қыс, көгілдір көктем,
Алтын күз бен аппақ қар.

Зейнель-Ғаби салған жолды,
Сабақтайсың ұзартып,
Сезінесін әке қолың,
Жолына өнер құмартып.

Сөз дәриясын кешесін сен,
Әке салған жолды іздеп.
Толқынменен өсесін сен,
Үкілі үміт-ой ескек.

Сөзыстанға малтып барып,
Лағыл маржан тересін.
Әр құбылысты қабыл алып,
Табасын ойдың төресін.

Риза қылып Қызылжар жерін,
Еңбектеніп төгесін тер.
Инемен құдық қазып алып,
Толастатпай жаза бер.

Өзіңе арнап,
Аппақ тілек,
Тыңдаймын жүрек лүпілін,
Денсаулық, ғұмыр,
Бақыт тілеп,
Жақсы бол деп әр күнің

05.05.2005

МАҒЖАН АҒАҒА АРНАУ

Туған күн құтты болсын ардақтаға,
Баршаға сыйлы қымбат болған дара.
Өмірі сәнді, мәнді, жарқын, нұрлы,
Халқынан ала білген биік баға.

Бекөлдін түп қазығын қаққан алғаш,
Атыңыз тарихында елдің қалмақ.
Тәуелсіздік таңы атып, еңсеп биік,
Бодандықтай иықтан түсті салмақ.

Жүз жасаңыз өмірге құштар адам!
Белсенді сәтті болсын басқан қадам!
Бабамыздың өмірін суреттеген,
Тарихшы, жазушы деп айта алам.

Тілеймін сізге тыныш, жайлы өмір
Денсаулық көтеріңкі әсем көңіл.
Жан жарыңыз - Манап ақын,
Ұрпағыңыз қолдасың беріп сенім.

Тойымыз тойға ұлассың күз келгенде,
Табиғат алтынсары түрге енгенде.
Тәтеміз де тойласың мерей тойын,
Жайылсын ақ жастарған біздерге де!

*Игі, ізгі тілектермен көршіңіз,
қарындасыңыз Ботагөз Жағапарқызы.*

ЖАМИЛЯҒА

Жамиля Төлегеннің жар жолдасы,
Екеу болып басталды өмір басы.
Қолдарыңда Күлизат ана болды,
Қабдөш бапам - аяулы от ағасы.

Сол күндер ертегідей болды елес,
Қариялар беретін ақыл-кенес.
Аядай бір бөлмеде тұрса дағы,
Жамиля бір қабағын шытқан емес.

Ақкудай ардақ тұтты Төлегенді,
Жалғасып Ерген, Айма соңына ерді.
«Ұяда нені көрсе соны іледі»
Тәрбиені анасы Шәкен берді.

Ажал оғы айырды аямады,
Көңілінде қалды қайғы қара дағы.
Ерген, Айма - жалғасы Төлегеннің
Бұл күнде Жамиляның сая бағы.

Төлеген жатыр «Майдың» бауырында,
Өзінің жастығы өткен ауылында,
Аралап Иран бағын жүрген шығар,
Кездесіп Бижамал, Қазкен бауырына.

Бар баласын аттандырған жорыққа,
Күл Жамиля әжем де сол қорықта.
Өтті өмірден сағынышын арқалап,
Ұдарыңның қарай-қарай жолына.

Өстемір ағатайым, Зейнеп тәтем,
Жаксы жандар анамның көзін көрген.
Кәжу, Еслям ауылдың кәрі жасы,
Бәріңнің рухына тағзым етем.

4.05.2011

АҚЫН МАНАП ЫСҚАҚОВАҒА

Бісміллә дегенде алла бақ бердің,
Сөйле ұлым дегендей ақ жақ бердің,
Өлең сенің құдіретің керемет,
Мен өзіңе айрылмастай тап бердім.

Өнер жолы қанатымды қақтырды,
Талай-талай өздеріндей топ көрдім.
Ұлы өнерді серік еткен өзіне
Ұл қыздары көп қой мынау текті елдің.

Соның бірі Манап апай төрдегі,
Арманына көптен бергі жеткен күн.
Қуанышқа ортақ болып жүректен,
Төрт ауыз сөз апама арнап ап келдім.

Он бес жыл бұрын шыққан еңбегіңіз,
«Тұсау кесер» - әр қашан ел есінде.
«Өмірдің белестері» кітабыңнан,
Қазақтың қасиетті желі есуде.

«Табиғат туған біздің үйіміз» деп,
Саликалы сөз айтқан пендесіне.
«Адамдар аққуларды атпандар» деп,
Оқырманның от тастадың кеудесіне.

«Ұстаздық еткен жалықпас деп»
Ұстамдылық ұқтырған зердесіне.
«Балаларға базарлық» өлеңменен,
Сый бергенің бүгінде ел есінде.

Апамның еңбектерін тап осылай,
Айталмасам кеп тұрмын мен несіне.
Ұлы мықты қазақтың, қызы мықты,
Жүректерге жинаған жылылықты.

«Көңілдің толқындары» деген кітап,
Болсыншы халайыққа сыйы құтты.
Ұрпағына өнер қонсын
Апамның жүзден асқан жасы болсын.

Бүгінгі тойыңызда арнай айту,
Сыйлықтың сізге деген басы болсын.
Жанай ұлы Серік деген балаңыздың,
Ән шашуы апа жан осы болсын

Серік Өтепбергенов
7.11.2010

ҚАПУРА ЕСДӘУЛЕТҚЫЗЫНА

Өмір деген тоғыз жолдың торабы,
Ал адамдар сол өмірдің қонағы.
Алдымызда басып өтер жолдар көп,
Алуан түрлі адамдармен кездесуге болады.
Адам менен адамның арасы,
Алшақ жатыр,
Бірі жуас, момақан,
Қой аузынан «шөп алмас».
Бірі жарқын,
Жарқылдаған бейне жаз,
Бірі өжет, бірбеткей,
Бірі батыл, бірі батыр.
Мінездеме береміз ісіне сай,
Ой, пікір айтылмайды тегінде жай.
Тоғыз жолдың торабы асуларда,
Кездестірдім бір жанды Қапурадай.
Жан екен жүрегі кен,
Мінезге бай,
Бар құбылысқа тұратын
Сақадай сай,
Бәріне көрсетеді төзімділік,
Өмірде кездеседі
Көп тосын жай.
Өткенді әр кез еске аламын мен,
Өмір бейне өзен ғой түбі терең.
Көңілімізге көңілі сай келген соң,
Сырлас, сыйлас дос болдық Қапурамен.
Саналы тәрбиелі балалары,
Сүйкімді болу елге өнер алды.
Бәрі де түсінеді өмір нарқын,
«Кірпіш болып қаланып» Отанына
Адал еңбек етеді рухани таза бәрі.
Тіректері Райхан мен Оразтай,
Ерлан, Тайыр құлдыраған құлынтай.
Мейрімді келіндері Ләйла, Алтын,
Әулетіне жәрдем берсін бір Құдай.

Тәрбиесі Құпура мен Тілектің,
Жемісі олар - гүл махаббат жүректің.
Жыр жолдарын арнап жаздым сіздерге,
Жандарсыздар сөз қасиетін білетін

1.06.2011

ЖАНСАЯ МЕН САНА ПІШЕМБАЕВТАРҒА

Арнайық ақ тілекті екі жасқа,
Үйлену деген тойдың орны басқа.
Ата-анан артып отыр үлкен сенім,
Деген бар «асыл таста, ақыл жаста»

Дүбірлеген бір той өтсін арқада,
Өр талабың құтты болсын, Жансая.
Қамқор әке, аяулана туыстар.
Той қызығы ортақ болсын баршаға.

Өмір деген екеу болып жұптасу,
Жолдың басын хақтағала қолдасын.
Жас отауға баянды болсын қонған құс,
Махаббатты мәңгілік етсін, оңдасын.

Өмір жолы тегіс емес бұралаң,
Түзу жолдан ауытқымай бір қадам.
Белестерді басып өтіп шыңдалып,
Денің сау боп, аман есең жүр балам.

Атың әсем Сана деген ару-қыз,
Парасатты саналы болып қалыңыз.
Аттап тұрсын бүгін алтын босаға,
Сәт сапар деп қол жаямыз бәріміз.

Қос аққудай тату болып өмірде,
Шыдам сақтап ауырға да жеңілге.
Ата жолын жалғастырған екі жас,
Сыйлы болсын ағайынға, еліне

24.09.2010

МЕКТЕП-ЛИЦЕЙДІҢ АШЫЛУ САЛТАНАТЫНА

Ел басы ашып еді бұл мектепті,
Бар қауым болашаққаүміт етті.
Білімнің сатысында биікке өрлеп,
Дәрежелі санатты лицей етті.

Өзгеріп жылдан жылға әдістеме,
Тұғыры биіктеді ұлттық мүдде.
Қар үстіне от жағып желтоқсанда,
Алау жалың жеткізді осы күнге.

Аңсап еді бабалар бостандықты,
Елім деп еңреген ерлер шықты.
Сызылған 2030 бағдары бар,
Республика ел болды алып күшті.

«Жұлдызды жыл» біз үшін болы Барыс,
Қазақта қашаннан мол жігер намыс.
Төреағалық етуге ОБСЕ
Мойындады, қолдады елдер алыс.

Ұрпаққа ой салатын бұл бір кеңес,
Өткен жылдар бұлыңғыр болды елес.
Төрткүл дүние таныған қазақ елін,
Қолдамау мойындамау мүмкін емес.

Көрнекті үлгісі боп саясаттың,
Қырандай алға өрледің қанат қақтың.
Тұрғызып әсем қала Астананы,
Әлемге қазақ елін мойындаттың.

Ел ағасыз болмайды, тон жағасыз,
Достық, бірлік болсын деп қамтамасыз.
Елің үшін ынтымақ жоспар сызған,
Нұрсұлтан құрыш тұлға, көп жасаңыз

Жасай бер, өркендей бер, Егемен ел,
Демейме бата менен ел көгерер.
Білімге апаратын даңғыл жол жоқ,
Ұстаздар, ұрпақ үшін тер төгіндер

25.01.2010

ЕЛІМ-АЙ!

ІІІ БӨЛІМ

*Сылдыр-сылдыр
қамысқа сырғам түсті...*

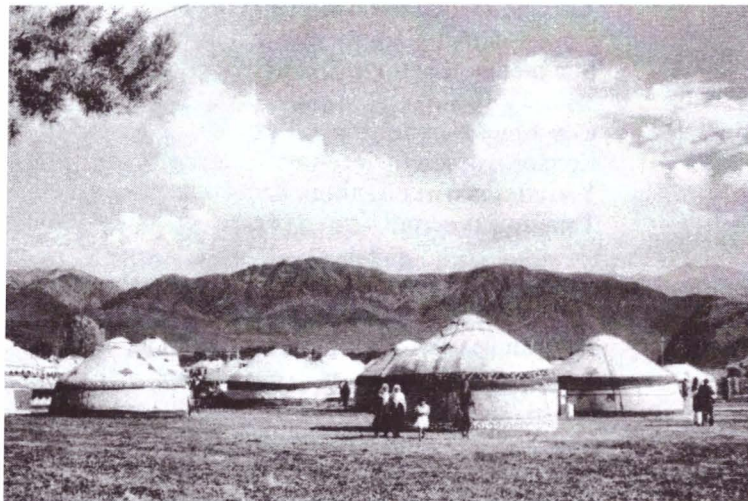

Заманның ағынымен көшті ел,
Жұрты қалып, күңіренді қара жер.
Партияның шешімі солай болған соң,
Болған іске болаттай ел буды бел.

Жылда барам сол ауылды сағынып,
Орнын сипап шым үйімнің қамығып.
Біздер үшін Жерұйық болған қайран ел,
Сол қалпында табам кімге жалынып?

Ақ қайындар сыр шертіп маған мұңайды,
Қайда кетті ел, қайда деп менен сұрайды.
Көненің көзі болып қалған зираттың,
Жусаны жүдеп, қурайы сыңсып жылайды.

Өткен күннен сыр шертетін қарттар бар,
Өткен тарих, сағынышқа құлақ сал.
Жазды әжең сендерге естелік болсын деп,
Жас ұрпағым түсініп оқып, қабыл ал.

БҮЛДІРГЕНГЕ БАРҒАНДА...

Бүлдірген тере барғанымыз бір тарих,
Сағынамын балалықты еске алып.
Жиналамыз кетпей тұрып күн ысып,
Тостаған, шелек, үлкен ыдыс қолға алып.

Майысқақ шілік, тал-терегің бәрі бар,
Орман іші жұмабағы көп, қан базар.
Ақ балтырлы қайыңдар басын иіп,
Деп тұрғандай бәрімізге сәлем сал.

Әр жапырақтан шық тамшысы ашылып,
Инжу, маржан қалғандай бір шашылық.
Буға айналып, ұшып кетпей тұрғанда,
Шық тамшысын жұтамыз біз асығып.

Қып қызыл нарттай пісіп жеткен бүлдірген,
Ұясында маржандай болып тізіліп.
Сабағында тікен барын кім білген,
Жинаймыз еппен кетпесін деп үзіліп.

Ыдыстарды толтырып жерге қоямыз,
Табиғат сиы - бүлдіргенге тоямыз.
Жүрген жолды бағдарлаймыз шамамен,
Адаспайық, қалған шығар ел алыс.

Қыяқ шөпке аяқ-қолды қыйдырып,
Алсақтағы ескермейміз болып мәз.
Сұлулықты көңілімізге сыйдырып,
Қуанамыз, рахмет саған жарқын жаз.

Жүргендейміз алты бақан тербетіп,
Туған өлке сезімізді селдетіп.
Ашық, қанық боялармен өрер-ем,
Суретші болсам, оқып - біліп, ержетіп.

03.06.1998 жыл

«ЕР ҚАНАТТЫ - АТ»

Жал-құйрығы төгілген
Қасиетті тұлпарлар,
Төрінен қазақ орын ал,
Тайбурыл мен Байшұбар.

Серігі болған ақынның,
Жақын еткен алысты,
Сәкен мінген Ақбозат,
Ауыздықпен алысты.

Киелі болған Ақанның Қулагері,
Батыраштан болған қазасы.
«Тигізбей топыраққа жоғары іліп»
Сақтаған тұлпар басын Ақан сері.

«Ер қанаты ат деген»
бабаларың
Ойлаған зерделілер
Ұрпақ қамын.
Жас буын түсіне біл,
Санаңменен
Ер мен аттың
Құн жетпес бағаларын.

Көргенің сенің
Волга менен Жигули
Кезі келсе тетігін
Тот басатын,
«Жер апшысын қуырған»
Тұлпарлардың
Қасиеті бар ер үшін,
Бәріненде асатын.

06.03.1999жыл

ӨТКЕН КҮНДЕР БӘРІ ЕСТЕ

Есіме елес болар күні бүгін,
Көрдім мен жаратылыс жақсы күнін.
Мөлдір су, тұнық ауа, жасыл орман,
Жасымнан тыңдап өстім құстар үнін.

Біз үшін Жерұйық еді «Майдың жері»
Айдын көл, шабындығы, қырат-белі.
Біз бармаған қалмады орман- тоғай,
Табиғатпен сырлас қып әкем мені.

Ақ қайың, тал-шілігі, терек талы,
Сыбызғы, тобылғысы бәрі-бәрі.
Аралап жоңышқалы шабындығын,
Сайрандап кетуші едік белден әрі.

Ақ бас гүл, қызғалдағы желге билеп,
Кел-кел деп шақырғандай басын изеп.
Шалғынды шөп арасын қалсақ ашып,
Балбырап пісіп тұрар қызыл жидек.

Одан асып белге шық жүр ілгері,
Қызыл гүл, сарысы бар, күлгіндері.
Толып, пісіп ауырлап басын иген,
Мойылы, қарақаты, бүлдіргені.

Жусаны, қымыздығы, қыр жуасы,
Бойға қуат, сырқатқа жан дауасы.
Толқыған табиғаттың дәрумені,
Сасыр, қаудан, киік от- балаусасы.
Шегірткелер шырылдап еркелейді,
Мекеніміз құт-қоныс жерде дейді.
Сұп-суық кесерткілер сумаң қағып,
Қызғанады «ғұмырың келте» дейді.

Аңсаған жылы Күнге құмар болып,
Сары маса ызындап қанды сорып.
Тіркесіп, жұбын жаздай қол ұстасып,
Қызыл қоңыз бастады жазғы жорық.

Жеп өстік жаратылыс дәруменін,
Білмедік дәрі-дәрмек бар екенін.
Алаңсыз ойын қуған балалық шақ,
Қайда менің жұмақтай сол мекенім.

Неге бәрін айтамын өткен шақта,
Әнші құстар сиреді бүгін бақта.
Жер құрсағын жаралап тозаң етіп,
Кім болды дерт таратқан табиғатқа?
Заманның өзгергені осы деп біл,
Интернет, компьютер, телевизор.
Ұрпақты жаулап алып улап жатыр,
Бәз бірі наркоман боп сандалып жүр.

Ағайын ойланатын келді кезің,
Тәрбие керек етер үлке-төзім.
Қарт әжең алаңдайды қамын ойлап,
Болса деп жас ұрпақта сана сезім.

01.12.2008жыл

СҰЛУЛЫҚ

Жайыменен ағып жатыр Көкөзен,
Айдынына күннің нұры себелеп.
Жанға жайлы жылулықты сезем деп,
Жағалауға қонды жалғыз көбелек.

Жакпар тастар жиған жүктей тізіліп,
Тал-шіліктер нәзік белі үзіліп.
Шайқалады самал желге тербеліп,
Тағзым етіп сұлулыққа қызығып.

Көк аспанда қалқып қыран ұшады,
Қанаттары ауаны кесіп суылдап.
Қыран құстың ашылады құшағы,
Сес көрсетіп шаңқылдайды шуылдап.

Қандай әсем Көкөзеннің жағасы,
Сұлулықты жиғандай тал бойына.
Судың беті толған құстың баласы,
Жиналды ма табиғаттың тойына.

Жып-жылы су толқын жатыр барқыттай,
Шағылысып күннің нұры көз қарып.
Құмырсқаның илеуіндей жағажай,
Сұлу көрініс жан біткендей қозғалып.

12.06.1999 жыл

ШАҒАЛА

Ақ шағала, шағала,
Келіп қонды жағаға.
Бір кезде суға құлады,
Ақ шабақ жүзіп бара ма?!

Ақ шағала, шағала,
Сактасын Алла тағала.
Бірде күліп, бір жылап,
Күлкің ұқсап балаға.

Ақ шағала, көк айдын,
Сол айдында сен айбын.
Сүп-сүйкімді сұлу құс,
Ұрпақ жайсын жыл сайын.

Ағытам жырдың тиегін,
Аппақ менің ниетім.
Ақ шағала, көк айдын,
Сұлусыңдар сүйемін.

Ақ шағала, шағала,
Қанаттарың мәрмәрдай.
Табиғаттың елшісі,
Ұша берші арып талмай.

Шағала екі жұмыртқа салады. Оны жиырма төрт күн басады. Аталық пен аналық жұмыртқаны кезек басады. Балаларына өте қамқор. Шағала шомылғанды ұнатады. Қанаттарын өте таза ұстайды.

КӨКТЕМ КЕЛДІ

Күлімдеп қыс артынан келер наурыз,
Наурыз-көктем атқарар көк жақсы іс.
Жер жібіп, қардың шеті сөгілер,
Қар астынан бәйшешектер көрінер.

«Ұзын сары» тексеріп кебеженді,
Жінішкеріп жуан, жінішке үзіледі.
«Қара өзек шақ» дейді оны қазақ халқы,
Аналар майлы көже пісіреді.

Тырналардың тізбегі көк жүзінде,
Туған жерге келдік - деп сап түзейді.
Қары кеткен белдерде аунап - қунап,
Былтырғы егістіктен дән іздейді,

Қуандық жеткеніне елге есен сау,
Сендерді қарсы алады бақша мен бау.
Тілеулес достарың бар туған жерде,
Кездесі сәттерінді хош көріп ал.

Құссыз сәні келмейді табиғаттың,
Асығып туған жерге қанат қақтың.
Көк көктем ел жұртыңды қуантып бір,
Сағынған тырналарды тыраулаттың.

ЖАЗ

Көктемді ауыстырып келеді жаз,
Нұрына жарқын жаздың бәрі де мәз.
Белге шыксаң сайраған әнші құстар,
Симфония селдетер көңілді саз.

Қозы лақтар жайылып кең далаға,
Көк қуып мәз болады жас балаша.
Тастан тасқа секіріп ешкі-лақтар,
Лепіріп дегендей бір жаз тамаша.

Момын бұзау жайылып көк шалғынға,
Тойып алып жатады бір салқынға.
Әукем-әукем ақ бұзау ұзама үйден,
Арық бар ағып жатқан, жар алдында.

Арықтың маңайында шыбын шіркей,
Қан сорғыш ызыңдаған бәрі бірдей.
Суға кіріп жан сақтап құлын-тайлар,
Шыпылдатар құйрығын дамыл көрмей.

Кеш болғанда өрістен кайтады мал,
Жер сызған желіндері, көп сыйырлар.
Көк шалғын, жайлы өріс, құтты қоныс,
Сондықтан жан-жануар жазға құмар.

Жаз өтіп, қоғыр қозы күз келеді,
Орман тоғай әдемі түрге енеді.
Алтын мен көмкерілген сар жапырақ,
Әнші құстар бұтада тербеледі.

Жерде сыз жоқ әзірше елге жайлы,
Шаруақор жандарға тым ыңғайлы.
Мал азығын жинауға үй маңына,
Қыс келгенде қысылуды кім қалайды?

Қоңыр күз табиғаттың тамашасы,
Той думан қызыққа толы ел арасы.
Қаһарлы қыс көк көктем жаз бенен күз,
Өмірдің өзгермейтін қағидасы.

18.07.1992 жыл

ГҮЛДЕР

Ақ, күлгін, көк, қызыл, жасыл, сары,
Нәп-нәзік үлбіреп тұр гүлдің бәрі.
Дірілдеп тербеледі жел өтіне,
Қызыға карап қалар жас пен кәрі.

Сұлулықтың символы лала гүлдер,
Қайталамбас сәтте бір дала гүлдер.
Жарып шығып топырақты күнге ұмтылып,
Қауашақтан сығалар бала гүлдер.

Торғындай үлбіреген нәзік гүлдер,
Бал ара көбелекке азық гүлдер.
Сұлулық сезімдерді селдетесін,
Сұлулықты түсімбес дөрекілер.

Көк аспанды ақ қанат бұлттар сүйіп,
Шудаларын жатқандай буып- түйіп.
Ерке жел маңдайынан сипағанда,
Қуанады гүл біткен басын иіп.

Бұлттар жайып аспанда алашасын,
Өрнек салып өзіне жарасатын.
Қалықтаған ақша бұлт, жерде гүлдер,
Қарашы табиғаттың тамашасы.

26.08.2008

ДАЛА

Көз алдымда жазық дала белесі,
Тербеледі көк шалғыны жел есіп.
Жидек жұлып терген қышқыл қымыздық,
Бейкүнә, пәк балалықтың елесі.

Күннің өзі тек қана біздің ауылда,
Жеке меншік айымыз да, тек бізде.
Бізді ғана сусындатар жауын да,
Дегендей бір өзгелерге «көз сүзбе»

Бар әлемде ойлаймыз тек біз бармыз,
Біздің ауыл бар өмірдің кіндігі.
Сұлулықты сүйеге біз інкәрміз,
Балалықтың қызық бізге бір күнінен бір күні.

Жер бетінде қалалардың барлығын,
Ел баласы түсінбейді, білмейді,
Орындаймыз ата - әже жарлығын,
Өзге жарлық балаларға жүрмейді.

Биік-биік таулар барын әлемде,
Балалықпен аңқаулықпен білмейміз.
Осындай тірлік бар екенін әр елде,
Ойламаймыз көңілге де ілмейіз.
Бар кемеңгер даналар біздің ауылда,
Шәруа жасап, қамқор болып жүр дейміз.
Батырлар да қарсы тұрар дауылға,
Тек қана бізде қасиетін біл дейміз.

Қайран аңқау, пәк ниетті балалық,
Ақ періште, бейкүнә күндер ойласам.
Өткен күндер сақтаулы есте бәрі анық,
Ертеден кешке қызығына тоймаған.

ТАБИҒАТ ТАМШЫЛАРЫ

Көкөзен буырқанып асып-тасып,
Толқындар жар соғады көбік шашып.
Өзеннің долданғанын, ашу кернеп,
Сезген құстар бір сәтке қалды сасып.

Жағаны сабалайды долы толқын,
Төңкеріліп тулайды оңды-солды.
Ішін тартып, көрсетіп күшін жойқын,
Момындығы әп-сәтте ғайып болды.

Құс біткен ұшып кетті су бетунен,
Жем тауып жүр еді олар су шетінен.
Табиғаттың мінезі құсқа айан,
Сақтық керек өзеннің түбі терең.

Сәлдең соң долданған дауыл тынды,
Сығалап бұлт астынан күн де күлді.
Көкөзен бола қалды моп-момакан,
Сығызған бір қауызға бартірлікті

Ақтөбе облысының "Ақсу" ауданы 10.08.2008

БАЛАЛЫҚ

Өтіп кеткен қайрылмай,
Балғын дәурен- балалық.
Жүрекке жылы мамыражай,
Сақтаулы есте бәрі анық.

Сәскеде құсқа үн қосып,
Шығамыз ойнап шалғынға.
Шық суы бізді тұр тосып,
Малынып нұрлы алтынға.

Ақ қайынға майысқан,
Иеліп сәлем береміз.
Басында отыр сауысқан,
Оны да дос көреміз.

Көк шалғында жүнді құрт,
Сапарға шықты домалап.
Мекені оның ескі жұрт,
Серуендеп жүр аралап.

Шегірткелер секіріп
Алдыңды орап тосады.
Қыңқылдап жарда кекілік,
Көкекке үнін қосады.

Біздер бала кішкентай,
Ағаштар заңғар биік-ақ!
Қам жемейміз ешқандай,
Гүл, жапырақ жиып ап.

Табиғат бізді қолдайды,
Ашқандамыз жаңалық.
Ұмытуға болмайды,
Қойнында өтті балалық.

БҮГІНГІ ХАЛ

Өмір күші ақша бұлттай көшеді,
Көш керуенінен жылдар легі еседі.
Сол жылдардың жетегіне ілесіп,
Жастық жалын қайда кетті кешегі?!

Қарттық келді қолға таяқ ұстадым,
Амалым жоқ келмесе де ұстағым.
Жас болып ешкім қалған емес-ақиқат,
Табиғат заңы бұзылмайтын-ұсталым.

Балалардың ортасында
Қартаю да бір бақыт
Мазалайды өткен күндер үн қатып,
Түсінемін бұл құбылыс заңдылық.

Отырсамда кәрілікке мін тағып,
Шүкіршілік, сана сезім қалпында.
Түсінемін жаңа өмірдің нарқын да,
Аман болып немерелер, балалар,
Жақсы із болып қалса менің артымда.

Нұрлы танды тыныштықпен қарсы алып,
Аман болса ел Отаным, бар халық.
Үміт артар келешек қой ұрпақтар,
Өсе берсін жас жапырақ жайқалып.

Әрбір танды қарсы алуға асықтым,
Таң сәрі де құстар үні ашық тым.
Бір күн жарық артық деген жұмақтан,
Сондықтан да, өмір, саған ғашықпын.

Кәргаймаған жалғыз ғана жүрегім,
Қуатым-халқым жақсы бол деп жүремін.
Ғасырларды ғасырларға жалғайтын,
Жас ұрпаққа бақыт - ғұмыр тіледім.

07.11.2010

БАЛАЛАРҒА

IV БӨЛІМ

*«Балалар амансың ба, шырақтарым,
Майысып көлге біткен құрақтарым.*

*Сендерді көргенімше асығамын,
Жүзінен асып кетсе бір айтаның».*

Ж.Жабаев

ЕРТЕГІ ЕСІП ЕСЕЮ

Ертегі жанры бала жанын еліктіріп, ойын дамытып, ауыз екі сөйлеу мәнерің шыңдала түсуіне көмектеседі. Батырлыққа, батылдыққа, еңбекқорлыққа, қырағылыққа тәрбиелейді. Қазақ баласы ертені, аңыз, шежіре, жұмбақ жаңылтпаш естіп өспесе ана тілің қыры мен сырына терең бойлай алмайды. Халқының психологиясын түсіне бермегендіктен тілге деген сүйіспеншілігі ояна қоймайды.

* * *

Отаным менің
Қазақстан Егемен,
Көк байрақты
Биіктерден көрем мен.

Тілім, дінім,
Қазақ менің.
Жазирайдай жерім кең,
Рахмет саған Отаным,
Бәрі мен тең терезем.

Еліме менің
Қызығады бар адам,
Мен Отанның болашағы
Кірпіші болып қаланам.

Ерте, ерте, ертеде...

УДМУРД ЕРТЕГІСІ

Дос болыпты Тышқан Торғай,
Тату болды олар сондай.
Інінде Тышқан тұрды олар,
Қыстан шықты Торғай тоңбай.
Екеуі сонда тұрып жатты,
Келтірмеді жаман атты.
Бірі іштен, бірі сырттан,
Отбастары тату тәтті.
Кездеспе деп құрулы қақпан,
Деген бар ғой пәледен сақтан.
Торғай әркез байқап ұшады,
Тас лақтырған балалардан.
Шөп ішіне Торғай барды,
Жан жағына көзін салды,
Аппақ болып жатқан жерде,
Жалғыз дәнді тауып алды.
Қызғаныш деген түпке жетті,
Торғай екен сондай епті.
Жалғыз дәнді шоқып алып,
Қуып-жет деп ұшып кетті.
Азығын Тышқан жиіп алды,
Бар жиғанын інге салды.
Не азықсыз баспансыз,
Суық қыста торғай қалды.

Мораль:

Достықтың туын нық ұста,
Жаманға әр кез жуыспа.
Таласып тұщы дүниеге,
Араздаспа, суыспа.

27.07.2001

ЖАЙЛЫ ДА ЖЫЛЫ ТОН

Кірпінің тоны жұп-жұмсақ,
Қымбат тон еді бойға шақ.
Үлпілдеген ішігін,
Ұрлатып алды болмай сақ.

Керек пе оған жазда ішік,
Құмға күйді, күн ыстық.
Қоңыр күз келіп жеткенде,
Қамыпты кірпі ой түсіп.

Ашылмады қабағы,
Тонды қайдан алады.
Барайын Түлкі тәтеме,
Көп қой оның амалы.

ТҮЛКІ:

Сұлу тәтең мен едім,
Тонымды қалай беремін.
Қоянға барып ақылдас,
Көрсетер мүмкін көмегін.

Киіпті Қоян ақ ішік,
Қалғанда бір күн қар түсіп.
Қар еріп кетті күн жылып,
Керек болды сұр ішік.

ҚОЯН:

Қасқырдан қорқып жатырмын,
Аяғыма тек сенемін.
Аюға баршы ақылдым,
Болмас менің көмегім.

Аюға Кірпі батпады,
Ұйқыға Аю жатқалы.
Отыр екен жиналып,
Ашулы тіл қатқаны.

АЮ:

Тоным үлкен зор деді,
Болмайды саған қол деді.
Ақымақты сендей көрсемші,
Кеткенің менен жөн деді.

Жүгіріп шаршап, күніге,
Әркімге бір жүгіне.
Паналады кірпі кеп,
Қарағайдың түбіне

Қарағай айтты-тон берем,
Көмектескенді жөн көрем.
Өзіне шақ қып тоныңды,
Инелеріммен көмкерем.

Киді кірпі ине-ішік,
Болып кетті тым пысық.
Ешкім маған батпайды,
Ішігім жаудан сақтайды.

Рахмет саған, қарағай,
Қорған болың ініңе,
Қуандым жас баладай,
Жақсы туған күніме.
Азулы тағы аңдардың,
Бата алмайды бірі де.

ТҮЛКІ МЕН БӨДЕНЕ

Заманда сонау бір көне,
Болсам деп елге өнеге.
Дос болыпты түлкі мен
Кішкентай ғана Бөдене.

Кіп-кішкентай Бөдене,
Ұясы болған көдеде.
Түлкі менен достығым,
Жарар деп бір кәдеге.

Бөдене өзі бейбіт құс,
Күн ұзақ істеп көп жұмыс.
Құрт құмырсқа тереді,
Отырмайды бір іссіз.

Тамағы тоқ, көйлегі көк,
Басқаларда жұмысы жоқ.
Ойлайтыны тұрмыс қамы,
Алда әлі жоспар көп.

Кім білмейді түлкіні,
Айласыз өтпес бір күні.
«Семіребер бөдене»
Жасаймын бір іс күлкілі.

Семіртіп сені соямын,
Аш құрсағым жай болар.
Етіне сенің тоямын,
Ауызы басым май болар.

Бөдене сезді қулықты,
Бастады деп сұмдықты.
Ағашқа барып қонайын,
Адастырып түлкіні.

Кетті ұшып бөдене,
Зұлымдыққа көне ме?
Жер соғып қалды Қу түлкі,
Ниеті қара күлкілі.

МОРАЛЬ:

Дос таба білу ғанибет,
Ойлан, сына, сабыр ет.
Зұлымдықты қашан да,
Жеңіп шығар әділет.

ТАБИҒАТ ЖӘНЕ АДАМ

V БӨЛІМ

ТАБИҒАТ ЖӘНЕ АДАМ

Бір мерген Бозша құсты атып алды,
Өлтірді, аямады жалғыз жанды.
Басында бір ағаштың үш балапан,
Шырылдап ұясында жетім қалды.

Осылай ғайып болды аналары,
Қорғансыз қалды жылап балалары.
Көбелек, шыбын аулап күн көретін,
Әлі жас жоқ олардың шамалары.

Маңайда бір сауысқан ұшып жүрді,
Балапандар тап болған жайды, білді.
Хабарлап ормандағы барлық құсқа
Бас қосып, ақылдасып, жыйын құрды.

Көмекке келді бәрі балаларға,
Көл шетінен жем әкеп қара қарға.
Бәрінің басын қосып біріктіріп,
Құс патшасы Бүркіт кеп қонды жарыға.

Қарлығаштар су тасып тұмсығымен,
Сары ауыз балапанға шіркей тасып.
Қайрымды ұзын құйрық сары Тиін,
Дән береді оларға жаңғақ шағып.

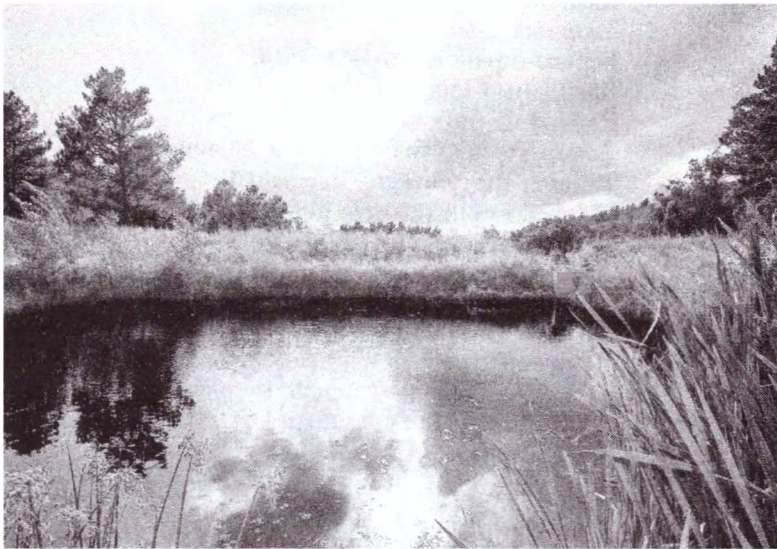
Осылай жатты күндер өтіп,
Сары ауыз балапандар қалды ер жетіп.
Қанат қағып үйренді ұшып қонып.
Күн көріс қамын ойлап еңбек етін.

«Көппен бірге көтерген жүк жеңіл»-деп,
Уәлі ауыз үлкендер айтпаған тек.
Қанаттары қатайып балапандар,
Күш жинады тамақтарын тауып жеп.

Өлмегенге «бар деген-өліп балық»
Даналық сөз дем берді еске түсіп,
Қалмау үшін сапарда шаршап талып.
Бір ауық демалады жерге түсіп.

Біледі алдарында ұзақ жол бар.
Шынықпасан, жаттығып қанатталар,
Салқындап өлкемізге күз келгенде,
Жылы жаққа көппенен кетер олар.

Сұрмергендер еске алып біліп жүрсін,
Мылтығын кеземесін орнына ілсін.
Өлкеде балапанын ерткен құсқа,
Оқ ату үлкен күнә- каталдық соны білсін.

ҚАРЛЫҒАШТЫҢ ҚАСИЕТІ

Неге бүгін қарлығаш кетті азайып,
Себепін білейік біз ойға алайық.
Қарлығаштар шаңыраққа ұя салса,
Қамқор боп есік ашып қарсы алайық.
Қарлығаш береке ғой бізге келген,
Қамқор боп ұрпағына өмір өрген.
Қасиетін бұл құстың білген абзал,
Ұрпағы ұшқанша ол кетпейді елден.
Баспанасы олардың берік сондай,
Саз бен су тасып алу емес оңай,
Жаңбырға, суық желге тигізбейді,
Ұрпағына қарлығаш қамқор сондай.
Қарлығаш шаңырағына ұя салса,
Қамқор, бол тыныштық сақта.
Тыншыл алма.
Береке-бірлік келер жан ұяға,
Қағиданы біліп жүр - бұзып алма.
Қарлығаш биік ұшса аспан ашық,
Төмен ұшса күте бер жауын - шашын.
Табиғат тарту еткен - барометр,
Жүрген жерін тәу етіп ризық шашып.

АҚҚУЛАР ҰШЫП КЕТКЕНДЕ

Жылы жаққа бет алды,
Арудай аппақ аққулар.
Тізілген мармаж секілді,
Сұлулықтың төркіні,
Қасиетті - бұл құстар.

Қоштасып туған жерімен,
Сазды бір әуен сың сиды.
Барады ұшып көш-керуен,
Алдарында ұзақ жол
Қиындықтар бар не килы.

«Хош есен бол, туған ел
Сенің ыстық құшағың
Көгілдірім туған жер,
Қимай сені ұшамын.

Жылы жыққа бет алдым,
Сәт сапар тіле біздерге,
Сағынышым - бір сағым»

Келесі көктем келгенде,
Күн сәулесін сепкенде,
Қайтамын мен еліме
Жұмыртқа салып
Басып шайқап
Сайрандармын гәк-ку-леп
Көгілдірім ергенде.

Сәт сапар болсын аққулар,
Көк теңізден өтерсін
Артыңда елің, алдың жар,
Талмасын деп қанаттарың,
Көмегі тисін жаратқанның,
Аман барып сау қайтындар
Салғанын көріп бір алланың

ҚЫСТА

Орман іші ішін тартып,
Тыныштық сақтап тұрғандай.
Қар бұлттарын артып тартып,
Ауырлап жүгін тұрғандай.

Ертегінің еліндей болып,
Тоқтап тыныс тіршілік,
Жапалақтап қар түсті келіп,
Тыныштық кетті бұзылып.

Қар-жұлдыздар жапалақтап,
Ағаштарға, бұтаға қонды.
Жайылғандай қар- кітап,
Боран сәтте ғайып болды.

Тығылып жатқан ақ қоян,
Секектеп шықты алаңға,
Маржандай етіп із тастап,
Ойлайды азық табам ба.

Чу! Сылдырлап қалды бұтақ бір,
Бұл не дыбыс тыныштық бұзған.
Қар астында түнеп шыққан
Ботаға қонды қара құр.

Бұршіктерін ақ қайыңның
Жем іздейді тұмсықтап.
Ауырын сезіп жағдайдын,
Қар асты қонды түн ұзақ.

Тышқан да жатпай құр тегін,
Аш өзекке азық керек
Кішкентай ғана іздерін
Қар бетіне салып келед.

Жаралап қайын қабығын,
Із тастап ағаш түбіне.
Жем бар ма деп табатын,
Жүгірді қоян күніге.

Орман іші тыныштық сақтап,
Тіршілікті барлайды.
Жайылған қысқы ақ кітап,
Оқып көрсен бақылап,
Айтып берер жағдайды.

Табиғаттың терезесі,
Байқағанға ашылад,
Бұл тірліктің ережесі,
Түсіне біл жас ұрпақ.

Ақ кітап бетін парақтап,
Қызықтап тірлік іздерін.
Саяхаттан кеш қайттын
Шешуін жұмбақ іздедің.

15.02.2010

ӨЛКЕМІЗДІҢ ҚҰСТАРЫ

«Қыстың көзі қырау» деп - қазақ айтқан,
Кірпігінен тамғанда қар мен боран.
Көмекке кел қанатты достарыңа,
Жансая жылу іздеп елге барған.

Жел ашу шақырады қаһарланып,
«Бір хауызға сыйғызам сендерді анық.
Ұшқан құстың қанатын талдырамын,
Шақырып қар- боранды ойран салып».

Қарқылап қара қарға қонды жарға,
Қыс суық азық та жоқ амал бар ма?
Жақын кеп паналайды елдің маңын,
Үміт артып мейрімді балаларға.

Ақ жамбас Сауысқан да көмек сұрап,
Жазда ол ұялардан жұмыртқа ұрлап.
Қыста жем шөп бәрі де қар астында,
Шықылықтап елдің маңын жүрер торлап.

Торғайлар топ-топ болып улап-шулап,
«Алты ай қыс біздер үшін болды ұзақ».
Олар да торуылдап елдің маңын,
Терезеден сығалар көмек сұрап.

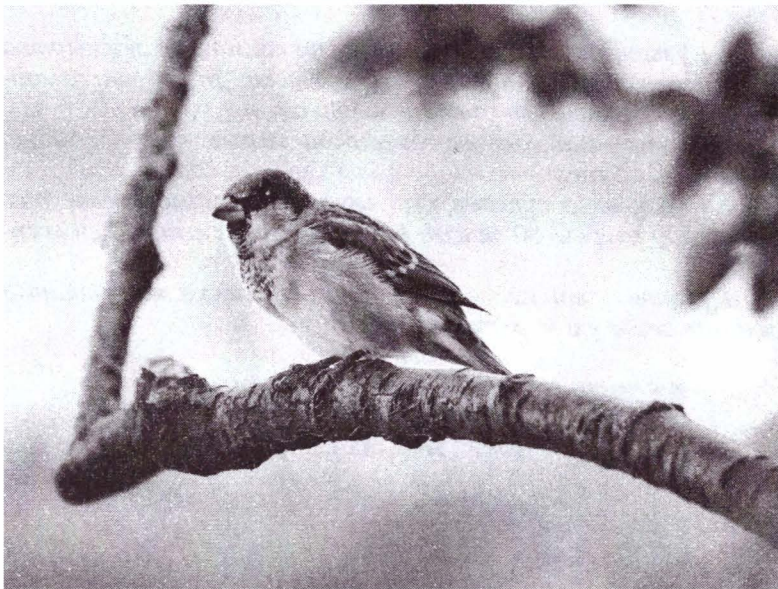
Ормандағы аң құсқа керек тамақ,
Сондықтан ел маңынан кетпей жырақ.
Суыққа бірүседі суықторғай
Көк көктемді күтеді кеткен ұзап.

Жем салғыштар жасандар, жас ұрпағым,
Аямаңдар олардан елдің дәмін.
Көмек қолын созыңдар «көршілерге»
Көктемде естисіңдер құстар әнін.

Өлкедегі құстардың орны бөлек,
Аққу, тырна, тоқылдақ, байғыз, көкек.
Табиғаттың бөлшегі, сәні, мәні,
Сұлулығы орманның бізге керек.

Қанатты көршілер ғой бізге олар,
Пайдасын сол көршілер есіңе ал.
Келмейді өмір сәні құс болмаса,
Санаңа бойтұмардай соны іліп ал.

Жас ұрпақ жаратылыс болса досы,
Құстардың аумасын деп ұя-қосы.
Қорған болсын жас ұрпақ табиғатқа,
Көпті көрген әжеңнің айтары осы.

ҚҰСТАРДЫҢ АУА РАЙЫН БОЛЖАУЫ. «СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН» ГАЗЕТІНЕН

Солтүстіктен оңтүстікке аққулар кеш ұшса, күз ұзақ әрі ы болмақ.

Тауық биікте қонақтаса, күн суытады.

үйрек бір аяғымен тұрып, басын қанатының астына тықса, болады.

бозторғай ән салса, күн ашық болады.

құстардың жүні үрпесе, ауа райы бұзылады.

Ұшып келген құстар көпке дейін шырылдаса, күн қындайды.

Құстар ұясын ағаштың күнгей жағына салса, жаз салқын ады.

Қарлығаш жер бауырлап ұшса, жаңбыр жауады.

Барылдақ торғай наурыздың басында келсе, көктем жылы ады, ал айдың соңында келсе, көктем ұзаққа созылады.

Ең үлкен құс-түйеқұс. Ең биік әрі салмақты жұмыртқа атын құстың өзінің биіктігі - 2,5 метр. Бірақ ұша алмай- Жұмыртқасының ұзындығы - 20 см.

Ең кішкентай, жұмыртқасы да шағын құс - колибри. ндығы - 5 см.

Ең ұзақ өмір сүретін құс- ақ тырна, какаду және өаз. ымдар оларды 80 жылға дейін өмір сүре алады деп есеп- іді.

Құлашы ұзын құс - альбатрос. Ол жұқа қанаттарын йган кезде үш метрге созылады.

МАЗМҰНЫ

Туған өлке ән жырым	7
Бескөл ауданы	11
Адам және табиғат	99
Табиғат тамшылары	125
Поэзия және табиғат	133
I бөлім Өмір кезеңдері	161
II бөлім. Арнау	167
III бөлім. Елім-ай!	187
IV бөлім. Балаларға	205
V бөлім. Табиғат және адам	213